

“Wat heb ik aan een voetbalveld?! Ik ben een meisje!”

Een onderzoek naar hoe meisjes de openbare ruimtes in de wijk Brabantpark in Breda gebruiken en beleven en in hoeverre hun gebruikswensen aansluiten bij het openbare ruimtebeleid van de gemeente Breda.

Lita Kalle (3031853)
Masteropleiding Stadsgeografie Universiteit Utrecht
Begeleider: Dhr. B. Spierings
Januari 2011

Bronnen foto's voorpagina:
Linksboven: ROC-college Amerlanden, 2010.
Linksonder: Lita Kalle
Rechtsboven: Jurriaan Balke, Eindhovens Dagblad, 2009.
Rechtsonder: Dorith van gestel, Gemeente Breda, 2010

Voorwoord

Voor u ligt mijn thesis ter afsluiting van de master Stadsgeografie. Al sinds lange tijd ben ik geïnteresseerd in het thema openbare ruimte. Na een bachelor thesis over sociale veiligheid in de openbare ruimte leek het me interessant een andere kant van het onderwerp te belichten. De keuze viel al snel op jongeren en nog specifiekere meisjes, omdat dit toch een vergeten groep lijkt te zijn. Tijdens het schrijven heb ik het met vriendinnen vaak gehad over het onderwerp en dat leidde meer dan eens tot grappige verhalen over onze eigen 'tienertijd' en hoe wij zelf openbare ruimtes gebruikten. Ik hoop dan ook dat het onderwerp voor meer mensen aanleiding is voor gesprekken over meisjes in de openbare ruimte.

Graag zou ik Dorith van Gestel en Inge Wolters van de Gemeente Breda, Juul Willemsen van Surplus Welzijn en Bas Spierings, mijn begeleider, ontzettend willen bedanken voor hun hulp en alle andere moeite die ze voor mij hebben gedaan. Verder zijn er nog vele andere mensen die ik moet bedanken voor hun steun, inspiratie, afleiding en hulp, maar dit zijn er veel te veel om persoonlijk te noemen. Voor hen die zich aangesproken voelen bij dezen: bedankt!

Veel leesplezier!

Utrecht, januari 2011

Lita Kalle

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	3
1. Inleiding.....	7
1.1 Aanleiding.....	7
1.2 Meisjes en gemeentelijk beleid	7
1.3 Maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie	9
1.4 Doelstelling, vraagstelling en onderzoeksvragen	10
1.5 Case study en gebruikte methoden	10
1.6 Opbouw van de thesis	10
2. De openbare ruimte: transitie en frictie.....	12
2.1 Inleiding	12
2.2 Transitie	12
2.3 Conceived, perceived and lived space	14
3. Vrijtijdsbesteding, gebruik en beleving	17
3.1 Inleiding	17
3.2 Vrijtijdsbesteding in de buitenruimte	17
3.3 Sociale factoren van invloed op gebruik en beleving	20
3.3.1 Geslacht	10
3.3.2 Afkomst	21
3.3.3 Aanwezigheid van anderen	22
3.4 Fysieke factoren van invloed op gebruik en beleving	23
3.4.1 Voorzieningen en activiteiten	24
3.4.2 Beheer en onderhoud	27
3.4.3 Woonomgeving	27
4. Beleidsmakers en vormgevers versus de jongere gebruiker	29
4.1 Inleiding	29
4.2 Landelijk en gemeentelijk jeugdbeleid ten aanzien van openbare ruimtes	30
4.3 De visie van de gemeente versus de wensen van jongeren	31
5. Conceptueel model	34
5.1 Opbouw model	34
5.2 Beschrijving variabelen	35
6. Methodologie	37
6.1 Inleiding	37
6.2 Het 'walk along' interview als onderzoeksvorm	37
6.3 Selectie en dataverzameling	38
6.4 Karakteristieken onderzoeksgroep	39
6.5 Kwalitatieve data-analyse	39
6.6 Ethische aspecten	39
7. Dynamisch kletsen en vooral niet voetballen.....	40
7.1 Inleiding	40
7.2 De plekken waar de interviews plaatsvonden	40
7.3 Vrije tijd	41
7.4 Sociale factoren	42
7.4.1 Leeftijd	43
7.4.2 Geslacht	44
7.4.3 Afkomst	45
7.4.4 Aanwezigheid van anderen	46
7.5 Fysieke factoren	47
7.5.1 Voorzieningen en activiteiten	47

7.5.2 Beheer en onderhoud	50
7.5.3 Woonomgeving	51
7.6 Beleving	52
8. Botsend beleid?	54
8.1 Inleiding	54
8.2 Wensen en beleid vergeleken	55
9. Conclusies en discussie	58
9.1 Inleiding	58
9.2 Conclusies	58
9.3 Discussie	60
Literatuurlijst	62
Samenvatting	69
Bijlage 1 Topic- en vragenlijst meisjes	70
Bijlage 2 Topic- en vragenlijst gemeente Breda	72
Bijlage 3 Coderingschema	74

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Openbare ruimtes zijn altijd al belangrijke plaatsen van samenkomst geweest. De functie en vorm zijn echter door de jaren heen onderhevig geweest aan vele veranderingen. Het gaat tegenwoordig niet meer alleen om samenkomen, filosoferen en discussieren over actualiteiten, maar ook om het beleven en doen van allerlei activiteiten (Gehl, 1996). Openbare ruimtes zijn geen opzichzelfstaande plekken meer, ze hebben betekenis gekregen. Het zijn de plaatsen waar wij met konningedag de vrijmarkt houden, waar tijdens dodenherdenking herdacht wordt en waar festivals en stakingen worden georganiseerd. Afgezien van het feit, dat openbare ruimtes verschillende functies kunnen hebben, zijn het vooral plekken waar verschillende soorten mensen, van verschillende leeftijden, culturen en achtergronden elkaar ontmoeten. Iedere groep heeft zijn eigen specifieke denkbeelden, waarden en wensen ten aanzien van openbare ruimtes en gebruikt deze ruimte op een andere manier (Carr et al., 1992, p. 2-6).

Een groep met hele specifieke gebruiken en wensen zijn de jongeren. Deze groep 12- tot en met 16-jarigen bevindt zich in een lastige leeftijdsfase, omdat zij tussen kind en volwassene inzitten. Door hun ouders en de maatschappij worden ze gezien als kinderen, maar zelf voelen ze (en gedragen ze zich) ouder (Hendry et al., 1998).

Straten, pleinen en parken zijn voor jongeren dé plek om sociale vaardigheden en activiteiten te ontplooiën, omdat er geen controle is van ouders en het geen geld kost (White, 2001). Deze ontplooiing past niet altijd binnen de strikte normen en waarden die de maatschappij heeft rondom openbare ruimten. Rondhangen in groepjes, skateboarden, of gewoon mensen observeren horen daar echter niet bij (Malone, 2002, p. 162). Vandaar dat volwassenen vaak overlast of zelfs angst ervaren vanwege de jongeren. In de media komen jongeren vooral negatief naar voren en gemeentes creëren steeds vaker regels ten aanzien van jongeren binnen het publieke domein; een samscholingsverbod, het instellen van een avondklok en een verbod voor skaters zijn daar voorbeelden van (Centrum voor Criminaliteitspreventie en veiligheid, 2008). Eubank Owens (1999) stelt dat jongeren soms als bedreiging voor de veiligheid van anderen worden gezien en dat ze daarom door middel van ontwerp uit de openbare ruimte worden geweerd.

1.2 Meisjes en gemeentelijk beleid

Dit onderzoek zal zich richten op meisjes in de leeftijd van 12 tot en met 16 jaar. Er is voor deze leeftijdsgroep gekozen, omdat jongeren vaak negatief in de media naar voren komen met betrekking tot het gebruik van de openbare ruimte; als hangjongeren en overlastveroorzakers. De groep jongeren die problemen op straat veroorzaakt is echter maar klein en rondhangen is niet het enige wat wordt gedaan in de openbare ruimte. Sterker nog, veel jongeren tussen de 12 en 16 jaar willen helemaal niet rondhangen, maar veel liever actieve dingen doen, zoals klimmen, rennen en schommelen (Kompan, 2008). Deze leeftijdsgroep bevindt zich in de middelbareschoolfase en woont

nog bij de ouders. Vanaf 17 jaar worden jongeren zelfstandiger, volwassener en wonen zij in toenemende mate op zichzelf (Dieleman, 2002). Vandaar dat deze leeftijdsgroep niet is meegenomen in dit onderzoek. Bij kinderen jonger dan 12 jaar is het erg lastig uitgebreide interviews af te nemen. Daarnaast is er voor gekozen het onderzoek specifiek te richten op meisjes, omdat wordt gesteld dat buitenvoorzieningen voor jongeren in de woonwijk vaak meer op jongens zijn gericht dan op meisjes. Voetballen, skaten en pannaën bijvoorbeeld, zijn typische jongensactiviteiten die soms ook wel door het andere geslacht worden gedaan, maar in mindere mate (SEV, 2010). Volgens Karin Voogd en Radboud Engbersen (2005) zijn meisjes de otters van de stadsecologie. De otter wordt gezien als de ultieme indicator voor kwalitatief goed rivierwater en zo zijn meisjes de ultieme indicator voor een kwalitatief goede openbare ruimte, omdat ze pas buitenspelen als een ruimte veilig en uitnodigend is. Het feit, dat de openbare ruimte die wordt gecreëerd voor jongeren vaker gericht is op jongens, maakt dit onderzoek naar gebruik en beleving door meisjes interessant.

Door te kiezen voor een kleinere leeftijdsgroep kan een diepgaander beeld worden geschetst van het gebruik en de beleving van de openbare ruimte, dan wanneer gekozen wordt voor alle gebruikers in het algemeen. Ook kunnen op deze manier helderdere conclusies getrokken worden, omdat het een kleinere groep betreft. Verder is er voor gekozen geen nader onderscheid te maken binnen de groep door te focussen op een bepaalde afkomst. De doelgroep is klein genoeg om toch diepgang te creëren in dit onderzoek, en een bredere groep maakt een vergelijking tussen verschillende soorten meisjes mogelijk.

Het doen van activiteiten in de buitenruimte is belangrijk voor de ontwikkeling van jongeren tot volwassenen. Activiteiten in de openbare ruimte dragen bij aan het ontdekken van dingen, het leggen van sociale contacten en het creëren van een eigen identiteit en zelfstandigheid (Abbott-Chapman & Robertson, 2009). In deze thesis zal ook gekeken worden of in gemeentelijk beleid rekening wordt gehouden met de gebruikswensen van tienermeisjes ten aanzien van openbare ruimtes. Qua denkvermogen bevinden jongeren zich tussen volwassenen en kinderen in en hebben dus ook hele specifieke wensen, maar in gemeentelijk beleid en bij de vormgeving van openbare ruimtes worden zij niet altijd als aparte groep gezien (White, 2001). Ze worden óf als kinderen óf als volwassenen gezien, waardoor het niet nodig lijkt ook aan deze groep te denken als specifieke gebruiker. Jongeren hebben voorzieningen nodig die bij hun levensfase passen. Een speeltuin met een wipkip en een schommel of een voetbalveldje zijn niet voldoende. Als gemeentes of ontwerpers ook aan deze groep zouden denken bij de (her)inrichting, bijvoorbeeld door ze te laten meedenken op bewonersavonden, dan zouden openbare ruimtes ook door jongeren optimaal gebruikt kunnen worden. Daarnaast is het de vraag of gemeentes rekening houden met het feit dat meisjes en jongens andere wensen hebben en ruimtes anders gebruiken en beleven. Vormgeving en de aanwezigheid van voorzieningen in de openbare ruimte spelen een belangrijke rol bij gebruik en beleving en worden in grote lijnen ook door de gemeente bepaald. Soms is er kritiek op de vormgeving, omdat niet met alle gebruikersgroepen rekening wordt gehouden, waardoor de ruimte niet optimaal gebruikt kan worden door iedereen (White, 2001).

Ontwerpen voor jongeren is niet makkelijk. Hall et al. (1999) stellen, dat het erg lastig is aan hun wensen te voldoen, omdat ze snel van mening veranderen en een nieuwe ruimte na een aantal maanden vaak weer wordt ingeruild voor de vertrouwde afspreekplekken. Daarnaast kan het zo zijn dat goedbedoelde voorzieningen voor jongeren in werkelijkheid heel anders beleefd worden. Zoals bijvoorbeeld een skatebaan en een voetbalkooi, die door meisjes nauwelijks worden gebruikt, omdat ze 'liever geen actieve dingen doen' (Goedseels et al., 2002). Het beleid ten aanzien van de inrichting van openbare ruimtes komt, kortom, niet altijd overeen met de beleving van meisjes. Deze spanning tussen beleid, beleving en gebruik staat centraal in dit onderzoek met meisjes tussen de 12 en 16 jaar als doelgroep.

In deze thesis is er voor gekozen het onderzoek te richten op de openbare ruimtes in de woonomgeving. De meeste buitenruimte die door jongeren tussen de 12 en 16 jaar gebruikt wordt in de vrije tijd ligt binnen een straal van 1 km of op 15 minuten loopafstand (NUSA en Jantje Beton,

2006). Ook onderzoek van Hendry et al. (1993) toont aan, dat jongeren in deze leeftijdscategorie de meeste vrije tijd in de buurt doorbrengen. De parken, pleinen en voetbalveldjes in woonwijken zijn dus een zeer interessante casestudy, omdat deze openbare ruimtes het dichtst bij de leefwereld van de jongeren staan. Malone (2002) stelt dat vooral deze parkjes en pleinen in de woonomgeving dé plek zijn waar jongeren zich, zonder supervisie van ouders, sociaal kunnen ontwikkelen en een eigen identiteit creëren. Na de leeftijd van 16 jaar worden de buitenruimtes in de woonomgeving steeds minder interessant gevonden. Oudere jeugd heeft veel vaker de neiging andere ruimtes buiten de woonwijk te ontdekken, zoals winkelcentra, binnensteden en bioscopen (Schiavo, 1988). Omdat de focus op de kleinere openbare ruimtes in de woonomgeving ligt en omdat die veelal in bezit zijn en beheerd worden door de gemeente, zal in dit onderzoek weinig aandacht worden besteed aan privaat beheerde openbare ruimtes. Deze openbare ruimtes zijn in bezit van bijvoorbeeld woningcorporaties of andere bedrijven en daar zijn andere regels mee gemoeid dan met publiek beheerde openbare ruimtes.

1.3 Maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie

Deze thesis draagt bij aan een beter inzicht in wat meisjes nu eigenlijk doen en beleven als zij de openbare ruimte gebruiken. Op deze manier kunnen gemeentes en andere instellingen geholpen worden wanneer zij openbare ruimtes ontwerpen en (her)ontwikkelen. Door gemeentelijk beleid te analyseren en te vergelijken met de wensen van de meisjes kan ook naar voren worden gebracht hoe gemeentes openbare ruimtes aantrekkelijker kunnen maken voor meisjes. In dit onderzoek wordt, in tegenstelling tot sommige andere onderzoeken die zich richten op jongeren in de openbare ruimte, de nadruk niet gelegd op de negatieve kant; de overlast en de problemen met hangjongeren (Sabbe, 2008; Elhadioui, 2006), maar juist op de positieve kant; hun beleving, gebruik en gebruikswensen.

Binnen de wetenschap zijn jongeren altijd een hot topic geweest. De hoeveelheid literatuur is enorm, hun specifieke gedrag en belevingen zijn tot in detail uitgepluisd in anthropologische, psychologische en sociale studies, maar binnen de geografie zijn jongeren echter zelden aan bod gekomen als onderzoeksonderwerp (Doggen, 2008). In de jaren '70 werden 12- tot en met 16-jarigen nog als kinderen gezien en in die tijd werd veelal door volwassenen bepaald wat goed was voor kinderen (Weijers, 2001). Vandaar ook, dat in die tijd weinig onderzoek is gedaan naar jongeren in de openbare ruimte. Vanaf de jaren '90 kwam er vanuit de politiek en de media meer aandacht voor jongeren, ook binnen de geografie. Met name de problemen die 'hangjongeren' veroorzaken en de manier waarop deze problemen opgelost dienen te worden zijn vanaf die tijd een veel besproken thema geworden. Hangjongeren en overlast waren, en zijn nog steeds, veel gehoorde termen in deze context. Ook in andere landen, voornamelijk Engeland en Australië, is de jongere en het gebruik van de ruimte vanaf dat moment een veelbesproken thema (White, 2001). Geografen zijn zich in deze periode gaan afvragen hoe en waarom jongeren op een specifieke manier, anders dan volwassenen, de ruimte beleven en gebruiken. Aan het thema jongeren en openbare ruimte is door de jaren heen echter zeer weinig aandacht geschonken. Zeker bij gebruiks- en belevingsonderzoeken in de openbare ruimte zijn jongeren zelden de doelgroep geweest en de studies die er zijn, zijn inmiddels gedateerd. Veel meer aandacht is er geschonken aan jongere kinderen tussen de 5 en 11 jaar (Matthews et al., 1998).

White (2001), Matthews et al. (1999), Malone (2002) en in Nederland Lia Karsten (2001) hebben zich allen op een bepaalde manier wél bezig gehouden met jongeren in de openbare ruimte. Maar toch zijn ook hun onderzoeken niet specifiek gericht geweest op gebruik en beleving.

Daarnaast is het gemeentelijk beleid ten aanzien van de vormgeving van openbare ruimtes en de jongere gebruiker in wetenschappelijke onderzoeken nooit geanalyseerd. Whyte (1980) en Smithsimon (2008) zijn beide wel bezig geweest met de spanning tussen inrichting van openbare ruimtes en bezoekers die ze anders gebruiken en beleven. Echter, de vraag of de gemeente rekening houdt en wil houden met jongere bezoekers en in het ontwerp ook voorzieningen voor jongeren creëert is in wetenschappelijke onderzoeken nog niet aan de orde gesteld.

1.4 Doelstelling en onderzoeksvragen

Het doel van het onderzoek is te achterhalen hoe meisjes tussen de 12 en 16 jaar openbare ruimtes in hun woonomgeving beleven en gebruiken. Hieruit zal blijken welke voorzieningen meisjes wel en niet graag gebruiken. Ook zal worden onderzocht wat de visies, denkbeelden en doelen van gemeenten zijn ten aanzien van meisjes in de openbare ruimte. Het beleid van de gemeente komt wellicht niet overeen met de manier waarop meisjes de openbare ruimtes in hun buurt zouden willen gebruiken. Als het beleid niet overeenkomt met de gebruikerswensen ontstaat er frictie.

Door meer inzicht te krijgen in beleving en gebruik kunnen bepaalde problemen die meisjes veroorzaken wellicht opgelost worden. Ook kunnen openbare ruimtes die op dit moment (te) weinig gebruikt worden meer meisjes aantrekken, als duidelijk wordt welke voorzieningen zij graag gebruiken. Gemeentes kunnen met meer inzicht in gebruik en beleving beter rekening houden met de wensen van meisjes bij het (her)inrichten van openbare ruimtes. Op die manier wordt recht gedaan aan het feit, dat ook meisjes ruimte verdienen en kunnen gemeente openbare ruimtes zo inrichten, dat zij zich thuis voelen in de buitenruimte.

Het hoofddoel van dit onderzoek is, kortom, *te achterhalen hoe meisjes tussen de 12 en 16 jaar stedelijke openbare ruimten beleven en gebruiken en daarnaast te kijken in hoeverre frictie bestaat tussen de visie van de gemeenten ten aanzien van tienermeisjes in de openbare ruimte.*

De doelstelling heeft geleid tot twee onderzoeksvragen. De eerste vraag zal de belangrijkste rol spelen in dit onderzoek, terwijl de tweede vraag vooral dient als aanvulling op de eerste.

Onderzoeksvragen:

1. *Hoe beleven en gebruiken meisjes tussen de 12 en 16 jaar de openbare ruimtes in Brabantpark en hoe kan dat verklaard worden door sociale en fysieke factoren?*
2. *In hoeverre houdt de gemeente Breda in beleid en visies rekening met de gebruikswensen van tienermeisjes ten aanzien van openbare ruimtes.*

1.5 Case study en gebruikte methoden

Om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden is ervoor gekozen de wijk Brabantpark in Breda te onderzoeken. Deze wijk is voor dit onderzoek interessant, omdat hij erg gemiddeld is, waardoor er minder rekening gehouden hoeft te worden met externe factoren, zoals armoede. Er wonen zowel jonge als oude mensen en rijkere als armere mensen. De openbare ruimtes in de woonomgeving zijn een belangrijke bestemming voor de wat jongere meisjes. Deze groep 12- tot en met 16-jarigen mag nog niet uitgaan in de avond en wordt door hun ouders vaak nog beperkt in hun bewegingsvrijheid, waardoor ze veelal aan activiteiten in de buurt gebonden zijn (Hendry et al., 1993). De openbare ruimtes in de woonomgeving vormen dus een interessante case study voor dit onderzoek.

Er zullen 15 meisjes worden geïnterviewd om erachter te komen hoe zij de openbare ruimtes in hun wijk Brabantpark gebruiken en beleven. Dit zal gebeuren aan de hand van 'walk-along' interviewmethode. De 'walk-along' methode houdt in dat tijdens het interview wordt rondgewandeld door de openbare ruimte, zodat de meisjes de plekken goed voor zich zien en daardoor de vragen hierover beter kunnen beantwoorden. Er is voor gekozen de vraaggesprekken te laten plaatsvinden op een speel- of ontmoetingsplek die door de meisjes zelf wordt uitgekozen. Door een ruimte te bezoeken waar de geïnterviewde graag komt en ook echt gebruik van maakt kunnen gebruik en beleving beter naar voren worden gebracht, dan wanneer door de onderzoeker zelf een ruimte wordt gekozen, waar de participanten eigenlijk nooit komen.

De gemeente Breda vormt de case study voor de tweede onderzoeksvraag. Het beleid van de gemeente zal worden onderzocht aan de hand van een analyse van het huidige beleid en twee diepte-interviews met beleidsmedewerkers van de afdeling Buitenruimte van de Gemeente Breda.

1.6 Opbouw van de thesis

De hoofdstukindeling van deze thesis is als volgt: na deze inleiding wordt in hoofdstuk 2 in algemene zin ingegaan op concepten rondom openbare ruimten. Er worden definities, transities en theorieën

behandeld. Met name de *Public Life Theory* van Jan Gehl en de *Spatial Triangle* van Henri Lefebvre staan in dit hoofdstuk centraal. In hoofdstuk 3 wordt beschreven hoe jongeren hun vrije tijd besteden en welke factoren van invloed kunnen zijn op gebruik en beleving. In het vierde hoofdstuk wordt ingegaan op de problemen die jongeren veroorzaken in de openbare ruimte, het huidige beleid dat daarmee gepaard gaat en de oplossingen die hiervoor in de literatuur worden gegeven. Het theoretisch kader wordt afgesloten met een conceptueel model in hoofdstuk 5. Ook de gebruikte variabelen worden hierin beschreven. Hierna volgt in hoofdstuk 6 het methodische gedeelte, waarbij de gebruikte onderzoeksmethoden worden verduidelijkt en de casestudy, de wijk Brabantpark, wordt ingeleid. Daarna worden in hoofdstuk 7 de resultaten van de interviews behandeld en volgen in hoofdstuk 8 de resultaten van de vergelijking tussen het Bredase gemeentelijke beleid en de wensen van de meisjes. In hoofdstuk 9 volgen de conclusies en discussie, waarin de hoofdvragen beantwoord worden.

2. Definitie, transitie en frictie

"We shape our public spaces, thereafter, our public spaces shape us."

The Project for Public Spaces, gebaseerd op een uitspraak van Winston Churchill

2.1 Inleiding

In het eerste deel van deze thesis al is het begrip 'openbare ruimte' al meerdere malen aan bod gekomen, maar wat houdt dit nu precies in? Er is niet één algemene definitie voor het begrip openbare ruimte. In onderzoek ligt de nadruk vaak op verschillende elementen, zoals beheer, transitie door de jaren heen en gebruik. De definities worden aangepast aan het soort onderzoek. Er kan gerefereerd worden aan fysieke aspecten, zoals inrichting, maar ook aan sociale aspecten, zoals ontmoeting (Van Melik, 2008). Sommige zijn heel simpel en andere heel uitgebreid. VROM (2009) bijvoorbeeld geeft een formele definitie voor gemeentes, waarbij niet wordt ingegaan op sociale elementen. De tweede omschrijving van Nio (2002) gaat wel meer in op het sociale element. Iedereen mag van een openbare ruimte gebruik maken en mensen kunnen er contacten leggen.

"Een openbare ruimte is een door het bevoegde gemeentelijke orgaan als zodanig aangewezen en van een naam voorziene buitenruimte die binnen één woonplaats is gelegen"
(VROM, 2009).

"De stedelijke ruimte die vrij toegankelijk is en waar mensen ongeacht hun sociale achtergrond op vrijblijvende wijze met elkaar contacten kunnen leggen en onderhouden" (Nio, 2002).

"We define public spaces as open, publicly accessible places where people go for group or individual activities. While public spaces can take many forms and may assume various names such as plazas, malls, and playgrounds, they all share common ingredients. Public spaces generally contain public amenities such as walkways, benches, and water; physical and visual elements, such as paving or lawn, and vegetation that support activities. Whether planned or found, they are usually open and accessible to the public. Some are under public ownership and management, whereas others are privately owned but open to the public" (Carr et al., 1992, p. 50).

Bovenstaande definitie van Carr et al. (1992) beschrijft zowel het sociale, als het fysieke aspect en er wordt een dimensie van bezit aan toegevoegd. Ook wordt gesteld, dat openbare voorzieningen, zoals paden, bankjes, water en beplanting activiteiten zouden moeten stimuleren. Dit aspect is in de context van deze thesis belangrijk, omdat een openbare ruimte in dit geval als doel zou moeten hebben gebruikt te worden en niet als lege, doelloze ruimte mag functioneren. Het aantal verschillende soorten openbare ruimtes is veel te groot voor dit onderzoek. Vandaar dat in deze thesis met name aandacht wordt besteed aan buitenruimtes in woonwijken. Openbare binnenruimtes, zoals winkelcentra en bioscopen zijn ook erg interessant, maar behoeven een andere manier van onderzoek, dan die in deze scriptie zal worden toegepast.

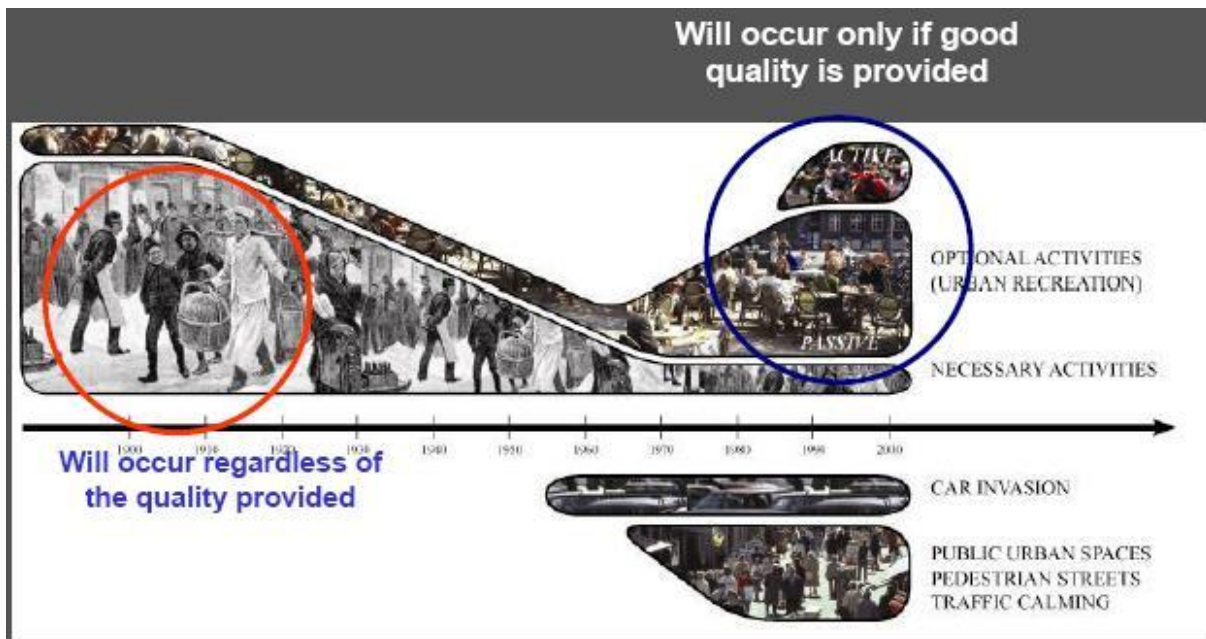
In de volgende twee paragrafen zullen twee theorieën ten aanzien van openbare ruimtes gesproken worden: de *public life theory* van Jan Gehl, waarbij de transitie van openbare ruimtes gedurende de afgelopen honderd jaar besproken wordt en de *production of space theory* van Henri Lefebvre, waarbij wordt ingegaan op de connectie en frictie tussen gebruik, beleving en beleid van de stedelijke ruimte.

2.2 Transitie

De openbare ruimte is de afgelopen eeuwen onderhevig geweest aan vele veranderingen. Dat is zeker niet vreemd, aangezien de samenleving, de behoeftes van mensen en het beleid van gemeentes ook zijn veranderd. Op zowel fysiek als sociaal gebied zijn openbare ruimtes compleet getransformeerd ten opzichte van de Romeinse tijd, de Middeleeuwen en het begin van de 20ste eeuw. Dat heeft te maken met de vormgeving die met zijn tijd is meegegaan. Er zijn nieuwe materialen beschikbaar en andere dingen worden mooi gevonden (Van Melik, 2008). Het uiterlijk van

de ruimte is door de jaren heen een belangrijkere rol gaan spelen. Maar ook vanuit sociaal perspectief is een en ander veranderd (Gehl, 1996). Een theorie die transformatie van de sociale en fysieke aspecten van de openbare ruimte in een historische context plaatst is de *public life theory* van Jan Gehl (1996). Gehl, van oorsprong architect, heeft uitgebreid onderzoek gedaan naar wat hij zelf noemt 'publiek leven in openbare ruimtes'. De wensen van gebruikers staan centraal in zijn onderzoek. In zijn boek 'Life between buildings' geeft Gehl de transformatie van de openbare ruimte tussen 1900 en 2000 weer, door onderscheid te maken tussen noodzakelijke/functionele activiteiten, optionele/recreatieve activiteiten en sociale activiteiten.

Figuur 2.1: Transformatie van openbare ruimte tussen 1900 en 2000; de opkomst van optionele activiteiten.

Bron: Gehl, 1996

Bovenstaande figuur geeft deze verandering in sociale zin weer. Gehl stelt dat mensen rond 1900 vooral bezig waren met noodzakelijke activiteiten, zoals het doen van boodschappen en het verhandelen van goederen. Men maakte dus gebruik van de openbare ruimte, omdat dat noodzakelijk was, niet vanwege de kwaliteit. Door de jaren heen is de functie van de openbare ruimte veranderd en zijn optionele activiteiten belangrijker geworden. Het verhandelen van goederen en het doen van boodschappen gebeuren steeds minder vaak op straat. Recreatieve en ontspannende activiteiten in de openbare ruimte, zoals wandelen, de hond uitlaten, een boek lezen of gewoon ergens zitten, zijn echter des te belangrijker geworden. Natuurlijk vinden er nog steeds noodzakelijke activiteiten plaats, maar een stuk minder dan vroeger. Deze transformatie van noodzakelijk naar optioneel heeft er voor gezorgd dat er een grote druk is komen te liggen op de kwaliteit van de openbare ruimte. Als de kwaliteit niet hoog genoeg is, bijvoorbeeld door een gebrek aan activiteiten of slecht onderhoud, zullen mensen de ruimte minder of zelfs niet meer gebruiken (Fisher & Nasar, 1992). Gehl stelt zelfs dat mensen alleen nog maar noodzakelijke activiteiten doen in de buitenruimte als zij de kwaliteit ervan niet hoog genoeg achten. Vooral de aanwezigheid van voorzieningen speelt een belangrijke rol bij deze kwaliteit (Gehl, 1996). Het fysieke aspect is door de jaren heen dus een belangrijkere rol gaan spelen. Zeker de afgelopen 30 jaar is men zich steeds bewuster geworden van het feit, dat een ruimte er ook aantrekkelijk uit moet zien om mensen aan te trekken. Daarnaast willen mensen ook iets kunnen doen. Vandaar dat de aanwezigheid van voorzieningen belangrijker is geworden (Gehl, 2006).

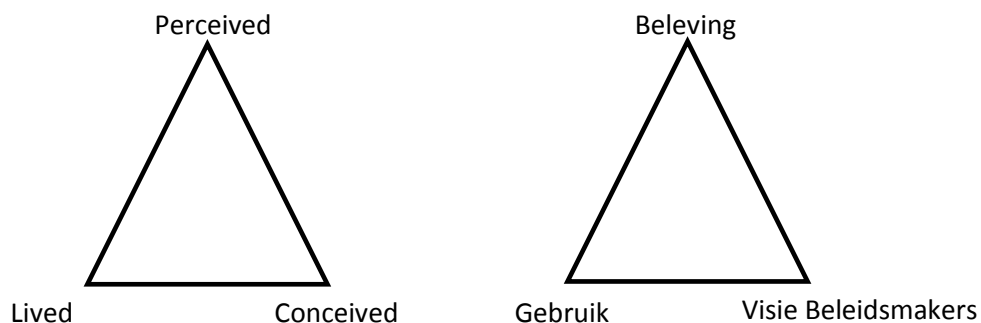
2.3 Conceived, perceived and lived space

“Surely it is the supreme illusion to defer to architects, urbanists or planners as being experts or ultimate authorities in matters relating to space” (Lefebvre, 1991, p. 94).

In deze thesis staan drie begrippen centraal: gebruik, beleving en beleid. Als deze begrippen in de context van de openbare ruimte worden geplaatst zijn ze niet altijd in overeenstemming met elkaar. De wensen en het feitelijke gebruik van jongeren komen niet altijd overeen met de visie van een gemeente, waardoor er problemen kunnen ontstaan. Als een gemeente geen plekken voor jongeren creëert kunnen zij doelloos gaan rondhangen waardoor ze andere mensen tot last kunnen zijn bijvoorbeeld. Beleidsmakers hebben vaak een hele andere visie dan gebruikers, als het gaat om de vormgeving van openbare ruimtes. Iemand die zich veel heeft beziggehouden met de spanning tussen beleidsmakers en gebruikers in stedelijke processen is Franse filosoof/socioloog Henri Lefebvre. In zijn werk *'The production of Space'* (1991) stelt Lefebvre dat ruimte (*space*) wordt gecreëerd door de maatschappij. Normen, waarden en betekenissen van mensen beïnvloeden de beleving en het alledaagse leven, waardoor ruimte wordt gecreëerd; *the production of space*. Om de complexiteit van de *production of space* in een maatschappij te begrijpen stelt Lefebvre dat er drie componenten zijn, die elkaar wederzijds beïnvloeden waardoor stedelijke ruimte wordt gecreëerd (Jenlink, 2007). Deze drie componenten werden door Lefebvre samengevoegd in een figuur, de spatial triangle (figuur 2.2) en worden hieronder verder uitgewerkt.

Minder abstract gesteld: mensen leven in een ruimte, bijvoorbeeld een stad, en door normen, waarden en belevenissen creëren zij een bepaald beeld van de stad, waardoor zij de stad op een bepaalde manier gebruiken. Daarnaast wordt de stad door planners en andere professionals ingericht, waardoor mensen de stad ook op een bepaalde manier beleven en gebruiken. De visie op de ruimte van professionals komt niet altijd overeen met de manier waarop bewoners de ruimte gebruiken of zouden willen gebruiken.

Figuur 2.2 The spatial triangle en een variant die betrekking heeft op dit onderzoek.

Bron: Gebaseerd op Lefebvre, 1991.

Het model van Lefebvre bestaat uit drie componenten: *Representations of space (conceived space)*, *representational space (lived space)* en *spatial practices (perceived space)*. Deze zullen hieronder verder worden uitgewerkt.

1. *Representations of space*: de ruimte van planners en beleidsmakers. Deze ruimte blijft altijd abstract, omdat het een visie is. Ook wel *conceived space* genoemd. Het komt tot stand door middel van betekenissen die wij geven aan vormgeving,, plannen en beleid. Dit is de dominante vorm van ruimte, omdat van hieruit alles bepaald wordt.
2. *Spatial practices*: de alledaagse routines en ervaringen die plaatsvinden in de ruimte. Ook wel de *Perceived Space* genoemd. Deze routines worden beïnvloed door beide bovenstaande ruimtes.

3. Representational Space: de ruimte zoals hij beleefd wordt door mensen. Door Lefebvre ook wel de *Lives Space* genoemd. Deze wordt gevormd door de beelden en symbolen die over de stad gecreëerd worden door bijvoorbeeld kunstenaars, journalisten en andere bewoners. Hierdoor vormen mensen een bepaald beeld over ruimtes in de stad. Een architect kan een heel mooi en veilig plein ontwerpen (*conceived space*), maar als mensen zich er onveilig voelen, omdat ze bijvoorbeeld in de krant hebben gelezen dat het niet zo veilig is (*perceived space*), dan zullen er ook geen gebruik van maken (*lived space*) (Merrifield, 1993, gebaseerd op Lefebvre, 1991).

Lefebvre spreekt van frictie tussen de lived en conceived space als de visies en doelen die beleidsmakers en planners hebben niet overeenkomen met hoe de gebruiker de ruimte ervaart of zou willen gebruiken. De ontwerpers en planologen die door de gemeente worden ingehuurd worden vaak gezien (en zij zien zichzelf) als 'experts' in het inrichten van de stedelijke ruimte, terwijl zij niet altijd door hebben wat de gebruiker nu eigenlijk zou willen. De driehoek (figuur 2.2) is dan niet meer helemaal in evenwicht. Lefebvre stelt dat er altijd enige vorm van frictie bestaat tussen de drie componenten. Dat kan ook niet anders, omdat vele verschillende mensen, normen en waarden samen de ruimte creëren en deze ruimte niet beleefd en gebruikt wordt op dezelfde manier. Toch is een evenwichtige driehoek, waarbij de conceived, perceived en lived space elkaar wederzijds beïnvloeden wel gewenst, zodat een ruimte wordt gecreëerd waar de meeste mensen zich goed bij voelen.

"There seems to be a pattern of the expert planning and design being unable to recognise, never mind accept, experiential qualities, users' practices and subtle symbolic characteristics of the urban environment they are operating in. Likewise, key structural forces remain unaccounted and 'unseen'. As a result, amazing, rich situations and surprising potentials are neglected, and the production of public urban space becomes a dry exercise of implanting stylistic reifications, pieces of generic modernism or pseudo-historicism" (Lehtovouri, 2005, p. 32-33).

Wat Lehtovouri (2005) in de quote hierboven stelt, is dat architecten de gebruiker en de omgeving vaak negeren. De te ontwerpen ruimte wordt gezien als een euclidisch, drie dimensionaal ding. Vanaf de jaren '70 wordt in de sociale geografie echter erkend, dat de ruimte een sociale component heeft in samenhang met de maatschappij gezien kan worden. Niet als een fysieke structuur of dimensie (Lehtovouri, 2005, p. 34-35). Dit wordt ook wel het relationele denken genoemd. Deze geografische stroming werd geïntroduceerd door Stephen Graham en Patsy Healey (1999) en houdt in, dat verschillende stedelijke processen elkaar beïnvloeden en elke plek in de stad samenhangt met andere plekken in de stad. De stad is een holistisch geheel. Voor planners en architecten betekent dit dat een plein of gebouw niet als een opzichzelfstaand object mag worden beschouwd, maar dat bij de vormgeving rekening gehouden moet worden met allerlei zaken, zoals de ligging ten opzichte van andere ruimtes, bereikbaarheid en verschillende soorten gebruikers en activiteiten. Ook openbare ruimtes hangen dus op een relationele manier samen met vele andere ruimtes en processen in de stad (Graham & Healey, 1999). De stad kan volgens Healey niet meer worden gepland en ingericht volgens de 'ouderwetse' manier, waarbij overheden en professionals problemen signaleren, plannen bedenken en projecten uitvoeren. De bewoners van de stad moeten gezien worden als de experts. Zij weten wat er speelt en welke problemen zich voordoen. Ook kunnen zij helpen met het bedenken van oplossingen (Healey, 2007, p. 243).

Wat de theorie van Lefebvre en het relationele denken allebei stellen is, dat bij het (her)inrichten van de stad rekening moet worden gehouden met zo veel mogelijk processen en dat de gebruiker of bewoner van de stad centraal gesteld moet worden, zodat er zo weinig mogelijk frictie ontstaat. McCann (1999) stelt dat de (lokale) overheden als doel hebben de ruimte in te richten voor de dominante meerderheid. Er wordt niet ontworpen voor mensen die niet voldoen aan het beeld van

de normale burger. Daardoor ontstaan soms problemen. Bepaalde groepen, zoals homo's, ouderen, kinderen en jongeren worden daardoor soms beperkt in hun activiteiten in stedelijke ruimtes. Malone (1999) en White (2001) stellen beiden dat jongeren een vergeten groep zijn bij de inrichting van de openbare ruimte. Dit heeft voor een deel te maken met het feit dat ze door sommige ontwerpers gezien worden als kinderen en door anderen als volwassenen (White, 2001), waardoor het lijkt alsof ze geen specifieke voorzieningen nodig hebben. Om achter de wensen van meisjes tussen de 12 en 16 jaar te komen is het belangrijk te kijken wat voor verschillende jongeren er zijn, hoeveel tijd zij besteden in de openbare ruimte en welke factoren van invloed zijn op hun gebruik en beleving van de openbare ruimte. Al deze zaken worden in het volgende hoofdstuk besproken.

3. Vrijtijdsbesteding, gebruik en beleving

3.1 Inleiding

Als gemeentes, vormgevers en planners rekening willen houden met meisjes als gebruikers van de openbare ruimte is het erg belangrijk te weten op welke manier zij de openbare ruimte gebruiken en beleven. Geen enkele jongere is echter hetzelfde. In het komende hoofdstuk zal dan ook een aantal sociale factoren, zoals geslacht en etniciteit, besproken worden die van invloed kunnen zijn op gebruik en beleving. Daarnaast is het leven van 12- tot en met 16-jarigen de afgelopen decennia drastisch veranderd. Waar vroeger veel tijd met vrienden op straat werd doorgebracht, moet nu ook een concurrentiestrijd met de computer en de televisie worden aangegaan. Vrijtijdsbesteding speelt een grote rol bij de keuze voor het gebruik van een openbare ruimte. Jongeren hebben een hoop verplichtingen, zoals school, huiswerk maken en sport, waardoor ze niet veel tijd overhouden waarin ze kunnen doen wat ze zelf willen. De buitenruimte is een van de weinige plekken waar jongeren niet onder directe supervisie van hun ouders staan en waar zij hun eigen doelen kunnen ontplooiën. Dan moet deze ruimte echter wel leuk en interessant zijn. Vandaar dat ook de vormgeving een belangrijke rol speelt bij gebruik en beleving. De aan- of afwezigheid van voorzieningen en de uitstraling van een ruimte zorgen onder andere voor een goede of slechte waardering van een ruimte.

Er is weinig onderzoek gedaan naar feitelijk gebruik van de openbare ruimte door jongeren tussen de 12 en 16 jaar. Waarschijnlijk, omdat vaak niet wordt ingezien dat deze groep specifieke wensen heeft. Of misschien omdat men denkt dat jongeren slechts rondhangen, skaten of voetballen in de openbare ruimte. Uit onderzoek van Vanderstede (2009) blijken dit ook daadwerkelijk de belangrijkste activiteiten te zijn die de Vlaamse jeugd onderneemt in de openbare ruimte. Vanderstede deelde de activiteiten naar aanleiding van zijn onderzoek in in drie categorieën: chillen en rondhangen, sportgerelateerde activiteiten en winkelen (zie tabel 3.1).

Tabel 3.1 Activiteiten die jongeren van 12 tot en met 15 jaar ondernemen in de buitenruimte

Chillen en rondhangen	Sociaal contact Kijken naar mensen Rustige plekken opzoeken Eten, drinken en roken Actief bewegen: rondlopen
Sportgerelateerde activiteiten	Voetballen Skaten Basketballen Andere sporten
Winkelen	Windowshopping: rondlopen in het winkelgebied, maar (meestal) niets kopen

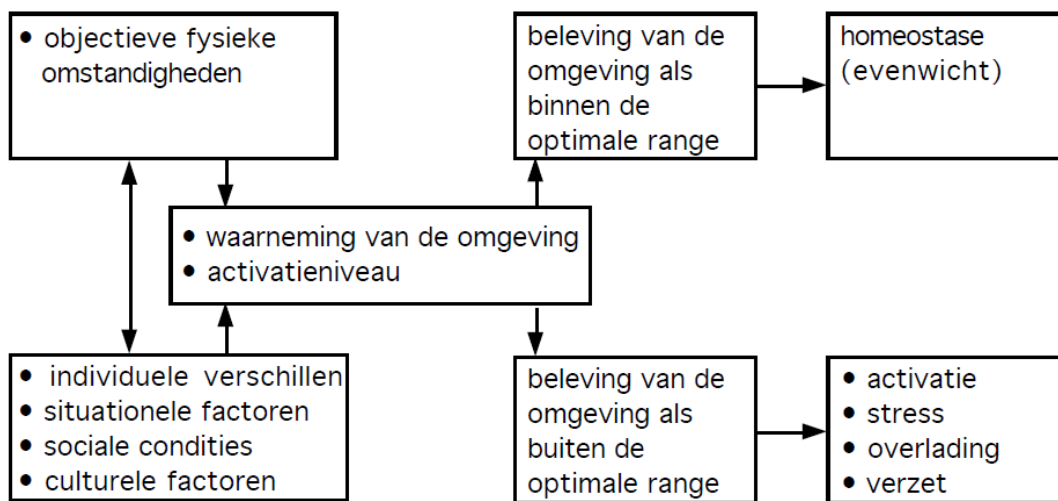
Bron: Gebaseerd op Vanderstede, 2009, p. 23 - 25

Over beleving van openbare ruimtes is veel geschreven, maar niet ten aanzien van jongeren. Het begrip beleving klinkt heel simpel, maar is in werkelijkheid best complex, zeker als het gaat om beleving van de ruimte. Omgevingspsychologen houden zich met dit thema bezig. Hoe werkt de beleving van de ruimte volgende de omgevingspsychologie? Bell et al. (2001) hebben een schema gemaakt, waarin zij factoren die van invloed zijn op de beleving van de omgeving benoemen (zie figuur 3.2). De omgeving wordt waargenomen via de zintuigen. De zintuigen worden geprikkeld door een ingewikkelde combinatie van prikkels, zoals licht, geluid en geur veroorzaakt door de fysieke eigenschappen van de omgeving.

Daarnaast wordt de beleving van de omgeving ook beïnvloed door een aantal sociale factoren. Bell et al. onderscheiden 4 sociale factoren. Ten eerste spelen kennis, ervaring en het huidige doel een rol bij beleving. Dit zijn de individuele verschillen. Daarnaast zijn ook situationele factoren van invloed. Dit heeft te maken met de groep waartoe de gebruiker behoort: woont hij in de ruimte, bezoekt hij de ruimte of verkoopt hij iets in de ruimte. Ook culturele factoren, zoals etniciteit en sociale factoren, zoals geslacht en de grootte van de groep spelen een rol.

Er is sprake van evenwicht als mensen in hun omgeving kunnen functioneren op een optimale, prettige manier. De omgeving wordt dan positief beleefd. Als er meer en intensievere prikkels zijn dan men aan kan, ontstaat er stress en verzet. Dat gebeurt bijvoorbeeld bij lawaai, stank, veel verkeer, te weinig of te veel licht enzovoorts. De omgeving wordt dan vaak negatiever beleefd (Hamel, 2005)

Figuur 3.2

Bron: Hamel (2005), gebaseerd op Bell et al. (2001)

In de volgende paragrafen zullen vrijetijdsbesteding, gebruik, beleving en sociale en fysieke factoren die hierop van invloed zijn centraal staan.

3.2 Vrijetijdsbesteding in de buitenruimte

Zoals in de inleiding van dit hoofdstuk al vermeld werd, houden jongeren naast al hun verplichtingen, zoals school, huiswerk maken en een sportvereniging, niet veel tijd over voor 'echte' vrije tijd.

Jongeren hebben specifieke behoeftes zoals experimenteren, erbij horen, onafhankelijkheid, verantwoordelijkheid en goedkeuring van anderen. Door hun vrije tijd op een bepaalde manier in te delen kunnen zij aan deze specifieke behoeftes voldoen.

Binnen de ontwikkelingspsychologie wordt aangenomen dat spelen en buiten zijn bijdraagt aan de cognitieve, sociale, fysieke en emotionele ontwikkeling, en aan het welzijn van kinderen en jongeren. Vrijetijdsbesteding is dus gerelateerd aan de persoonlijke ontwikkeling van jongeren. Karsten et al. (2001) stellen dat activiteiten buitenshuis de ontwikkeling beter bevorderen en complexer zijn dan activiteiten binnenshuis, omdat de leefomgeving thuis zeer vertrouwd is. Vrijetijdsactiviteiten in de buitenruimte dragen bij aan het ontdekken van dingen, het leggen van sociale contacten en het creëren van een eigen identiteit en zelfstandigheid. Door buiten te spelen, te experimenteren en rond te hangen leren jongeren deze aspecten gaandeweg en de openbare ruimte is de ideale plek hiervoor, omdat er geen supervisie van ouders is (Abott-Chapman & Robertson, 2009).

Vrije tijd kan zowel op gestructureerde als ongestructureerde wijze worden besteed. Gestructureerd wil zeggen, dat er regelmaat in zit en dat er enige vorm van supervisie aanwezig is tijdens de activiteit. Sport-, muziek- en andere soorten vrijetijdsverenigingen behoren hiertoe.

Ongestructureerde activiteiten hebben deze regelmaat en supervisie niet. Hiertoe behoren het afspreken met vrienden op straat of thuis, het winkelen, voetballen op een pleintje en rondhangen op straat. Deze activiteiten vinden vaak plaats in de openbare ruimte of thuis.

Jongeren brengen het grootste deel van hun vrije tijd op ongestructureerde wijze door. Uit onderzoek van Zeijl et al. (2001) blijkt, dat een kwart van de jongeren geen gestructureerde afspraken heeft gedurende de week. Driekwart van de jongeren heeft dus minimaal 1 keer per week een verenigingsgerelateerde activiteit. Er blijft hiernaast dus best wat tijd over, die ze zelf kunnen invullen met ongestructureerde activiteiten. Alleen deze ongestructureerde activiteiten worden door de jongeren gezien als 'echte' vrije tijd.

“Er blijft echter een aanzienlijk deel van de jeugd over, dat zich minder laat aanspreken door het verenigingsleven, niet avond aan avond aan het huiswerk zit en ook nog niet over mobiliteit en financiële middelen beschikt om hun vertier in het commerciële circuit te zoeken. Wat leeftijd betreft ligt het zwaartepunt tussen de twaalf en zestien jaar. Laaggeschoolde jeugd is vaak maar zeker niet altijd in de meerderheid. Voor deze groep jongeren blijven de straat en de openbare ruimte een aantrekkelijk ontmoetingspunt” (Noorda & Veenbaas, 2000, p.4-5).

Mortelmans et al. (2002) en Noorda en Veenbaas (2000) stellen dat er grote verschillen zijn tussen sociale klassen en geslacht bij de besteding van vrije tijd in gestructureerde en ongestructureerde activiteiten. Zo zijn hoogopgeleide jongeren vaker lid van een sport-, muziek- of ander soort vereniging en brengen lageropgeleiden veel meer tijd op straat door. Bij deze laatste groep is de besteding van vrije tijd veel meer gericht op de buurtomgeving. Meer verschillen tussen geslacht, etniciteit en sociale klasse met betrekking tot het gebruik en de beleving van openbare ruimtes zullen in de volgende paragraaf besproken worden.

Door jaren heen is de hoeveelheid vrije tijd die jongeren te besteden hebben en de manier waarop zij deze tijd besteden erg veranderd. De gestegen welvaart, het grotere aanbod van verschillende activiteiten en het feit dat jongeren meer mogen van hun ouders bijvoorbeeld hebben er toe geleid, dat zij hun vrije tijd op andere manieren doorbrengen dan voorheen. In de afgelopen 100 jaar is de bewegingsvrijheid van kinderen en tieners echter afgenomen. De belangrijkste redenen hiervoor zijn de toename van de verkeersdruk en angst van ouders voor het verkeer. Jongeren mogen van hun ouders minder vaak alleen aan het verkeer deelnemen en zelfstandig dingen in de buitenruimte ondernemen (Meire & Vleugels, 2004). De vrijheid om dingen te doen is toegenomen, maar de bewegingsvrijheid is afgenomen. Activiteiten die jongeren ondernemen gebeuren dus dicht bij huis. De afgelopen 60 jaar zijn kinderen en jongeren steeds minder gaan buitenspelen. Van Gils et al. (2008) stellen dat dat onder andere te maken heeft met de concurrentie met activiteiten binnenshuis, zoals televisie kijken en computeren. Daarnaast is het ook gevaarlijker geworden, omdat er meer auto's op straat zijn en dat er minder braakliggende terreinen zijn, die door jongeren vaak als avontuurlijk worden beschouwd.

Uit Vlaams onderzoek blijkt, dat jongeren de meeste vrije tijd thuis doorbrengen. 43,6% zegt vooral thuis te zijn als men verder geen verplichtingen heeft. 20,5% van de jongeren brengt de tijd vooral buiten door en 35,9% is even vaak thuis als buiten (Goedseels et al., 2000). Bijna 60 procent van de jongeren brengt een goed deel van hun vrije tijd dus buiten door. Naarmate de jeugd ouder wordt, wordt de vrije tijd vaker buitenshuis doorgebracht. Met name bij jongens is dit het geval (Mortelmans et al., 2002). Uit onderzoek van Goedseels et al. (2002) blijkt dat, als patronen van feitelijke vrijetijdsbesteding vergeleken worden met gewenste vrijetijdsbesteding, jongeren meer tijd buiten zouden willen doorbrengen dan thuis.

“Despite the heterogeneous nature of the participants in terms of sex, age, character and the environments in which they grew up, 96.5% of them indicated the outdoors as the most significant environment in their childhood” (Sebba, 1991, p. 400).

Tabel 3.3: Plaatsen om vrienden te ontmoeten naar geslacht en leeftijd

	Totaal	Man	Vrouw	12-14	15-16	17+
Straat/plein/Park	30,4	34,8	25,5	36,0	35,3	23,3
Disco/cafe	20,5	18,4	23,0	4,6	13,4	35,5
Sportvereniging	13,2	16,0	10,3	14,5	16,0	10,5
Jeugdvereniging	9,2	9,0	9,5	8,2	9,0	10,0
Bij vrienden thuis	34,7	32,8	36,6	10,9	33,6	37,7
Andere ontmoetingsplek	19,4	15,5	23,5	26,0	19,8	15,4

Bron: Mortelmans et al., 2002, p. 68.

Uit bovenstaande tabel blijkt dat de openbare ruimte de op een na belangrijkste plaats is om vrienden te ontmoeten voor zowel jongens als meisjes. Voor 12- tot en met 16-jarigen is dit zelfs de belangrijkste plek. Voor 17- en 18-jarigen zijn het café en thuis bij vrienden belangrijkere ontmoetingsplaatsen.

Uit deze paragraaf is gebleken dat de openbare ruimte dé plek voor de jongere om zich zelfstandig, zonder restricties van ouders te ontplooiën, maar wat doen meisjes daar nu precies en hoe ervaren zij anderen, gebruiken zij verschillende voorzieningen en in hoeverre zijn sociale en fysieke aspecten van invloed op hun beleving en gebruik van de openbare ruimte? Deze aspecten zullen in de volgende hoofdstukken aan bod komen.

3.3 Sociale factoren van invloed op gebruik en beleving

Buiten zijn met vrienden is voor 12- tot en met 16-jarigen een belangrijke manier om zich, buiten het zicht van volwassenen te ontplooiën. Zij beleven en gebruiken de openbare ruimte op hele andere manieren dan volwassenen. Volwassenen zijn veel bewuster en rationeler in het maken van hun keuzes. Ze denken ook, in tegenstelling tot jongeren, vaker na over de consequenties die een bepaalde keuze kan hebben. Jongeren handelen volgens Aitken en Herman (1997) vooral naar lichamelijke behoeftes. Niet alleen de leeftijd speelt een rol bij het gebruik en de beleving van een ruimte. Er zijn nog vele andere aspecten die hierop van invloed zijn. In dit onderzoek zal een aantal sociale en fysieke factoren worden uitgelicht. De fysieke factoren worden in de volgende paragraaf besproken en de sociale factoren hieronder.

Er is veel onderzoek gedaan naar welke sociale factoren van invloed zijn op gebruik en beleving van de openbare ruimte (Pain, 2001; Passon et al. 2008), toch zijn deze onderzoeken vaak niet gericht op jongeren of inmiddels gedateerd. In de meeste onderzoeken die gericht zijn op gebruik en beleving door volwassenen komen vooral geslacht, etniciteit, socio-economische status naar voren als factoren die van invloed kunnen zijn. Geslacht en etniciteit spelen bij jongeren en hun ruimtegebruik net zo een belangrijke rol en de socio-economische status heeft betrekking op de gezinssituatie. De socio-economische status kan een belangrijke rol spelen, omdat dit de opvoeding van het kind beïnvloedt. Het gezinsinkomen bepaalt voor een groot deel de mogelijkheden binnen het gezin. Kinderen met een hogere sociale status ondernemen bijvoorbeeld vaker gestructureerde activiteiten, waardoor minder tijd overblijft voor buiten spelen op straat (Mortelmans et al., 2002). Dit is echter lastig te onderzoeken in een studie die alleen ervaringen en meningen van jongeren naar voren brengt. Zij zullen zelf weinig ervaring hebben met geld en kosten. Vandaar dat dit onderwerp verder niet zal worden behandeld in deze thesis.

Pain (2001) en Matthews & Percy-Smith (2001) stellen dat bij jongeren de aanwezigheid van anderen ook een belangrijke rol speelt bij gebruik en beleving. Jonge mensen worden in hun doen en laten snel beïnvloed door de aanwezigheid van anderen, bijvoorbeeld omdat ze indruk willen maken of zich juist niet op hun gemak voelen bij andere mensen. Volgens Watt & Stenson (1998) speelt de groep waar jongeren zichzelf toewijzen ook een rol bij verschillen in gebruik en beleving. Dit is echter lastig wetenschappelijk aan te tonen, omdat er vaak geen sprake is van eenduidige groepen en

omdat zeker niet iedereen bij een groep ingedeeld kan worden. Onder skaters, gothics en kackers bijvoorbeeld wordt door de jongeren zelf overal n t iets anders verstaan en dat maakt het lastig te onderzoeken. Toch zijn ook Matthews et al. (1998) van mening dat de subcultuur waartoe jongeren behoren van invloed is op ruimtegebruik. Zij spreken in dit verband van *'microgeographies'*, waarmee ze de verschillende ruimtelijke culturen van jongeren willen aangeven. Ieder groepje jongeren maakt op zijn eigen manier gebruik van de ruimte en dit wordt veroorzaakt door de specifieke combinaties van persoonlijkheden en collectieve ervaringen. Zij stellen ook, dat ruimtegebruik daardoor niet noodzakelijk wordt verklaard door sociale factoren, zoals geslacht en etniciteit, maar dat vooral het collectieve gedrag en gedeelde interesses van een groep jongeren van invloed zijn op het gebruik van de buitenruimte. In dit onderzoek is er echter voor gekozen dit aspect niet verder te onderzoeken. Het wetenschappelijk analyseren van verschillende subculturen en hun invloed op ruimtegebruik is namelijk erg lastig en voor dit onderzoek minder relevant. De factoren geslacht, etniciteit en aanwezigheid van anderen zullen w l verder worden onderzocht in deze scriptie en worden hieronder verder uitgewerkt.

3.3.1 Geslacht

In de inleiding van deze thesis werd al naar voren gebracht dat in veel studies naar stedelijke belevings- en gebruikersonderzoeken geen onderscheid wordt gemaakt in geslacht. Vooral vanuit de feministische literatuur is veel kritiek gekomen op deze *male-dominant-approach*. Het komt zelden voor dat vrouwen zich hetzelfde gedragen in de openbare ruimte als mannen. Dat zal in de rest van deze paragraaf worden duidelijk gemaakt.

In een studie van Duzenli et al. (2010) kwam naar voren dat meisjes tussen de 12 en 18 jaar hun gedrag in de buitenruimte definiëren als kalm, actief en netjes, terwijl jongens zichzelf sportief, sociaal en cool vinden.

Jongens beleven en gebruiken de openbare ruimte heel anders dan het andere geslacht. Meisjes kunnen een voetbalveldje of een skatebaan zien als iets 'jongensachtigs' en daar geen gebruik van willen maken. Terwijl jongens schommels vaak kinderachtig vinden en meisjes hier juist gebruik van willen maken (Kompan, 2008).

De meeste onderzoeken op het gebied van geslacht en het gebruik van de openbare ruimte concluderen dat jongens meer gebruik maken van het publieke domein dan meisjes. De verhouding jongens/meisjes schommelt in deze onderzoeken van 85:15 (Karsten, 2003) tot 66:34 (NDO, 1984). Dat betekent dat er minstens dubbel zoveel jongens in een ruimte aanwezig zijn dan meisjes. Ook stelt Karsten, dat hoe ouder de kinderen worden des te groter de onevenwichtigheid wordt.

"Omdat jongens in de meerderheid zijn, langer op het terrein blijven, en meer plaats innemen voor hun spel, maken zij een speelplein makkelijker tot hun thuis, terwijl de meisjes er vaker een minderheidsgroep blijven: ze spelen er minder frequent, minder lang, zijn er minder zichtbaar aanwezig, spelen in kleinere groepjes..." (Karsten (2003) in Van Gils et al., 2009, p. 43).

Andere redenen dat meisjes minder gebruik maken van de openbare ruimte zijn onder andere dat ze een lager zelfbeeld hebben, zich vaker onveilig voelen en de aanwezigheid van jonge mannen niet altijd waarderen (James, 1995).

Furlong en Cartmel stellen dat jongere vrouwen en meisjes minder vrije tijd over houden dan jongens, omdat ze meer tijd doorbrengen met hulp in de huishouding en liever activiteiten doen die zich binnenshuis afspelen. Er wordt in dit verband van een 'slaapkamercultuur' bij meisjes gesproken (Goedseels, vettenburg et al, 2000). Dit leidt ertoe dat meiden uiteindelijk minder tijd in de openbare ruimte doorbrengen. Daarnaast moeten meiden vaak ook eerder thuis zijn dan jongens (Furlong & Cartmel, 1997). De vraag is ook of speelplekken wel voldoende op meisjes zijn afgestemd, maar dat komt in de volgende paragraaf aan bod. De meeste onderzoeken concluderen dus dat jongens meer gebruik maken van de openbare ruimte, maar McNamee (1998) stelt wel, dat met de opkomst van het 'gamen', jongens steeds meer tijd binnen doorbrengen, wat er toe leidt dat de openbare ruimte minder gedomineerd wordt door jongeren van het mannelijke geslacht.

De non-profit-organisatie Project for Public Spaces stelt, dat de aanwezigheid van vrouwen in de openbare ruimte de belangrijkste graadmeter is voor de kwaliteit, omdat vrouwen pas gebruik van maken van een ruimte als hij veilig en comfortabel genoeg is (Project for Public Spaces, 2010). Ook Voogd en Engbersen (2005) hebben een soortgelijke mening. Zij vergelijken meisjes met otters. De otter wordt gezien als de ultieme indicator voor kwalitatief goed rivierwater en zo zijn meisjes de ultieme indicator voor een kwalitatief goede openbare ruimte, omdat ze pas buiten spelen als een ruimte veilig en uitnodigend is. Onveiligheidsgevoelens spelen een belangrijke rol bij de beleving en het uiteindelijke gebruik van een openbare ruimte. Uit de meeste onderzoeken komt naar voren, dat vrouwen zich sneller onveilig voelen in de buitenruimte dan mannen. Dit geldt ook voor meisjes (Pain, 2001). De grootste angst van meisjes is fysiek of psychisch (verbaal) te worden misbruikt in de openbare ruimte. Met name 's avonds zijn deze gevoelens aanwezig (Malone, 2002).

3.3.2 Afkomst

Iedere cultuur beleeft de stedelijke voorzieningen op zijn eigen manier. Dat heeft voor een deel te maken met de culturele achtergrond van mensen en voorkeuren die hiermee samengaan. Ook ten aanzien van openbare ruimtes hebben verschillende groepen verschillende gebruiksvoorkeuren en beleven de verschillende groepen de open ruimte ieder op hun eigen manier (Morris, 2003). Ondanks al deze culturele verschillen is de openbare ruimte wel de plek voor sociale interactie tussen de groepen. Maar om die verschillende groepen aan te trekken moet een ruimte wel aantrekkelijk zijn voor meerdere culturen en voorkeuren.

In sommige gevallen zijn bepaalde groepen niet eens bekend met het Westerse concept openbare ruimte, zoals een park of plein. Rishbeth en Finney (2005) ondervonden in hun onderzoek naar multiculturaliteit in de openbare ruimte, dat met name Afghaanse migranten geen idee hadden wat er van ze verwacht werd in een park. Ze wisten niet hoe de openbare ruimte gebruikt moest worden. Het ontspanningselement, wat in een de Westerse cultuur een grote rol speelt bij het gebruik van openbare ruimtes, is in de Moslim en Afrikaanse cultuur veel minder bekend, omdat daar de dagelijkse routine en de familiecultuur, die zich met name binnen afspeelt, een veel grotere rol spelen (Rishbeth & Finney, 2005). Uit het afstudeeronderzoek van Van Liempt blijkt dat Turkse en Marokkaanse migranten in Nederland niet gewend zijn te recreëren in de openbare ruimte. Vrije tijd wordt vooral besteed aan familiebezoeken en het afspreken met vrienden binnenshuis. Daarnaast is het voor Islamitische vrouwen niet gewoonlijk, dat zij zonder man tijd door brengen op straat (Van Liempt, 2001, p. 42).

In het Grote Groenonderzoek 2008 van de Gemeente Amsterdam wordt echter geconcludeerd, dat niet-Westerse allochtonen meer gebruik maken van het groen in de woonomgeving (58%), dan autochtonen (42%) en Westerse allochtonen (44%). Daar staat tegenover, dat niet-Westerse allochtonen veel minder gebruik maken van recreatiegebieden in Amsterdam en omgeving (65%), dan autochtonen (92%) en Westerse allochtonen (90%) (Gemeente Amsterdam, 2010, p. 24).

Uit Amerikaans onderzoek blijkt dat Afro-Amerikanen de openbare ruimte het liefst gebruiken voor sportgerelateerde activiteiten, terwijl Hispanics juist erg gesteld zijn op ontspanning en sociale activiteiten, zoals picknicken met vrienden. Blanken zijn eerder geneigd het park alleen te gebruiken dan de andere groepen, bijvoorbeeld tijdens het joggen. Ook speelt vormgeving bij deze groep een belangrijkere rol dan bij de andere groepen (Rishbeth, 2001).

Bij de beleving van de buitenruimte door verschillende etnische groepen spelen onveiligheidsgevoelens een belangrijke rol. Uit Australisch onderzoek (Whitten & Thompson, 2007) is gebleken, dat met name Moslim vrouwen het eng vinden om alleen door openbaar gebied te lopen. Islamitische vrouwen zijn het vanuit hun cultuur niet gewend zonder man of familie over straat te gaan. Vandaar dat ze sneller bang zijn bedreigd of gediscrimineerd te worden. Verschillende culturen gebruiken de openbare ruimte dus op hun eigen manier. Er zijn echter geen onderzoeken gevonden waarin jongeren van verschillende afkomsten en hun gebruik en beleving van de openbare ruimte worden besproken.

3.3.3 De aanwezigheid van anderen

De aanwezigheid van anderen is ook van invloed op het gebruik en de beleving van de openbare ruimte door jongeren. Meiden kunnen zich bijvoorbeeld geïntimideerd voelen door een groep jongens en daardoor een andere plek voor hun bezigheden opzoeken. Daarnaast kunnen jongeren zich ook storen aan de aanwezigheid van volwassenen.

Onderzoek van Percy-Smith en Matthews (2001) toont aan, dat de voornaamste reden dat deze groep 12- tot en met 16-jarigen zich niet op hun gemak voelt in de openbare ruimte de aanwezigheid van andere groepen jongeren is en de angst daardoor gepest te worden. Volgens hen kiezen groepjes daarom ieder hun eigen plek en bakenen daarmee als het ware hun territorium af, zodat ze zich veilig voelen en vrij zijn te doen wat ze willen.

“Many resist the rules which govern their use of space referred to above, instead choosing to go out in groups with other young people, because they feel in danger themselves either from other young people or from adults (Loader et al., 1998; Pain and Williams, 2000). Ironically, this response creates suspicion and fear among other young people, as well as among other social groups” (Pain, 2001, p. 909).

Volgens Pain en Williams vormen jongeren dus groepen, omdat ze zichzelf niet veilig voelen voor andere groepen of volwassenen. Dit leidt er weer toe, dat andere mensen zich onveilig voelen voor deze groep jongeren. Kortom, Jongeren moeten een groep vormen om zich veilig te voelen, maar deze groepsvorming leidt weer tot onveiligheidsgevoelens bij andere jongeren en andere mensen. Groepsvorming gaat, vooral bij jongens, maar ook bij meisjes, samen met macho-gedrag en stoerdoenerij. Als een groep zich dominant voelt kan pestgedrag naar andere groepjes ontstaan (Percy-Smith & Matthews, 2001). Tucker en Matthews (2001) concludeerden in hun onderzoek, dat vooral oudere en gemengde groepen qua geslacht domineerden op straat. Daarnaast vonden de meisjes in deze studie, dat de ruimte te vaak gedomineerd wordt door jongens, waardoor ze zich niet welkom en onveilig voelen. Meisjes voelen zich minder thuis in een openbare ruimte als er veel oudere jongeren en jongens aanwezig zijn. De aanwezigheid van volwassenen is echter het punt waar de meeste jongeren zich het drukst om maken (Matthews et al. 1999; Percy-Smith, 1999), omdat de buitenruimte juist de plek is waar ze zonder supervisie van ouders kunnen doen en laten wat ze willen. De oplettende blik van de volwassene is een irritatie die veel jongeren ervaren (Tucker & Matthews, 2001).

De aanwezigheid van anderen hoeft echter niet altijd negatief te zijn. Vrouwen en meisjes voelen zich juist veiliger als er andere mensen in een ruimte aanwezig zijn en ook bij mannen is dit vaak het geval (Pain, 2001). Daarnaast betekent de aanwezigheid van anderen ook dat er sociale interactie kan plaatsvinden. Ook al ervaren jongeren het vaak als negatief dat er volwassenen in een ruimte aanwezig zijn, volwassenen geven vaak wel het goede voorbeeld en kunnen de jeugd wijzen op foutief gedrag (Childress, 2004).

3.4 Fysieke factoren van invloed op gebruik en beleving.

In de vorige paragrafen is stilgestaan bij een aantal sociale aspecten die ervoor zorgen dat verschillende groepen jongeren de openbare ruimte op verschillende manieren gebruiken en beleven. Naast een aantal sociale aspecten is ook de ruimte zelf van invloed op de manier van gebruiken en beleven. Er is best wat onderzoek gedaan naar de manier waarop het ontwerp van de openbare ruimte van invloed is op gebruik en beleving ervan. Vooral de aanwezigheid van voorzieningen speelt een belangrijke rol (Karsten, 2003). Met het begrip voorzieningen worden bankjes, prullenbakken, verlichting en fontein bedoeld, maar ook een voetbalveldje of een speeltuin. De aanwezigheid van bepaalde voorzieningen bepaalt de mate van comfort en de activiteiten die er kunnen plaatsvinden. Het bepaalt dus ook wie er wel en niet van een ruimte gebruik kunnen maken, want een klimrek zal niet zo snel door bejaarden worden gebruikt. Een grote fontein met bankjes eromheen is voor veel meer mensen aantrekkelijk, omdat kinderen met het

water kunnen spelen en volwassenen er rustig om heen kunnen zitten. Jan Gehl (1996) stelt, dat mensen bij een gebrek aan goede voorzieningen en mogelijke activiteiten in de openbare ruimte slechts nog noodzakelijke activiteiten uitvoeren, zoals de hond uitlaten (zie paragraaf 2.2). Dit geldt ook voor jongeren. Om hen aan te trekken naar bepaalde openbare ruimtes in de woonomgeving en ze niet ergens op straat te laten rondhangen en –zwerven, zijn er voorzieningen nodig die op hun behoeftes aansluiten. Ook Karsten (2003) stelt dat de fysieke kwaliteit een belangrijke rol speelt bij beleving en gebruik, met name bij meisjes:

“The observations and interviews reveal that the physical quality of the playground greatly influences the gender composition of users. Playgrounds with very few play objects or playgrounds in bad condition are not considered attractive by girls. Girls are critical of the supply. For many of them, good quality and challenging play objects (high climbing frames, big swings) are a precondition to come out to play. Girls make it clear to us that they dislike dirty and disorderly places” (Karsten, 2003, p. 465).

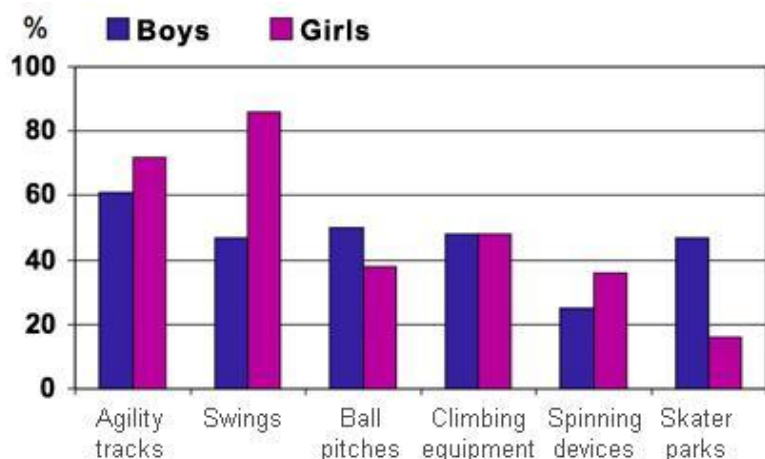
Naast de aanwezigheid van voorzieningen is ook het beheer van de ruimte belangrijk voor het gebruik en de beleving ervan. Veel straatvuil, afbladderende verf en kapotte voorzieningen maken de ruimte erg onaantrekkelijk. Zowel jongens als meisjes voelen zich onveilig (Pasaogullari & Doratli, 2004). Ten slotte speelt de woonomgeving ook een belangrijke rol bij de mate van het gebruik (Davison & Lawson, 2006). Kinderen van 12 tot en met 16 jaar mogen van hun ouders meestal niet zomaar ergens gaan spelen of afspreken. De openbare ruimtes waar deze leeftijdsgroep gebruik van maakt liggen daarom meestal in de woonomgeving. De verkeersveiligheid van de wijk en de aanwezigheid van genoeg formele en informele buitenruimte zijn hier bij erg belangrijk. In de volgende deelparagrafen zal de invloed van voorzieningen en activiteiten, beheer en onderhoud en de woonomgeving op de beleving en het gebruik van de openbare ruimte door jongeren behandeld worden.

3.4.1. Voorzieningen en activiteiten

In 2007 werd door het Kompan Play Institute (uitgevoerd door Capacent Epinion) een onderzoek gedaan naar hoe jongeren tussen de 13 en 16 jaar openbare ruimtes gebruiken en welke voorzieningen zij missen. 1040 jongeren in Nederland, Groot-Britannie en Denemarken werd gevraagd naar hun voorkeuren. Uit dit onderzoek blijkt, dat meisjes het liefste willen schommelen en op de tweede en derde plek komen een trimbaan en klimgelegenheden. Jongens willen het liefst een trimbaan, balspelen of een skatebaan (zie figuur 3.5). De jongeren uit het onderzoek vinden een buitenruimte aantrekkelijk ‘als er veel activiteiten mogelijk zijn’ (68%), ‘als er veel andere jongeren aanwezig zijn’ (61%) en ‘als de plek veilig en schoon is’ (55%).

De aanwezigheid van sportgerelateerde activiteiten is de afgelopen jaren ook vaak onderzocht in relatie tot de gezondheid van kinderen en jongeren. Hoe minder van dit soort activiteiten aanwezig is in een woonwijk, des te meer kinderen met overgewicht er wonen (Evenson et al., 2007). De aan- of afwezigheid van voorzieningen in een woonwijk kan de gezondheid van de jongeren dus beïnvloeden.

Figuur 3.4: Activiteiten die 13 tot en met 16 jarigen het liefst zouden willen doen in de openbare ruimte.

Bron: Capacent Epinion, 2007.

Sinds een aantal jaren zijn er openbare speelvoorzieningen beschikbaar die speciaal voor jongeren zijn ontworpen. Deze voorzieningen zijn ontworpen om jongeren op de manier die zij leuk vinden, zonder al te veel overlast voor anderen, aan het openbare leven te laten deelnemen. Het is niet de bedoeling dat er alleen jongeren op af komen, want de voorzieningen zijn ook voor kleinere kinderen geschikt, maar er wel veel rekening gehouden met de wensen van jongeren. Dit onderstaande ontwerp van KOMPAN is daar een voorbeeld van:

Figuur 3.4: De GROUND, een buitenruimte ontworpen voor jongeren door Kompan

Het concept van een GROUND

① In het onderzoek naar buitenactiviteiten dat Capacent Epinion voor Kompan heeft uitgevoerd, antwoordde 63% van de ondervraagden dat ze willen schommelen. 66% van de ondervraagde meiden gaf aan schommelen nog steeds aantrekkelijk te vinden.

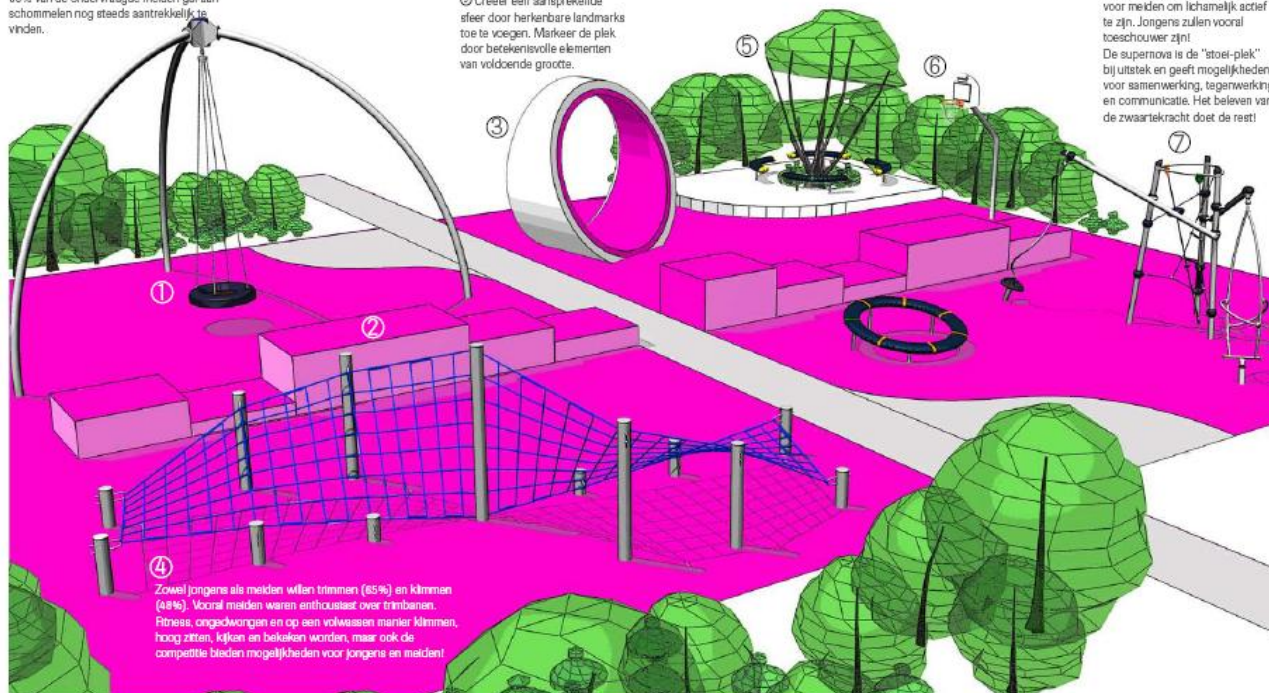
② De muur met verschillende niveaus is een heerlijke plek om rond te hangen en biedt meerdere mogelijkheden: balanceren, staan, of zitten en kijken. Vooral meiden geven hier de voorkeur aan!

③ Creër een aansprekende sfeer door herkenbare landmarks toe te voegen. Markeer de plek door betekenisvolle elementen van voldoende grootte.

④ De Ground moet uitnodigen en mogelijkheden bieden voor sociale activiteiten, zoals: bij elkaar zitten en vooral zien en gezien worden. In de interviews gaven de meiden daarbij aan dat ze ook bomen en groen wilden. Bomen zijn een natuurlijke, vanzelfsprekende verzamelaarsplaats en bieden schaduw en beschutting.

⑤ Baispelen zijn geliefd bij de meeste jongens. In deze oplossing bevindt de ruimte daarvoor zich vlakbij de zitplaatsen, zodat reageren op elkaar vanzelfsprekend plaatsvindt.

⑥ Een Ground is een ontmoetingsplek voor beide seksen en deze hoek biedt mogelijkheden om te zitten, te kijken en vooral voor meiden om lichamelijk actief te zijn. Jongens zullen vooral toeschouwer zijn! De supermova is de "stoei-plek" bij uitstek en geeft mogelijkheden voor samenwerking, tegenwerking en communicatie. Het belaven van de zwaartekracht doet de rest!

Bron: Kompan, 2008

In het ontwerp wordt rekening gehouden met de wensen van jongeren, die in hun onderzoek naar voren zijn gekomen. Op die manier is tot een inrichting gekomen, die vooral voor jongeren erg aantrekkelijk is, maar ook door kleinere kinderen kan worden gebruikt (Kompan, 2008). Meestal wordt echter niet een hele ruimte alleen voor jongeren ingericht, omdat andere groepen, zoals kinderen, volwassenen en ouderen net zo belangrijk zijn. In de praktijk wordt vaak gekozen voor voorzieningen waarvan men denkt dat ze zowel voor jonge als oudere kinderen interessant zijn of men creëert een aparte plek voor jongeren, afgezonderd van de andere openbare ruimtes. De keuze voor de hoedanigheid van jongerenspecifieke voorzieningen wordt bepaald door de gemeente en vormgevers. Hier zal uitgebreider bij stil worden gestaan in hoofdstuk 4.

Er zijn echter ontwerpen waarmee men wil voorkomen dat jongeren gebruik maken van publiek domein, zoals de Mosquito, een apparaatje dat een hoge, vervelende toon uitzendt die alleen jonge mensen kunnen horen. Hiermee wordt getracht jongeren juist te weren uit bepaalde ruimtes.

De meeste gemeentes maken gebruik van dezelfde voorzieningen als zij een ruimte ook voor jongeren willen inrichten. Veelal zijn dit sportgerelateerde voorzieningen zoals de *pannakooi*, waar het balspel panna (door de benen schieten van de tegenstander) kan worden gespeeld of een *Cruyff Court*.

“Een Cruyff Court is een moderne invulling van het aloude trapveldje dat vroeger te vinden was in veel buurten en wijken, maar dat door de jaren heen vaak is opgeofferd voor verstedelijking en uitbreiding. Met de Cruyff Courts wordt de functie die dat oude trapveldje had, weer terug in de wijk gebracht.”
Cruyff foundation, 2010.

Dit sportieve speelveld biedt jongeren de mogelijkheid te bewegen en in contact te komen met andere jongeren. Het nadeel van allebei deze voorzieningen is, dat meisjes over het algemeen minder bezig zijn met sportgerelateerde activiteiten. Om hen aan te trekken is de aanleg van een Cruyff Court of pannakooi dus niet altijd de beste oplossing, want ze maken er minder gebruik van dan jongens (Cevaal et al., 2008).

Naast sportieve speelruimtes worden ook plekken gecreëerd voor ontmoeting. Een voorbeeld hiervan is de *jongerenontmoetingsplaats* (JOP). Een JOP is een plek waar jongeren elkaar kunnen ontmoeten, zonder dat andere mensen daar last van hebben. De voorziening is vaak overdekt, ligt op een afgelegen plek en er is geen controle van politie of omwonenden. Critici stellen dat deze afgezonderde plekken niet altijd goed zijn voor jongeren, omdat ze op deze manier niet in contact komen met anderen. Ze kunnen doen en laten wat ze willen en leren op die manier niet de normen en waarden die gelden in de openbare ruimte. Ook is er meer ruimte voor crimineel gedrag, omdat er geen toezicht is (Centrum voor Maatschappelijke Ontwikkeling Groningen, 2006). Malone (2003) heeft soortgelijke kritiek op afgezonderde jongerenplaatsen:

“I like to call this the “not seen and not heard” strategy. The community removes “the problem” by creating a space for young people where they can conduct their own activities without interfering with legitimate users of public space. On the surface, it seems like a win-win situation: young people are allocated rooms in the basement of shopping malls or skate ramps on the outskirts of town, thereby eradicating the possibility for interaction and potential conflict.” Malone, 2002, p. 164.

De voorbeelden hierboven tonen aan, dat jongerenspecifieke ontwerpen niet altijd jongens én meisjes aantrekken en soms té afgezonderd zijn.

Foto 1: Cruyff Court

Foto 2: Pannakooi

Foto 3: JOP

Bron: foto 1: www.cruyffcourt.nl, foto 2: www.speelmaatje.nl, foto 3: www.jongerenpernis.web-log.nl

3.4.2. Beheer en onderhoud

-“Management is responsible for 80% of the success of most public spaces.”-
The Project for Public Spaces, 2010.

Goed onderhoud van een openbare ruimte is erg belangrijk. Kapotte materialen, afgebladderde verf en ongemaaid gras zijn nu eenmaal niet aantrekkelijk en zijn van negatieve invloed op de kwaliteit van een ruimte. Coleman (1985, p. 44-47) stelt, dat vormgeving en achterstallig beheer kunnen leiden tot vandalisme en asociaal gedrag. Dit is uiteindelijk van negatieve invloed op de leefbaarheid van de woonomgeving. Er is ook heel wat onderzoek gedaan naar de relatie tussen beheer en beleving van de openbare ruimte. Uit de meeste onderzoeken komt naar voren, dat een gebrek aan onderhoud leidt tot onveiligheidsgevoelens bij mensen (Pasaogullari & Doratli, 2004; Malek & Mariapan, 2009). Vrouwen en meisjes ervaren dit in grotere mate dan mannen en jongens. Gebrekkig onderhoud geeft vrouwen het gevoel, dat niemand zich druk maakt om de ruimte en dat daardoor niemand hen zal helpen als er iets gebeurt (Women’s Design Service, 2007). Daarnaast suggereren graffiti, straatvuil en kapotte voorzieningen vandalisme en foutief gedrag, waardoor vrouwen zich sneller onveilig voelen (Valentine, 1989).

Toch leidt achterstallig onderhoud niet automatisch tot minder gebruik bij kinderen en jongeren:

“Although children in Boca-Barracas criticized the general level of litter, untidiness and lack of repair and maintenance of plazas, streets and sidewalks in the area, they still used these spaces, as there was nowhere else to go.” Cosco & Moore, 2002, p. 41.

Het is belangrijk, dat bij de inrichting van een ruimte al nagedacht wordt over het beheer in de toekomst. Soms wordt bijvoorbeeld gekozen voor goedkope materialen, die na een aantal jaren veel onderhoud blijken te kosten. Dit leidt sneller tot verval. Gemeentes besteden het beheer van een ruimte vaak ook uit aan verschillende bedrijven. Er is geen parkwacht meer zoals vroeger, die de verantwoordelijkheid voor alle onderhoudstaken op zich neemt, het geheel kan overzien en zich regelmatig bekommert over de kwaliteit (Carmona et al., 2008, p. 8).

3.4.3 Woonomgeving

Ondanks de afname van het aantal speellocaties en ontmoetingsplekken blijven straten, pleinen en parken belangrijke ontmoetingsplaatsen voor jongeren. Zoals reeds naar voren werd gebracht in de inleiding van deze paragraaf maken 12- tot en met 16-jarigen vooral gebruik van de buitenruimte in hun woonomgeving. De aanwezigheid en kwaliteit van openbare ruimtes in de woonwijken is dus erg belangrijk. Verschillende onderzoeken hebben aangetoond dat de inrichting van een woonomgeving van invloed is op de mate waarin gebruikt wordt gemaakt van openbare ruimtes (Timperio et al. 2005; Sallis et al. 2006; Davison & Lawson, 2006). Diversiteit en toegankelijkheid worden genoemd als de belangrijkste factoren voor een kind- en jongerenvriendelijke woonomgeving (Moore, 1986; Chawla, 2002; Kytä 2004).

Met diversiteit wordt een divers aanbod van voorzieningen en activiteiten bedoeld voor verschillende leeftijds- en doelgroepen. Jongeren maken gebruik van zowel formele als informele ruimtes. Formele ruimtes zijn door de gemeente ingericht als openbare buitenruimte en informele ruimtes zijn plekken die door jongeren (of kinderen) worden gebruikt, maar die niet zo zijn bedoeld. Een braakliggend industrieterrein of een beschutte etalage zijn voorbeelden van de laatstgenoemde. Deze informele ruimtes zijn erg belangrijk, omdat ze de jongeren het gevoel geven dat er genoeg te doen is in een wijk, zelfs als er weinig tot geen formele buitenruimtes in een wijk aanwezig zijn (Van Gils et al., 2008). Het nadeel van de informele ruimtes is, dat er geen toezicht en controle is (De Visscher, 2003). Toegankelijkheid houdt in dat de buitenruimtes goed en veilig bereikbaar zijn per fiets en te voet. Een park dat omsloten is door drukke wegen is lastig te bereiken en kan gevaarlijke verkeerssituaties opleveren (NDO, 1984, p. 34).

Ineke Spapé van adviesbureau SOAB heeft een concept bedacht dat nog een stap verder gaat in het creëren van diverse en toegankelijke woonomgevingen; het Kindlint. Door het creëren van veilige verkeerssituaties en oversteekplaatsen tussen de verschillende buitenruimtes wordt op die manier een weefsel van activiteiten en voorzieningen in een wijk of stad gemaakt (Nebbeling, 2007).

“Een Kindlint is een netwerk van kindvriendelijke routes. Het verbindt speelplekken, scholen en andere kinderbestemmingen in een buurt of wijk met elkaar. Zo kunnen kinderen zich al spelend zelfstandig en veilig door de wijk bewegen” (SOAB, 2010).

Deze variant is vooral gericht op basisschoolkinderen, maar verkeersveiligheid speelt ook een rol bij jongeren. Een aangepaste variant zou plekken voor jongeren kunnen aangeven en ze beter bereikbaar kunnen maken.

4. Beleidsmakers en vormgevers versus de jongere gebruiker

4.1 Inleiding

"...young people's use of public space has been characterized by restlessness and inconsistency, which has made the planning, design, and management of youth spaces problematic. For example, after a designated space is provided, initial attendance and enthusiasm often fades with young people once more frequenting their favorite street corner or the bus stop. Thus, a constant dilemma for planners, designers, and managers of public space is how best to balance young people's need for a space of their own with the ambiguities inherent in their relationship with space" (Hall et al., 1999 in Lloyd et al., 2008, pp. 22).

Bovenstaande quote maakt duidelijk, dat niet altijd eenvoudig rekening te houden is met jongeren bij het ontwerp van een openbare ruimte. Gemeentes hebben alle hun eigen visie op jongeren in de openbare ruimte en baseren daar hun beleid op. Daarnaast is het zo, dat het thema 'jongeren in de openbare ruimte' vaak versnipperd is over verschillende afdelingen zoals bijvoorbeeld openbare ruimte, sport en cultuur, kinderen en jeugd enzovoorts. Een enthousiaste medewerker zal het onderwerp ook anders aanpakken, dan een minder enthousiaste collega (Van Gils, 2008). Pearson (1994) stelt dat jongerenbeleid vooral gebaseerd is op angst voor deelname van deze groep aan het openbare leven, omdat ze alleen maar rondhangen en vandaliseren. Er is zelfs een woord voor deze angst: *ephebophobia* (letterlijk: angst voor de jeugdigen).

"Ephebiphobia engenders a suspicion of youth when they are encountered in public settings. Even when teens are obviously not engaged in inappropriate behavior, they are asked to go somewhere else by adults because it is assumed that they will soon be causing trouble" (Owens, 2002 in Passon et al., 2008, p. 75).

Door de media en een meerderheid van de samenleving worden ze daardoor gezien als een bedreiging, terwijl jongeren echt niet alleen rondhangen en problemen veroorzaken. Cijfers van de gemeente Utrecht (2007) tonen aan, dat slechts 2% van de Utrechtse jongeren probleem- of overlastgedrag vertoont. Ook een ander kleinschalig Utrechts scriptieonderzoek op 2 vmbo-scholen bevestigt dat de minderheid (<10%) zich identificeert met de straatcultuur (Van Veen, 2006). De overgrote meerderheid maakt gebruik van de speelvoorzieningen of doet spelletjes en veroorzaakt geen problemen. Toch worden jongeren vanaf 12 jaar vaak over één kam geschoren en gezien als probleemveroorzakers. Shearing (1981) concludeert dat er een 'wij'/'zij'-cultuur ontstaat, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen 'respectables' en 'roughs'. De *respectables* ('normale' mensen) moeten beschermd worden voor de *roughs*, (de probleemveroorzakers). Criminaliteit en vandalisme veroorzaakt door jongeren in de openbare ruimte zijn de afgelopen jaren echter aanzienlijk gedaald. Mortelmans et al. (2002) stellen dat door de uitgebreide berichtgeving van de problemen die jongeren veroorzaken in de openbare ruimte een groep positivisten en een groep negativisten ontstaat:

"In het discours van de positivisten overheerst het geloof dat het gaat om geïsoleerde gevallen en/of veelal uitzonderlijke omstandigheden die jongeren tot deze daden gedreven hebben. Zij gaan er vanuit dat heel vaak de samenleving ook mee schuld draagt aan het gebeurde. Alleszins pleiten ze doorgaans voor een constructieve aanpak. Bij de negativisten vormt het gebeurde aanleiding om een klaagzang aan te vatten over de 'jeugd van tegenwoordig'. Zij zien de gebeurtenissen als symptomatisch voor de verziekteid, normloosheid, onverschilligheid en het nihilistische karakter van de hedendaagse jeugd. Vanuit gevoelens voor angst en/of wrok ten aanzien van deze jongeren pleiten zij voor een streng repressief optreden. Vaak vragen zij niet allen ten aanzien van zogenaamde 'probleemjongeren', maar ook ten aanzien van 'de gewone jeugd' een meer kordate aanpak." Mortelmans et al., 2002, p. 36.

Het beeld dat de media, beleidsmakers en de rest van de samenleving hebben ten aanzien van jeugdigen klopt vaak niet. Toch baseert een deel van de gemeentes haar beleid wel op deze beelden.

4.2 Landelijk en gemeentelijk jeugdbeleid ten aanzien van openbare ruimten.

In het vorige hoofdstuk werd duidelijk hoe, volgens verschillende onderzoeken, jongeren met allerlei verschillende achtergronden –geslacht, sociale status en etniciteit- op verschillende tijden de openbare ruimte gebruiken en beleven. Soms zouden jongeren echter hele andere activiteiten willen doen, dan die op dat moment gedaan kunnen worden op speel- of afspreekplekken bij hen in de buurt. Gemeentes spelen een belangrijke rol bij de keuze van voorzieningen in de openbare ruimte. Zij kunnen dus in grote mate bepalen hoe een openbare ruimte wordt gebruikt (Van der Voordt & Van Wegen, 1991).

De meeste gemeentes hebben een beleid opgesteld waarin jeugdzaken aan bod komen. Ook ten aanzien van de buitenruimte is er meestal wel een hoofdstuk gereserveerd waarin de visie en doelstellingen met betrekking tot jongeren worden besproken.

Landelijk is echter geen norm vastgesteld over de hoeveelheid buitenruimte die moet worden ingericht als speelruimte voor kinderen en jongeren. De SP heeft in 2003 wel een wetsvoorstel ingediend voor een landelijk speelruimtebeleid, waarin werd voorgesteld 3% van de ruimte te reserveren voor buitenspeelruimte, maar deze wet is er nooit gekomen (Socialistische Partij, 2003). Ook is in april 2006 door het ministerie van VROM een beleidsbrief naar alle gemeenten verzonden waarin wordt aanbevolen 3% van de buitenruimte te reserveren als speelruimte voor kinderen en jongeren. Deze norm van 3% is opgesteld in het *Handboek gemeentelijk speelruimtebeleid* door Jantje Beton en NUSO, de landelijke organisatie voor speeltuinwerk (Gemeente Amsterdam, 2008). Onderstaande tabel toont de richtlijnen voor speelplekken die in hetzelfde handboek zijn opgesteld. Hoe ouder de kinderen zijn, des te meer speeloppervlak ze nodig hebben. Een speelplek voor de oudste leeftijdscategorie mag maximaal 1000m van hun huis verwijderd zijn.

Tabel 4.1: Richtlijnen speelplekken

Leeftijd	Kinderen per speelplek	Actieradius	Max. aantal minuten lopen	Speeloppervlak
0-5	50-75	150m	2	180m ²
6-11	75-100	400m	5	720m ²
12-18	100-125	1000m	15	700-1000m ²

Bron: Samenwerkingsverband NUSO, Jantje Beton en VNG, 2006

Opvallend is dat in landelijk en gemeentelijk beleid vaak wordt gesproken van ‘de’ jeugd, terwijl dit een zeer brede categorie is van 12- tot en met 23-jarigen. Binnen deze groep zijn er vele verschillende subgroepen; jongens, meisjes, oudere jongeren, jongere jongeren, allochtone jongeren, enzovoorts. Meisjes blijken in het jeugdbeleid minder aan bod te komen dan jongens. Veel aandacht gaat uit naar hangjongeren en omdat meisjes minder van zich laten horen lijkt het alsof er voor hen niets gedaan hoeft te worden. Onderzoek in Rotterdam laat zien dat typische meisjessporten in de openbare ruimte zelfs volledig ontbreken. Dat gegeven geldt voor veel gemeenten in ons land (Brochure Kompan, 2010). Toch erkennen veel gemeentes dat er meer aandacht aan meisjes moet worden geschonken in het buitenruimtebeleid:

“Tot slot is bekend dat de aanwezigheid van meisjes binnen jongerengroepen vaak een vermindering van de overlast betekent. De voorzieningen voor jongeren moeten daarom ook voor meisjes aantrekkelijk zijn” (Gemeente Brummen, 2008, p. 25).

“Naast de te realiseren wijkvoorzieningen, zal ook worden gekeken naar de haalbaarheid van 1 of meerdere stedelijke voorzieningen. Hierbij kan worden gedacht aan b.v. een klimwand, een crossterrein, een ruiterroute, survivalparcours of een skatebaan. Daarbij willen we ook speciale aandacht geven aan de behoeftes van meisjes, omdat dit een doelgroep is waar tot nu toe weinig voorzieningen specifiek op zijn gericht” (Gemeente Assen, 2008, p. 1).

De visie van een gemeente bepaalt in grote lijnen het beleid dat de komende jaren gevoerd gaat worden. De afdelingen die betrokken zijn bij jongeren en openbare ruimtes vormen als het ware een mening over hoe jongeren een plaats kunnen krijgen in het publieke domein. Hierop worden beleid en de keuze voor bepaalde projecten gebaseerd.

enerzijds beleid dat zich met name richt op hangjongeren en het oplossen van problemen die zij veroorzaken en anderzijds beleid dat zich richt op het laten meedenken van jongeren. Daarnaast zijn er ook gemeentes die slechts stellen dat er voldoende ruimte voor de jeugd aanwezig moet zijn in de woonwijken.

Een voorbeeld van beleid dat zich met name richt op het oplossen van problemen die jongeren veroorzaken is het **'Zero tolerance beleid'**: het idee achter een zero tolerance beleid is, dat kleine incidenten al snel leiden tot grote problemen en wangedrag in een wijk. Vandaar dat niets door de vingers mag worden gezien. Het doel is een openbare ruimte zonder criminaliteit en overlast en dat wordt bereikt door bijvoorbeeld het weren van ongewenste groepen, zoals hangjongeren, zwervers en junks door een samenscholingsverbod (Merrifield, 2000). Daarnaast krijgen jongeren die zich niet aan de gedragscodes houden of overtredingen begaan niet eerst een waarschuwing, maar direct een boete of straf (Centrum voor criminaliteit en veiligheid, 2008).

Een voorbeeld van beleid dat zich met name richt op het laten meedenken van jongeren is het **'Participatiebeleid'**:

Jongerenparticipatie kan op verschillende niveaus plaatsvinden. De psycholoog Roger Hart (1992) ontwikkelde de participatieladder (figuur 4.2) om aan te geven welke niveau's er onderscheiden kunnen worden. In totaal zijn er 8 vormen van (jeugd)participatie en hoe hoger het niveau des te meer inspraak de jongeren hebben in projecten. De eerste drie vormen (niet op de ladder aanwezig) kunnen volgens Hart gezien worden als schijnparticipatie, omdat uiteindelijk niets wordt gedaan met de inbreng van jongeren.

De 'echte' participatie begint pas bij niveau 4; informeren, waarbij het project door volwassenen wordt uitgevoerd, maar de jeugd wel wordt betrokken bij het proces. Per niveau worden jongeren steeds meer betrokken bij het proces. Ze worden geraadpleegd en hebben inzicht in het proces, vervolgens krijgen de jongeren de rol van adviseurs. Het niveau coproduceren houdt in, dat volwassenen een begeleidende rol hebben en jongeren het initiatief nemen voor een project. Het hoogste niveau van de participatieladder laat jongeren bijna alle beslissingen nemen (Stichting jeugd en jongerenwerk Midden-Holland, 2005). De participatieladder kan gezien worden als een kwaliteitsmeter voor het jongerenbeleid van een gemeente. Jeugdparticipatie is dus een rekbaar begrip. Een gemeente met een jeugdraad (wat heel participierend klinkt) hanteert niet per sé een hoog niveau van participatie als er vervolgens niets met de inbreng van jongeren wordt gedaan.

Figuur 4.2: Participatieladder

Bron: Participatieplaza, 2010

4.3 De visie van de gemeente versus de wensen van jongeren

Als de visie van beleidsmakers en vormgevers niet overeenkomt met de beleving van de jeugd en het feitelijke gebruik ontstaat, in de woorden van Lefebvre (1991), frictie. Maar wat gebeurt er nu concreet wanneer jongeren de openbare ruimte heel anders gebruiken en beleven dan door beleidsmakers en vormgevers bedoeld is? Of wanneer er überhaupt geen ruimte voor jongeren wordt ingericht?

Het bekendste voorbeeld van frictie zijn 'hangjongeren'. Er is niet één definitie voor dit verschijnsel, maar Beke et al. (2000) onderscheiden wel verschillende degradaties, de zogenaamde *Beke-shortlist*:

hinderlijke, overlastgevende en criminele jeugdgroepen. De eerste groep is luidruchtig aanwezig en richt soms kleine vernielingen aan. De tweede groep valt soms mensen lastig en richt regelmatig vernielingen aan. Deze jongeren zijn minder goed te corrigeren. De laatste groep bestaat uit jeugd die al vaker met de politie in aanraking is gekomen. Ze schrikken niet terug voor het gebruik van geweld. Het fenomeen hangjongeren is zeer complex, omdat er ook sociale factoren aan ten grondslag liggen, zoals culturele achtergrond en gezinssituatie, die ertoe leiden dat jongeren deel gaan uitmaken van een bepaalde straatcultuur (Elhadioui, 2006). Een deel van het probleem wordt echter veroorzaakt door het geringe aantal geschikte voorzieningen voor jongeren in een wijk (Emmelkamp, 2004), waardoor deze groep hun vrije tijd in de buitenruimte bijna niet anders kan besteden dan door rond te hangen. Het probleem wordt voor een deel dus door de gemeentes zelf gecreëerd, omdat er geen alternatieve voorzieningen en activiteiten in de openbare ruimte worden aangeboden. Vaak wordt gedacht dat het altijd jongens zijn die problemen en overlast veroorzaken. Ferwerda (1998) stelt echter dat ook meisjes problemen en overlast veroorzaken, zei het niet minder vaak en minder erg dan jongens.

Een tweede vorm van frictie wordt veroorzaakt door een ontwerp dat niet aansluit op de behoeftes van jongeren. In voorgaande paragrafen werd reeds gesteld, dat veel buitenruimte vooral op jongens is gericht. Denk aan skateparken, voetbalveldjes en panna-kooien. Deze voorzieningen worden minder door meisjes worden gebruikt, omdat meisjes dit soort activiteiten minder interessant vinden (SEV, 2010). Garcia-Ramon et al. stellen, dat architect en planoloog van oudsher mannenberoepen zijn, waardoor veel meer vanuit en voor mannelijke behoeftes en interesses is ontworpen:

“Historically, architecture and town planning have been male-dominated professions and, as a result, the vision of urban space that has emerged is homogeneous and un-gendered, as if men’s interests and needs were universal” (Bondi, 1998; Sandercock & Forsyth, 2000; Wekerle, 1984, in Garcia-Ramon et al., 2004, p. 216).

Gemeentes denken wellicht alle jongeren tevreden te stellen als zij een voetbalveld realiseren, maar er wordt vaak geen rekening gehouden met het feit, dat meisjes hele andere wensen kunnen hebben en ruimtes anders beleven dan jongens. Hierdoor kunnen enerzijds problemen ontstaan als de meisjes doelloos gaan rondhangen door een tekort aan speel- en afspreekplekken (Emmelkamp, 2004). Anderzijds kan het ook zo zijn dat meisjes hierdoor liever binnen afspreken, omdat er buiten niet veel te doen, terwijl buiten zijn veel voordelen heeft boven binnen zijn. Beweging en sporten worden gestimuleerd, als ook het maken van sociale contacten. Daarnaast wordt de woonomgeving door jongeren vaak lager gewaardeerd als er onvoldoende buitenruimte is (Mortelmans et al., 2002).

Participatie van jongeren bij projecten kan een deel van bovengenoemde problemen en klachten oplossen (White, 2001). Tijdens participatiebijeenkomsten zouden jongeren hun wensen naar voren kunnen brengen en kan in samenwerking met de jongeren (en eventueel andere buurtbewoners) worden gediscussieerd over overlast, andere problemen en gewenste voorzieningen.

Het ministerie van Jeugd en Gezin heeft er de afgelopen jaren naar gestreefd in 2011 in alle gemeentes een inspraakorgaan voor jongeren te hebben. Dat betekent dat jonge mensen vanaf dat moment meer inspraak krijgen in beleid en projecten die de gemeente uitvoert om op die manier hun wensen en bezwaren naar voren te brengen (Ministerie van Jeugd en Gezin, 2007). Dit houdt echter niet in dat dit meteen betekent dat de jeugd overal bij wordt betrokken. In tegendeel. Een deel van de jongeren zal de weg naar de gemeente niet zo snel vinden, omdat zij niet weten dat er een inspraakorgaan bestaat of omdat ze er geen behoefte aan hebben. Daarnaast mogen gemeentes zelf beslissen over welke onderwerpen en in welke mate zij de jongeren laten meedenken. De vraag is ook of nieuwe kabinetten deze inspraakorganen blijven steunen.

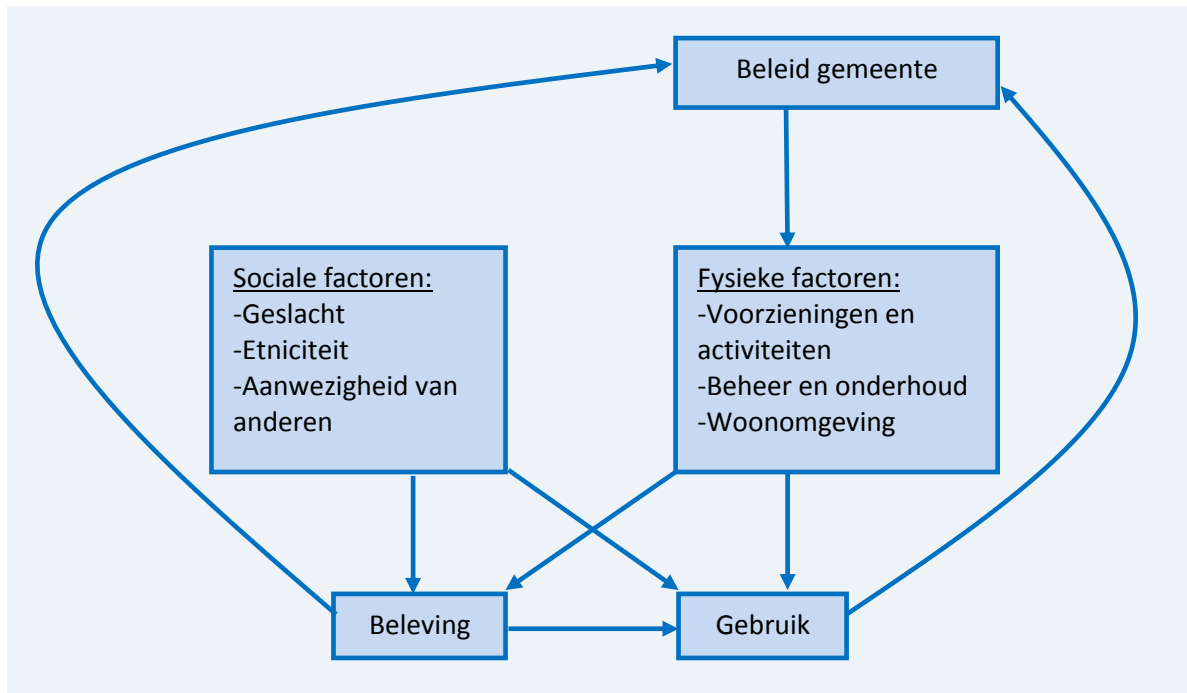
Uit een quickscan onder 175 gemeentes uitgevoerd door het Verweij-Jonker Instituut blijkt, dat 95% van de gemeentes jeugdparticipatie als beleidsdoel heeft geformuleerd. 66% van de gemeentes geeft jongeren ook daadwerkelijk inspraak en stimuleert ze tot eigen initiatieven. Dit gebeurt echter maar

1 a 2 keer per jaar. Bij de andere 34% wordt participatie beperkt tot raadpleging of in discussie gaan. Het gaat hierbij overigens niet altijd om de inrichting van openbare ruimte. Het geven van inspraak aan jongeren kan best lastig zijn. Enerzijds, omdat het moeilijk is jongeren te bereiken. Anderzijds, omdat participatieprojecten vaak langdurige processen zijn, hetgeen niet goed samengaat met de dynamiek van de jeugd (Verweij-Jonker Instituut, 2010).

5. Conceptueel Model

In dit hoofdstuk worden het conceptueel model en de daarbij behorende variabelen behandeld. Het model is aan de hand van de literatuur in de voorgaande hoofdstukken opgesteld. Meisjes tussen de 12 en 16 jaar zijn de onderzoekseenheid in onderstaande figuur.

Figuur 5.1 Conceptueel model

5.1 Opbouw model

Beleving en gebruik zijn de belangrijkste variabelen binnen dit model. De drie andere factoren 'beleed gemeente', 'sociale factoren jongeren' en 'ontwerp en inrichting openbare ruimte' zijn hier direct of indirect op van invloed. Het model geeft weer dat het beleid van de gemeente van invloed is op het ontwerp en de inrichting van de openbare ruimte. Ontwerp en inrichting zijn vervolgens van invloed op hoe meisjes de openbare ruimte beleven en gebruiken. Uiteindelijk zullen beleving en gebruik weer teruggekoppeld worden naar het beleid van de gemeente.

Ook sociale factoren zoals etniciteit, sociale status, en de aanwezigheid van anderen zijn van invloed op zowel beleving als gebruik van de openbare ruimte door meisjes. Er zijn natuurlijk veel meer sociale factoren die van invloed kunnen zijn op gebruik en beleving, zoals opleiding en het inkomen van de ouders. Voor de overzichtelijkheid van het onderzoek is er echter voor gekozen de drie meestzeggende variabelen te gebruiken.

Hoewel in dit onderzoek meisjes centraal staan kan het model ook dienen voor onderzoek naar andere gebruikersgroepen van de openbare ruimte zoals jongens, jongeren in het algemeen en andere leeftijdsgroepen.

5.2 Beschrijving variabelen

Fysieke factoren

In het theoretisch kader zijn drie fysieke factoren naar voren gebracht die van invloed kunnen zijn op beleving en gebruik van de openbare ruimte door meisjes: voorzieningen en activiteiten, beheer en onderhoud en de woonomgeving.

De aanwezigheid van voorzieningen zorgt ervoor, dat mensen iets te doen hebben in de openbare ruimte en bepalen zo in grote mate door wie er gebruik van wordt gemaakt. Als er niets te doen is, is er ook geen reden om gebruik te maken van een ruimte. Een bankje om rustig een boek te lezen kan al voldoende zijn. Bij het inrichten van de openbare ruimte is het belangrijk te kijken naar wie de gebruikers zullen zijn en hoe die gebruikers allemaal een plek kan worden geboden in de ruimte. De aanwezigheid of afwezigheid van voorzieningen leidt tot een bepaalde beleving van de ruimte en zorgt er ook voor of jongeren wel of geen gebruik willen maken van de plek. Weinig straatverlichting kan er bijvoorbeeld voor zorgen dat meisjes zich 's avonds onveilig voelen en een buurt met alleen een parkje met kinderspeeltuin is voor jongeren niet erg interessant. Dat betekent dat ze zelf een plek uitkiezen om samen te komen en wellicht overlast veroorzaken.

Daarnaast spelen ook beheer en onderhoud een rol, omdat een vervallen ruimte met kapotte materialen minder aantrekkelijk is. Slecht onderhouden ruimtes kunnen ook eerder onveiligheidsgevoelens oproepen (Valentine, 1989). Ten slotte speelt ook de inrichting van de woonomgeving een rol. Toegankelijkheid en diversiteit zijn hierbij van belang. Openbare ruimte zou goed en veilig bereikbaar moeten zijn, zodat kinderen en jongeren van alle leeftijden er gemakkelijk kunnen komen. Een parkje dat omsloten is door 4 drukke wegen is dat bijvoorbeeld niet en dat zal gebruik en beleving beïnvloeden. Te weinig diversiteit aan buitenruimte kan ertoe leiden dat er voor sommige leeftijdsgroepen niet genoeg te doen is in een wijk.

De aanwezigheid van voorzieningen en activiteiten, beheer en onderhoud en de woonomgeving spelen, kortom, een belangrijke rol bij de manier waarop de openbare ruimte wordt gebruikt en beleefd.

Sociale factoren

Ook sociale factoren zijn van invloed op hoe meisjes de openbare ruimte beleven en gebruiken. Er is voor gekozen twee factoren een rol te laten spelen in dit onderzoek; etniciteit en aanwezigheid van anderen. Etniciteit kan van invloed zijn op gebruik en beleving, omdat culturele verschillen kunnen bepalen hoe een ruimte gebruikt en beleefd wordt.

De aanwezigheid van anderen kan een rol spelen bij de beleving en het gebruik, omdat meisjes zich bijvoorbeeld onveilig kunnen voelen als er mannen aanwezig zijn of zich kunnen storen aan andere gebruikersgroepen zoals volwassenen en andere groepen jongeren.

Ook geslacht en leeftijd spelen een rol in dit onderzoek. Beide factoren zijn al afgebakend (het onderzoek richt zich enkel op meisjes tussen de 12 en 16 jaar oud), maar toch zal het andere geslacht wel naar voren komen en kunnen er ook verschillen bestaan tussen de jongere en oudere meisjes.

Beleving

Beleving speelt een belangrijke rol in dit onderzoek, omdat deze variabele leidt tot het uiteindelijke gebruik van een ruimte. Beleving houdt in dit onderzoek in: de manier waarop mensen de openbare ruimte ervaren. Deze variabele is subjectief en dat betekent dat het lastig is algemenere uitspraken te doen. Toch kunnen er vaak wel verbanden in de antwoorden van respondenten worden aangetoond. Zo blijkt uit de literatuur, dat meisjes zich soms niet prettig voelen in een openbare ruimte als er grotere groepen jongens aanwezig zijn. Dit leidt ertoe dat zij minder gebruik maken van de ruimte (Tucker en Matthews, 2001). Als blijkt, dat een ruimte door veel mensen negatief beleefd wordt kan dit leiden tot nieuw of ander beleid.

Gebruik

Gebruik kan voor dit onderzoek eenvoudig worden gedefinieerd: de mate waarin meisjes tussen de 12 en 16 jaar voorzieningen in de openbare ruimte gebruiken of zouden willen gebruiken en de mate waarin zij bepaalde activiteiten in de openbare ruimte ondernemen of zouden willen ondernemen. Gebruik is afhankelijk van de fysieke eigenschappen van de openbare ruimte, die ervoor zorgen dat een ruimte er mooi uit ziet, er genoeg te doen is en dat de ruimte goed onderhouden is. Een voetbalveldje bijvoorbeeld is voor meisjes niet altijd interessant. Daarnaast zijn ook drie sociale factoren van invloed op gebruik. Allochtone jongeren zijn minder vaak gebonden aan structurele activiteiten en brengen meer tijd op straat door dan autochtone jongeren. Zij maken dus meer gebruik van de openbare ruimtes in hun woonomgeving (Mortelmans et al., 2002). De aanwezigheid van anderen kan ervoor zorgen dat meisjes zich niet veilig voelen, waardoor ze misschien geen of minder gebruik maken van een parkje in hun buurt. Uiteindelijk leidt gebruik tot nieuw beleid. Als jongeren de ruimte als hangplek gebruiken bijvoorbeeld kan dit soms leiden tot klachten bij de gemeente, wat uiteindelijk kan leiden tot herinrichting.

Beleid gemeente

Zoals uit de voorafgaande theoretische hoofdstukken is gebleken, speelt het beleid dat gemeentes voeren een belangrijke rol bij de manier waarop openbare ruimtes worden ontworpen en welke voorzieningen er aanwezig zijn of juist niet. Het jeugdbeleid dat de gemeente voert ten aanzien van openbare ruimtes kan wel of niet aansluiten bij de wensen en het daadwerkelijke gebruik van meisjes. Het begrip *beleid* is erg breed, maar betekent in dit geval de manier waarop gemeentes visies opstellen of opgesteld hebben over hoeveel en hoe zij openbare ruimtes willen inrichten voor meisjes.

6. Methodologie

6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de gebruikte methoden besproken waarmee de onderzoeksvragen zullen worden beantwoord. Er is voor gekozen het onderzoek te laten plaatsvinden in de wijk Brabantpark in Breda, vanwege het feit dat het een hele ‘gemiddelde’ wijk is met veel verschillende culturen en met zowel jonge als oude en rijkere als armere inwoners. Uit de Bredase wijkmonitor blijkt, dat de wijk gemiddeld scoort op het gebied van leefbaarheid, veiligheid en sociaal-economische situatie. 4,1% van de inwoners is tussen de 12 en 16 jaar en dat is net iets lager dan het Bredase gemiddelde (5,5%). Het gemiddelde besteedbare inkomen lag in 2007 met €29.100,- in de buurt van het Bredase gemiddelde (€33.900,-) (BreDATA, 2010).

Ook de etnische bevolkingsopbouw van de wijk ligt relatief dicht bij het Bredase gemiddelde in de buurt. Er wonen net iets meer mensen van Turkse en Marokkaanse afkomst en net iets minder mensen van Nederlandse afkomst. 70% is Nederlands (78,8% in Breda), 3,4% is Turks (1,7% in Breda) en 5,9% is Marokkaans (3,0% in Breda).

Wat de wijk ook geschikt maakt voor dit onderzoek is dat de gemeente op dit moment (samen met de wijkraden en de bewoners) werkt aan een nieuwe wijkvisie, die als basis dient voor een nieuw bestemmingsplan. Om deze reden zijn er veel gesprekken met bewoners gevoerd, waarin ook onderwerpen met betrekking tot jongeren en het gebruik van de openbare ruimte naar voren zijn gekomen. Deze informatie wordt gebruikt voor het analyseren van de beleidskant.

In dit masteronderzoek worden 15 meisjes in de leeftijd van 12 tot en met 16 jaar geïnterviewd. Er is geen formule die bepaalt hoeveel interviews er gedaan moeten worden bij een onderzoek. Vandaar dat dit aantal is gekozen, omdat verwacht wordt dat met deze grootte van de onderzoeksgroep ‘saturatie’ wordt bereikt. Dat wil zeggen, dat er weinig tot geen nieuwe inzichten worden verkregen als er meer participanten worden geïnterviewd (Boeije, 2010, p. 84).

In de volgende paragrafen worden het onderzoeksontwerp, de procedure van dataverzameling en de karakteristieken van de onderzoeksgroep behandeld. Ook wordt een aantal beperkingen en ethische aspecten besproken.

6.2 Het ‘walk along’ interview als onderzoeksvorm

De onderzoeksvragen van deze thesis worden aan de hand van kwalitatief onderzoek beantwoord. De kwalitatieve manier van onderzoeken is bij dit onderwerp een goede methode, omdat op die manier meer inzicht wordt verkregen in de meningen en achtergronden van de respondenten. Het voordeel van interviews boven kwantitatieve onderzoeksmethoden is dat er dieper op de argumenten en de waaromvraag kan worden ingegaan. Zeker voor de analyse van de beleving en de wensen van de meisjes zijn deze kwalitatieve onderzoeksaspecten van belang.

Om de hoofdvragen zo goed mogelijk te kunnen beantwoorden is ervoor gekozen de interviews in ‘walk-along’-stijl te laten plaatsvinden. Het *walk-along interview* is een vorm van *go-along interviews*, waarbij het interview plaatsvindt terwijl men rondwandelt door een ruimte (Carpiano, 2009).

“...all go- alongs involve interviewing a participant while receiving a tour of their neighborhood or other local contexts. In this regard, the researcher is “walked through” people’s lived experiences of the neighborhood. Through asking questions (...), the researcher is able to examine the informant’s experiences, interpretations, and practices within this environment.” (Carpiano, 2009, p. 264).

De reden dat voor deze onderzoeksvorm gekozen is, is dat het heel lastig zou zijn te vragen naar bepaalde voorzieningen of situaties op een park, plein of speelplek, terwijl de geïnterviewde zich niet goed kan voorstellen waar het precies over gaat. Vandaar dat het beter is als de participanten ook daadwerkelijk in de ruimte rondlopen, zodat ze de plek en de voorzieningen waar de vragen over gaan goed kunnen zien. Daarnaast kan de deelneemster, in de ruimte lopend, de onderzoeker duidelijk laten zien hoe en waar zij precies gebruik maakt van bepaalde voorzieningen en op welke plekken zij bepaalde dingen ervaart. Zeker voor dit onderzoek is de keuze van het walk-along

interviewen erg waardevol, omdat de meisjes uitgebreidere antwoorden kunnen geven over bijvoorbeeld de aan- of afwezigheid van voorzieningen en de staat van onderhoud als zij daadwerkelijk op die plek aanwezig zijn. Ook verbeterpunten zijn veel beter aan te geven en te visualiseren als een meisje op de plek zelf staat en niet ergens binnen wordt geïnterviewd. De interviews zullen plaatsvinden in semi-gestructureerde vorm. Er is vooraf een topic- en open vragenlijst opgesteld (zie bijlage 1), zodat uitgebreide antwoorden en meningen gegeven kunnen worden. Daarnaast kunnen uit discussies meer vragen en informatie naar voren komen. Deze onderzoeksmethode past uitstekend bij het exploratieve karakter van dit onderzoek. Er is weinig voorkennis over de onderwerpen, waardoor de open vragen zich goed lenen voor het geven van een breed beeld van gebruik, beleving en wensen.

6.3 Selectie en dataverzameling

Zoals hierboven reeds vermeld is er gekozen voor een kwalitatieve onderzoeksvorm. De respondenten voor de interviews moesten, aan de hand van de hoofdvraag, voldoen aan een aantal voorwaarden: vouw en tussen de 12 en 16 jaar. Daarnaast was het de bedoeling, dat er zowel allochtone als autochtone meisjes geïnterviewd werden, zodat culturele aspecten vergeleken konden worden. De respondenten zijn voor het grootste deel verworven tijdens het Brabantparkfestival, dat plaatsvond op 25 september 2010. Samen met medewerkers van de Bredase welzijnsorganisatie Surplus Welzijn is aan een aantal meisjes gevraagd of ze zouden willen meewerken aan het onderzoek. Daarnaast heeft een deel van deze meisjes ook aan vriendinnen gevraagd of ze mee wilden werken. Er mochten maximaal twee vriendinnen voorgedragen worden, omdat anders kans was op teveel groepjes van dezelfde signatuur, bijvoorbeeld dezelfde leeftijd of etniciteit. Al deze meisjes zijn vervolgens op een later moment opnieuw gecontacteerd en als ze nog steeds wilden meedoen werd een datum voor het interview afgesproken. Alle interviews met de meisjes zijn gehouden in de eerste, tweede en derde week van november. Het weer was tijdens deze twee weken over het algemeen goed. Tijdens twee interviews regende het en de laatste week was het erg koud, maar alle interviews hebben desondanks buiten plaatsgevonden.

Om de hoofdvragen zo goed mogelijk te kunnen beantwoorden is er voor gekozen de meisjes zelf de ruimte te laten kiezen waar het interview gaat plaatsvinden; de ruimte waar zij het vaakst komen. Op deze manier kunnen hun daadwerkelijke gebruik en beleving beter naar voren worden gebracht dan bij een ruimte waar ze eigenlijk nooit komen. Waarschijnlijk kiest niet iedereen dezelfde ruimte, maar het doel van het onderzoek is ook niet de verschillen tussen verschillende ruimtes naar voren te brengen. Het doel is te kijken hoe verschillende meisjes verschillende fysieke aspecten van de openbare ruimte beleven en gebruiken. Vooral de redenen achter het gebruik en de beleving zijn interessant om te vergelijken.

De vragenlijst bevat naast vragen over beleving en gebruik ook vragen over wensen en verbeterpunten. Op deze manier wordt duidelijk wat meisjes graag in de buitenruimte zouden willen doen en verbeterd willen hebben. Dit kan vervolgens vergeleken worden met het gemeentelijke beleid.

Om de tweede onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden wordt ook de beleidskant onderzocht. Dit gebeurt door middel van twee semi-gestructureerde diepte-interviews bij de gemeente Breda. Deze vraaggesprekken werden gehouden met medewerkers van de afdeling Buitenruimte. Één van hen richt zich in haar werk onder andere op kinderen en jongeren en de ander op inrichtingskwaliteit. In eerste instantie was het de bedoeling dat ook iemand van de afdeling jeugdbeleid zou worden geïnterviewd, maar wegens drukte kon in de onderzoeksweken geen tijd vrijgemaakt worden voor dit onderzoek. Vandaar dat is besloten diegene te interviewen die zich vanuit de afdeling buitenruimte bezighoudt met jongeren. Voor de volledige vragenlijst zie bijlage 2.

Daarnaast is ook een aantal beleidsstukken van de gemeente Breda geanalyseerd. Zowel om de interviews voor te bereiden, als om een algemeen beeld te geven van het wijkbeleid ten aanzien van jongeren in de openbare ruimte.

6.4 Karakteristieken onderzoeksgroep

Onderstaande tabel toont de karakteristieken van de participanten. Er zijn in totaal 15 meisjes geïnterviewd, waarvan 11 van Nederlandse afkomst, 2 van Marokkaanse afkomst en 2 van Turkse afkomst. Alle meisjes die zijn benaderd wilden meewerken aan het onderzoek. Er is geen non-respons. De citaten van de participanten worden in het volgende hoofdstuk vermeld met de leeftijd en een fictieve naam, vanwege de privacy.

Tabel 6.1 Leeftijd en afkomst participanten

Leeftijd	Afkomst
12	Nederlands
12	Nederlands
12	Nederlands
12	Nederlands
13	Nederlands
13	Nederlands
14	Nederlands
14	Nederlands
14	Nederlands
14	Turks
15	Nederlands
15	Nederlands
15	Marokkaans
16	Marokkaans
16	Turks

6.5 Kwalitatieve data-analyse

De eerste stap van de analysefase was het volledig uittypen van de met voice recorder opgenomen interviews. De teksten zijn vervolgens gecodeerd in MAXqda. Dit programma maakt het mogelijk een document te creëren met daarin alle gecodeerde interviews (Boeije, 2010, p. 143). De eerste codes zijn afgeleid uit de sociale en fysieke factoren in het conceptueel model en later zijn daar, door middel van het analyseren van de interviews, subcodes aan toegevoegd. De hoofdcodes zijn voor het grootste deel ook terug te vinden als paragraaftitels in hoofdstuk 7.

Voorbeelden van hoofdcodes zijn (zie bijlage 3 voor de volledige lijst met hoofd- en subcodes): afkomst, geslacht, aanwezigheid van anderen, gebruik van voorzieningen en activiteiten, beheer en onderhoud, woonomgeving en beleving. Door middel van deze codes kon naar samenhangende patronen van gebruik en beleving worden gezocht. De twee interviews met de gemeente zijn later aan het MAXqda-bestand toegevoegd om overeenkomsten en verschillen te kunnen ontdekken. Vervolgens is ook een aantal beleidsstukken van de gemeente Breda geanalyseerd als toevoeging op de twee interviews om op die manier de tweede hoofdvraag te kunnen beantwoorden.

6.6 Ethische aspecten

De participanten in dit onderzoek waren allen onder de 18 jaar, en dus nog niet volwassen, waardoor er sterk rekening gehouden diende te worden met ethische aspecten.

Het is niet zomaar mogelijk kinderen onder de 18 jaar aan te spreken op straat, vandaar dat er een tussenorganisatie moest worden gezocht, die de verantwoordelijkheid voor het vinden van de respondenten op zich kon nemen. Via de welzijnsorganisatie Surplus Welzijn is contact opgenomen met de opbouwwerker van de wijk Brabantpark. Alle meisjes zijn via deze organisatie benaderd. Voordat de interviews plaatsvonden is ook een brief meegegeven aan de ouders, waarin werd uitgelegd wat het onderzoek inhield, zodat zij wisten waar hun dochter aan meewerkte. Ook stonden in de brief mijn telefoonnummer en dat van de opbouwwerker vermeld, zodat te allen tijde kon contact opgenomen worden met mij en Surplus Welzijn.

7. 'Dynamisch kletsen' en vooral niet voetballen.

7.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de resultaten besproken van de 15 interviews met meisjes tussen de 12 en 16 jaar. De interviews vonden plaats in de wijk Brabantpark. Brabantpark is met 9.162 inwoners in 2009 de grootste wijk van Breda en is gelegen ten oosten van het centrum. Meer dan de helft van de woningen is gebouwd tussen 1946 en 1959. Vandaar dat de wijk wordt getypeerd door

eengezinswoningen en flats. Slechts 5,5% van de woningen is de afgelopen 10 jaar gebouwd ten opzichte van 9,5% in heel Breda (BreDATA, 2010). Soms wordt de wijk in onderzoeken opgesplitst in oostelijk Brabantpark en westelijk Brabantpark, omdat in het laatstgenoemde deel bijna alle woningen vooroorlogs zijn, terwijl in het oostelijke deel vrijwel uitsluitend na-oorlogse woningen staan. Zoals in het vorige hoofdstuk al werd vermeld is de wijk qua bevolkingsgegevens gemiddeld. Ook het percentage jongeren ligt in de buurt van het Bredase gemiddelde. 4,1% van de inwoners is tussen de 12 en 16 jaar en dat is net iets lager dan het percentage voor heel Breda (5,5%). De groep 20- tot 30-jarigen is echter oververtegenwoordigd in deze wijk. Dat heeft grotendeels te maken met de nabijheid van de hogescholen Avans en NHTV en de gunstige ligging ten opzichte van het centrum. Het gemiddelde besteedbare inkomen lag in 2007

met €29.100,- net iets lager dan het Bredase gemiddelde (€33.900,-) (BreDATA, 2010). In

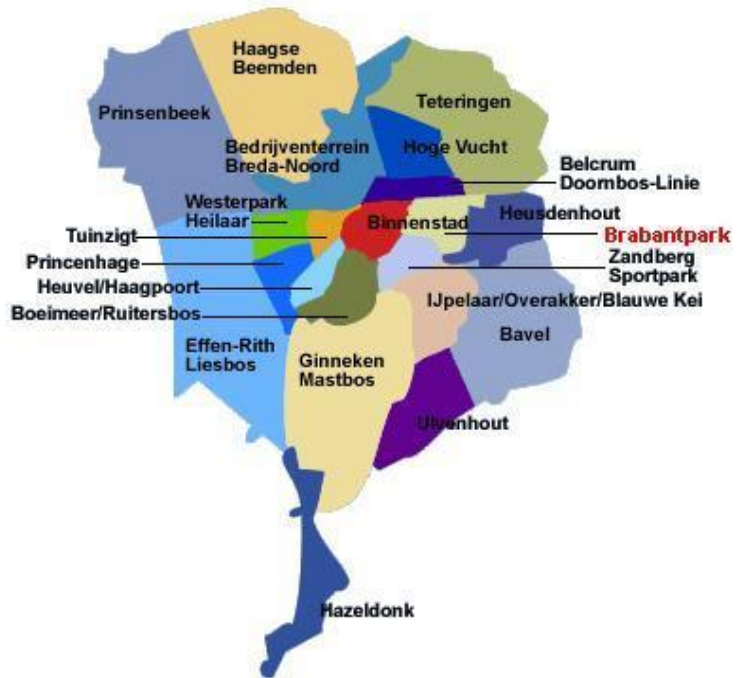
het gebied bevindt zich een aantal belangrijke voorzieningen, zoals een hogeschool (NHTV), twee MBO scholen, een hockeyclub, een voetbalclub en het gemeentelijk sportcentrum. Daarnaast zijn er twee jongerenontmoetingsplaatsen en een aantal (kunst) voetbalveldjes.

Uit de Leefbaarheid- en Veiligheidsenquête (2007) blijkt dat de jongeren uit Brabantpark niet erg tevreden zijn over hun buurt. Daarnaast vinden zij dat hun wijk achteruit is gegaan in vergelijking met het jaar daarvoor. 31% van de jongeren is tevreden over het aantal jeugdvoorzieningen in hun wijk ten opzichte van 27% van alle jongeren in Breda. 12% ervaart vaak overlast van andere jongeren ten opzicht van 14% van de Bredase jeugd. Uit de Leefbaarheid- en Veiligheidsmonitor blijkt ook dat de top drie van ergernissen van Brabantparkse jongeren bestaat uit: hondenpoep, overlast van andere jongeren en zwerfvuil.

7.2 De plekken waar de interviews plaatsvonden

Zoals in paragraaf 6.3 al werd besproken mochten de meisjes zelf een speel- of afsprekplek uitkiezen, zodat vragen over gebruik en beleving beter en uitgebreider beantwoord konden worden. Tijdens de interviewsessies bleek dat veel meisjes dezelfde plekken kozen. Uiteindelijk zijn 4 plekken bezocht:

Figuur 7.1: wijken en deelgemeentes in Breda

Bron: Gemeente Breda, 2010

Plek 1: Lage Kant

Plek 2: Rietsemalaan

Plek 3: Epelenberg

Plek 4: Brabantpark

De plekken 1, 2 en 3 zijn speelplekken ten minste bestaande uit een aantal klimrekken en een voetbalveld. Op plek 3 is ook een jongerenontmoetingsplek aanwezig en plek 4 bestaat enkel uit een jongerenontmoetingsplek. Opvallend is dat alle geïnterviewde Turkse en Marokkaanse meisjes ervoor kozen het interview op een jongerenontmoetingsplaats te laten plaatsvinden. 3 meisjes op plek 4 en 1 meisje op plek 3. Geen van de meisjes van Nederlandse afkomst koos een jongerenontmoetingsplek voor het interview. Ze geven aan, dat ze niet weten dat de plek bestaat, dat ze daar niemand kennen of dat ze het saai vinden. Deze interviews vonden allemaal plaats in de speeltuinen (plek 1, 2 en 4). De reden voor de desbetreffende plek is voor alle meisjes dat het dichtbij huis is, daarnaast speelt voor sommigen ook mee dat vriendinnen er ook komen. Twee meisjes geven aan dat er veel te doen is, dus dat ze er daarom vaak komen.

In dit onderzoek zijn twee factoren van belang bij gebruik en beleving van de openbare ruimte in woonwijken: sociale factoren en fysieke factoren (zie hoofdstuk 5, het conceptueel model). Deze twee aspecten worden uitgebreid besproken in de paragrafen 7.3 en 7.4 van dit hoofdstuk. Naast te kijken hoe speel- en afspreekplekken in de woonwijk worden gebruikt en beleefd is het ook van belang te kijken naar of meisjes meer binnen of buiten afspreken en waarom ze buiten afspreken. Deze aspecten hebben te maken met vrije tijd en worden in de volgende paragraaf besproken. Vervolgens zal worden ingegaan op de bevindingen rondom de sociale en fysieke factoren en ten slotte komen in de laatste paragraaf van dit hoofdstuk aspecten rondom beleving aan bod.

7.3 Vrije tijd

Uit de literatuur blijkt, dat meisjes meer vrije tijd binnen doorbrengen dan buiten (Mortelmans et al., 2002). Tijdens de interviews is aan de meisjes gevraagd of zij meer tijd binnenshuis of buitenshuis besteden. Het antwoord is in alle gevallen, dat in zomer meer tijd buiten wordt doorgebracht en in de winter meer tijd binnen. Sommigen geven wel aan, dat als ze het druk hebben met school ze meer tijd binnen besteden, ook in de zomer. Er worden verschillende redenen gegeven waarom het fijner is om buiten te zijn dan binnen. Een van de meisjes woont met twee broers en twee zussen, dus zij vindt het thuis altijd veel te druk. Andere meisjes geven aan dat vriendinnen ook veel buiten komen, waardoor het leuker is om buiten af te spreken. Verder wordt ook meerdere malen als reden gegeven, dat het fijn is om buiten te zijn als het lekker weer is. Twee meisjes geven ook aan, dat ze het fijn vinden dat hun ouders er niet bij zijn buiten en dat ze *'gewoon even alleen kunnen zijn met vriendinnen.'* Dit laatste argument komt ook vaak in de literatuur terug als reden voor buiten zijn (whyte, 2001; Mortelmans et al., 2002), maar in dit onderzoek komt dit niet heel eenduidig naar voren.

De frequentie van buiten komen is ook een onderdeel van vrije tijd. Op het moment van interviewen was het al wat kouder, waardoor de meesten van hen dan liever binnen blijven. Vandaar dat is gevraagd naar de frequentie in de zomer. De uitkomsten staan per leeftijd in tabel 7.2 Het gemiddelde aantal keren dat de 15 participanten buiten komen per week is 3,4. Opvallend is dat beide Marokkaanse meisjes aangeven dat ze van hun ouders niet vaker dan ongeveer 2 keer per week buiten mogen komen. De rest van de meisjes komt allemaal minstens 4 keer per week buiten, sommigen zelfs 7 dagen per week.

In ander onderzoek (Noorda & Veenbaas, 2000) komt naar voren, dat jongeren die geen vaste activiteiten hebben, zoals sport, muziekles of scouting, meer vrije tijd op straat doorbrengen. Vandaar dat ook is gevraagd of de meisjes vaste activiteiten doen. Deze resultaten staan ook in tabel 7.2.

Tabel 7.2: Leeftijd, afkomst, aantal keer buiten, vaste activiteiten van de 15 participanten

Leeftijd	Afkomst	Buiten per week	Vaste activiteiten
12	Nederlands	4	Hockey
12	Nederlands	4	Scouting
12	Nederlands	3	Saxofoonles, hockey
12	Nederlands	3	Dansen
13	Nederlands	4	Turnen en dansen
13	Nederlands	3	Fitness
14	Nederlands	4	Hockey
14	Nederlands	5	Hockey
14	Nederlands	4	Pianoles en dansen
14	Turks	7	-
15	Nederlands	6	Scouting
15	Nederlands	6	-
15	Marokkaans	2	-
16	Marokkaans	3	Thai Boksen
16	Turks	7	-

Wat opvalt is dat van de 4 meisjes die 6 of 7 keer per week buiten komen, 3 meisjes geen vaste activiteit doen. De uitzondering is een Marokkaanse deelnemster, die van haar ouders niet vaker dan 2 keer per week buiten mag komen. Deze uitkomst komt overeen met de literatuur.

7.4 Sociale factoren

In het theoretisch kader kwam al naar voren, dat er een aantal sociale factoren zijn die invloed kunnen hebben op gebruik en beleving. In deze thesis is er voor gekozen alleen aspecten rondom afkomst, aanwezigheid van anderen, geslacht en leeftijd te onderzoeken.

7.4.1 Leeftijd

Ondanks een leeftijdsverschil van vier jaar tussen de jongste en oudste meisjes blijken er verschillen te bestaan tussen de jongere meisjes (12 tot en met 14 jaar) en de oudere meisjes (15 en 16 jaar). Deze grens komt vooral heel duidelijk naar voren bij het daadwerkelijke gebruik van de ruimtes. De jongere meisjes doen vaak nog actieve dingen, zoals skeeleren, hockeyen, schommelen en voetballen. Sommigen van hen geven aan dat ze soms nog gebruik maken van de klimrekken. Daarnaast vinden ze het ook allemaal leuk om te kletsen, maar dan willen ze tegelijkertijd wel iets doen, zoals schommelen, ronddraaien of op het klimrek zitten.

Anne, 12 jaar: *“Soms klets ik ook gewoon een beetje met vriendinnen. Meestal zitten we dan op de schommels of op het klimrek. Nooit op de bankjes eigenlijk, dat is zo saai.”*

De oudere meisjes van 15 en 16 jaar geven aan dat ze veel minder actief zijn. Ze doen weinig andere dingen dan kletsen met vriendinnen en geven aan dat ze vinden dat ze te oud zijn om op de klimrekken te gaan of om te voetballen. De belangrijkste bezigheid tijdens het kletsen is mensen kijken. Alle vijf de deelnemers van 15 jaar of ouder geven aan dat ze het heel erg leuk vinden om naar voetballende jongens of kinderen te kijken tijdens het kletsen. Een Turkse en een Marokkaanse deelnemer geven beiden aan dat ze vaak eerst iets te eten halen en dat ze het dan samen met vriendinnen bij de jongerenontmoetingsplaats opeten.

Nima, 16 jaar: *“Soms is het dat je dan in zo’n lachbui bent en dat je dan van de glijbaan gaat, maar meestal zitten we gewoon een beetje te kletsen. Als je wat ouder bent ga je niet meer voetballen en van de glijbaan ofzo. Dan wordt je echt uitgelachen hoor.”*

De oudere meisjes geven, in tegenstelling tot de jongere meisjes aan dat ze meestal juist wel gebruik maken van de bankjes als ze aan het kletsen zijn en verder geeft het meisje dat op de speelplek Epelenberg werd geïnterviewd aan dat ze ook wel eens met vriendinnen schommelt en praat tegelijk. Een aantal anderen geeft aan het leuk te vinden als er schommels zouden komen, zodat ze kunnen schommelen en kletsen tegelijk. Het schommelen is iets dat beide leeftijdsgroepen leuk vinden.

Tabel 7.3: Genoemde activiteiten per leeftijdsgroep op de speel- of afspreekplek.

Leeftijdsgroep	Activiteiten
12-14	skeeleren
	hockeyen
	voetballen
	kletsen
	schommelen
	van glijbaan afgaan
	spelletjes zoals tikkertje en buskruit
15-16	kletsen
	jongens kijken
	eten

Naast verschillen in gebruik van de speel- en afspreekplekken valt ook op, dat de jongste deelnemers van 12 en 13 jaar alleen op de plek van het interview komen. 2 van hen mogen van hun ouders niet op andere plekken komen, omdat die te ver weg zijn. Anderen geven aan, dat hun vriendinnen ook alleen op die plek komen, dus dat het geen zin heeft om ergens anders heen te gaan in de wijk. Een deel van de oudere meisje komt wel op andere plekken in de wijk. Als andere jongeren de jongerenplek bezet houden of als ze vinden dat het saai is gaan ze ergens anders heen. Bovendien spreken de oudere meisjes ook vaak af op informele plekken, plekken die niet bedoeld zijn als speel- of afspreekplek. Hierover meer in paragraaf 7.5.3.

Op andere punten zijn geen verschillen tussen de leeftijdsgroepen te herkennen. Het kan er mee te maken hebben, dat de onderzoeksgroep van 15 personen of de leeftijdscategorie van 12 tot en met 16 jaar te klein is om verschillen naar voren te laten komen.

7.4.2 Geslacht

De meeste meisjes vinden, dat zij de openbare ruimtes in de woonwijk anders gebruiken dan jongens. Daarmee gaat gepaard dat ze vaak vinden dat er meer te doen is in de wijk voor jongens. Door 11 van de 15 participanten wordt gezegd dat zij vinden dat er meer te doen is voor jongens. Het antwoord wordt vaak gekoppeld aan actieve dingen doen zoals voetballen:

Mik, 15 jaar: *“Ik denk meer voor jongens, want jongens kunnen altijd wel voetballen.”*

Evi, 15 jaar: *“Ik vind voetballen wel leuk, maar als je daar geen zin in hebt is het hier best saai. Dan kun je een beetje schommelen en kletsen op de bankjes. Dus eigenlijk is hier meer voor jongens, want die houden meer van sportief doen.”*

Een deel van de meisjes geeft aan, dat ze denken dat jongens van hun leeftijd meer van actieve dingen houden, zoals voetballen en basketballen. Zij vinden dat de plekken in de wijk hier meer op ingericht zijn en dat het daarom minder leuk is voor meisjes. Opvallend is dat ook een deel van de jongere meisjes dat zelf graag actieve dingen doet aangeeft, dat er meer voor jongens te doen is dan voor meisjes. Er worden verschillende argumenten gegeven. Een van de geïnterviewden vindt dat jongens vaak rondhangen, dus dat er daarom meer voor jongens te doen is. Een andere participant stelt, dat jongens de plek veel meer gebruiken dan meisjes, dus dat er daarom ook wel meer te doen moet zijn voor jongens. Ten slotte vinden vier participanten dat er evenveel te doen is voor meisjes als voor jongens. Dit zijn twee jongere meisjes die zelf ook graag actieve dingen doen en zij zijn beiden van mening, dat meisjes dezelfde dingen kunnen doen als jongens op de speelplek. Dit komt overeen met de bevinding dat jongere meisjes vaker aangeven dat zij actieve dingen willen doen, zoals skeeleren, voetballen en hockeyen. Dit zijn activiteiten waar de meeste speel- en afspreekplekken voor worden ingericht. Niemand van de geïnterviewden vindt dat er meer voor meisjes te doen is dan voor jongens op de plek van het interview.

Uit onderzoek van Lia Karsten (2003) kwam al naar voren, dat jongens meer gebruik maken van de openbare ruimte in woonwijken dan meisjes. De meerderheid van de deelnemers aan dit onderzoek denkt dat jongens meer gebruik maken van de plek dan meisjes. Vijf meisjes koppelden hun antwoord aan het feit dat er minder te doen is voor meisjes. Zij denken dat jongens meer gebruik maken van de plek, omdat er meer te doen is voor die groep.

Floor, 14 jaar: *“Meer jongens, want jongens voetballen hier gewoon een beetje en meisjes kunnen niet zo veel doen hier.”*

Een aantal andere meisjes stelt, dat er meer jongens dan meisjes komen, omdat meisjes ook vaak binnen dingen doen. Het feit dat meisjes liever binnen blijven zou ook te maken kunnen hebben met het geringe aanbod aan activiteiten en voorzieningen voor meisjes, maar daar is niet op doorgevraagd. Ten slotte is er ook een participant die denkt dat meisjes minder gebruik maken van de plek, omdat er altijd heel veel jongens zijn.

Fatima, 16 jaar: *“Hier komen meer jongens denk ik. Ik denk ook dat als zij hier de hele tijd al zijn, dat er dan minder meisjes willen komen, omdat ze altijd zo irritant rondhangen.”*

De meisjes die vinden dat er evenveel jongens als meisjes gebruik maken van de plek geven verschillende redenen. Volgens een van de geïnterviewden wisselt het heel erg en komen er de ene dag meer jongens en de andere dag meer meisjes. Een van de jongere participanten vindt dat er

sowieso weinig jongeren komen, maar denkt ook dat het ongeveer wel gelijk is, omdat voor allebei de groepen wel dingen te doen zijn. Geen van de deelnemers is van mening, dat er meer jongens dan meisjes tussen de 12 en 16 jaar gebruik maken van de plek waar het interview plaatsvond. Opvallend is dat de verschillen in de frequentie van het gebruik tussen de geslachten best vaak gekoppeld worden aan voldoende aanbod voor beide geslachten. Met uitsluitend deze gegevens kan niet de conclusie getrokken worden dat meisjes minder gebruik maken van een plek dan jongens, omdat er minder te doen is, maar een aantal antwoorden leidt wel in deze richting.

7.4.3 Afkomst

Uit de meeste literatuur met betrekking tot het onderwerp van deze thesis komt naar voren, dat ook afkomst van invloed kan zijn op gebruik en beleving. In dit onderzoek zijn 11 Nederlandse meisjes, 2 van Turkse afkomst en 2 van Marokkaanse afkomst geïnterviewd. Bijna alle deelnemers geven aan, dat ze denken dat meisjes van een andere afkomst (bij een interview met een Nederlands meisje werd gezegd Turkse/Marokkaanse afkomst en bij een interview met een Turks of Marokkaans meisje werd gezegd Nederlandse afkomst) de openbare ruimtes in hun woonwijk anders gebruiken.

Een aantal Nederlandse meisjes geeft aan dat ze denken dat Marokkaanse en Turkse meisjes niet zo vaak naar buiten mogen van hun ouders. Toen daar later naar gevraagd werd tijdens een interview met een Turkse participant werd naar voren gebracht dat zij best wat meisjes kent die niet altijd naar buiten mogen van hun ouders. In haar geval en in het geval van de andere drie Turkse en Marokkaanse meisjes is het echter niet zo. Verder wordt door twee geïnterviewden van Nederlandse afkomst opgemerkt, dat Turkse en Marokkaanse meisjes minder actieve dingen doen:

Floor, 14 jaar: "Ik zie ze eigenlijk nooit voetballen ofzo. Ik doe het nu ook niet meer, maar vroeger wel en hun [sic.] doen dat nooit volgens mij. Ze zitten altijd alleen maar te praten en ze passen op hun broertjes en zusjes."

Een aantal meisjes heeft ook geen idee, omdat er op de plekken waar zij komen nooit Marokkaanse of Turkse meisjes zijn.

De Turkse en Marokkaanse meisjes vinden alle vier dat zij plekken anders gebruiken dan Nederlandse meisjes. Ze geven allemaal aan dat hun ouders het niet fijn vinden als ze met jongens afspreken. Als het een grotere groep is met jongens en meisjes mag het soms wel van hun ouders, maar anders niet:

Souad, 15 jaar: "Mijn ouders vinden het niet echt fijn als ik op straat gezien wordt met jongens. Dan komen er rare verhalen. Maar als ik het echt vraag en als het meerdere jongens en meerdere meisjes bij elkaar zijn, dan mag het vaak wel."

Een Turkse participant stelt dat ze veel Turkse en Marokkaanse vriendinnen heeft die niet zo veel mogen van hun ouders. Soms leidt dat er toe dat ze dingen stiekem gaan doen:

Nima, 16 jaar: "Ja, soms zie ik Nederlandse meisjes echt tot heel laat buiten en dan denk ik: als ik dat zou doen, jonge. Ik denk wel dat Marokkaanse en Turkse meisjes meer regels hebben. Zij worden heel erg beperkt door hun ouders in afspreken met vriendinnen of jongens, maar omdat het niet mag gaan ze het juist doen. Bij hun zijn er veel meer regels en is het meer van: je hebt geen hoofddoek, geen vriend en je bent zo en zo laat thuis en dan bellen die meisjes naar huis en dan zeggen ze dat ze bij een vriendin zijn, terwijl ze dan ergens afgelegen met jongens gaan afspreken en hun hoofddoek afdoen. Ik denk dat Nederlandse meisjes veel meer mogen."

Wat verder opvalt is dat de Turkse en Marokkaanse meisjes zich, in tegenstelling tot de Nederlandse meisjes, wel eens storen aan de aanwezigheid van volwassenen. Bij de Nederlandse deelnemers werd geen enkele keer gezegd dat er ergernissen waren tegen volwassenen. Dit wordt verder uitgewerkt in de volgende paragraaf.

7.4.4 Aanwezigheid van anderen

De aanwezigheid van anderen kan een belangrijke rol spelen bij gebruik en beleving van een plek. Onderzoeken van Matthews et al (1999) en Percy-Smith (1999) tonen aan, dat meisjes zich vooral storen aan jongens en volwassenen. Percy-Smith stelt dat het de volwassenen zijn waar ze zich het allermeest aan ergeren. Uit de interviews in de wijk Brabantpark komt echter naar voren, dat meisjes zich met name storen aan jongens. Alle participanten geven aan dat ze zich wel eens storen of irriteren aan jongens. Hierbij gaat het altijd om jongens van hun leeftijd of ouder en niet om jongere jongens. De meisjes geven aan dat ze de aanwezigheid vervelend vinden, omdat jongens luidruchtig zijn, stoer doen, de plek opeigenen en dingen roepen. Er wordt ook gesteld dat het storend is als ze met scooters of fietsen over de speelplek rijden en dat ze soms ook dingen kapot maken.

Marjolein, 13 jaar: *“Het is gewoon irritant dat die jongens je altijd nastaren en dingen naar je roepen.”*

Door een aantal meisjes wordt wel aangegeven, dat jongens vooral 's avonds voor overlast zorgen en dat ze op dat tijdstip meestal toch niet meer op die plek komen. Sommigen voelen zich door de aanwezigheid van jongens zo geïntimideerd, dat ze liever een andere plek uitkiezen of binnen blijven.

Chantal, 15 jaar: *“Maar ik wil er niet tegelijkertijd met hun zijn, dan ga ik gewoon ergens anders heen. Het is gewoon irritant als die jongens er zijn, die nemen gewoon alles over.”*

Opvallend is, dat de deelneemsters van Turkse en Marokkaanse afkomst zich behalve aan jongens ook aan volwassenen en andere meisjes storen, terwijl de meisjes van Nederlandse afkomst zich alleen storen aan jongens. De reden dat de aanwezigheid van volwassenen vervelend wordt gevonden is in alle gevallen, dat volwassenen zich bemoeien met de meisjes.

Fatima, 16 jaar: *“Soms ook aan oudere mensen, van die omaatjes als je met een groepje bent. Die zeggen dan: wat doen jullie daar? Moeten jullie niet naar huis ofzo? Sommigen zijn wel lief hoor, die zeggen gewoon hallo, maar sommigen gaan zich ook echt met je bemoeien of die kijken je dan heel vies aan.”*

De Turkse en Marokkaanse participanten storen zich ook aan de aanwezigheid van andere meisjes. Twee van hen merken op dat bij hen vooral om Nederlandse meisjes gaat, omdat die erg aanwezig zijn en arrogant doen. Over het algemeen wordt de aanwezigheid van andere meisjes vervelend gevonden, omdat ze stoer doen of overdreven om aandacht vragen.

Uit onderzoek van Matthews et al. (1999) blijkt, dat het storen aan of bang zijn voor anderen soms zo erg kan zijn, dat het ertoe leidt dat jongeren minder gebruik maken van een plek. Ook uit dit onderzoek komt dit naar voren. De aanwezigheid van jongens, 'vieze' of 'enge' mannen en zwervers is voor de meeste meisjes een reden niet naar de plek te gaan waar ze normaal heen gaan. Vaak wordt als reden gegeven dat ze het gewoon niet fijn vinden als er zulk soort mensen zijn. Anderen stellen dat ze *“geen problemen willen opzoeken”* of bang zijn. De aanwezigheid van kinderen en andere meisjes of vrouwelijke volwassenen is voor geen enkele participant zo storend, dat het er toe leidt dat een andere plek wordt uitgekozen.

Aanwezigheid van andere mensen kan soms juist ook fijn gevonden worden, blijkt uit de literatuur. Vooral 's avonds voelen mensen zich minder onveilig als er ook andere mensen aanwezig zijn (Pain, 2001). Uit het onderzoek in de wijk Brabantpark blijkt hetzelfde: alle meisjes vinden het fijner als er ook andere mensen aanwezig zijn op een plek wanneer zij er gebruik van maken. Opvallend is dat een aantal meisjes het, naast de aanwezigheid van kinderen en volwassenen, ook fijn vindt als er jongens aanwezig zijn. Enerzijds storen ze zich aan deze groep, maar anderzijds kan het ook leuk zijn om te kijken naar voetballende jongens.

De meesten geven aan dat ze de aanwezigheid van anderen juist ook overdag fijn vinden, omdat dat gezelligheid geeft en een sfeer creëert.

Paulien, 14 jaar: *“Ja, want anders is het gewoon saai. Het is veel gezelliger als er ook andere mensen zijn, bijvoorbeeld spelende kinderen of zo of jongens die aan het voetballen zijn.”*

Een jongerenontmoetingsplaats op een afgelegen plek, een concept dat door veel gemeentes wordt toegepast, zal door veel meisjes waarschijnlijk dus niet snel gebruikt worden. Zij zijn juist op zoek naar gezelligheid en de aanwezigheid van anderen.

De meeste meisjes in dit onderzoek maken 's avonds geen gebruik meer van de onderzochte plekken. Toch geven ze wel aan, dat ze het vooral 's avonds wel eens eng vinden als er andere mensen aanwezig zijn. Oudere jongens en mannen zijn in alle gevallen de personen waar de meisjes zich het onveiligst bij voelen. De meesten geven aan dat het niet van invloed is op het gebruik van de plek, omdat ze er 's avonds zelden zijn. Wel wordt door sommigen gezegd, dat de plek van het interview ook wordt gebruikt als doorgaande route en dat het eng is om die weg te nemen. Maar aangezien het de kortste route is wordt er wel gebruik van gemaakt.

7.5 Fysieke factoren

Naast een aantal sociale factoren, zijn er ook fysieke factoren die van invloed kunnen zijn op het gebruik en de beleving van de openbare ruimtes in een woonwijk. In de topic- en vragenlijst die tijdens de interviews werd gebruikt, is ingegaan op gebruik van voorzieningen, gewenst gebruik, toegankelijkheid van de plek en de woonomgeving (voor de volledige vragenlijst zie Bijlage 1). De bevindingen over deze aspecten zullen in de volgende paragrafen besproken worden.

Naast deze specifieke aspecten is ook gevraagd naar de algemene waardering van de plek waar het interview plaatsvond. Door te vragen naar drie goede en drie slechte eigenschappen van de ruimte kunnen de punten naar voren worden gebracht waar de meisjes veel waarde aan hechten, omdat zij die punten eerder noemen. Tabel 7.4 geeft de gegeven antwoorden weer.

De meeste participanten vinden de aanwezigheid van kinderen positief aan de plek. Ook de aanwezigheid van groen en gezelligheid worden vaak als goede eigenschappen van een openbare ruimte genoemd. De aanwezigheid van jongens wordt daar en tegen het vaakst als negatief gezien. Weinig verlichting, hondenpoep en veel vuil worden ook vaak als negatieve eigenschappen van een plek genoemd.

De negatieve aspecten die in dit onderzoek door de geïnterviewde meisjes worden genoemd (tabel 7.4) komen sterk overeen met de Bredase Leefbaarheid- en Veiligheidsenquête uit 2007. Daaruit bleek dat de top 3 van aspecten waar jongeren (jongens en meisjes) zich aan ergeren in de buurt bestaat uit: de aanwezigheid van andere jongeren, hondenpoep en zwerfvuil.

Tabel 7.4: Percentages genoemde goede en slechte aspecten van de plek waar het interview plaatsvond

Positieve aspecten	Aantal keer genoemd	Negatieve aspecten	Aantal keer genoemd
Veel kinderen	13	Vervelende jongens	12
Veel groen	7	Weinig verlichting	8
Gezelligheid	6	Hondenpoep	7
Dichtbij	6	Veel vuil	6
Locatie	4	Weinig zitplekken	4
Bankjes	3	Kapotte voorzieningen	4
Je kunt veel doen	2	Te weinig te doen	2
Kunstgrasvoetbalveld	2	Weinig groen	2

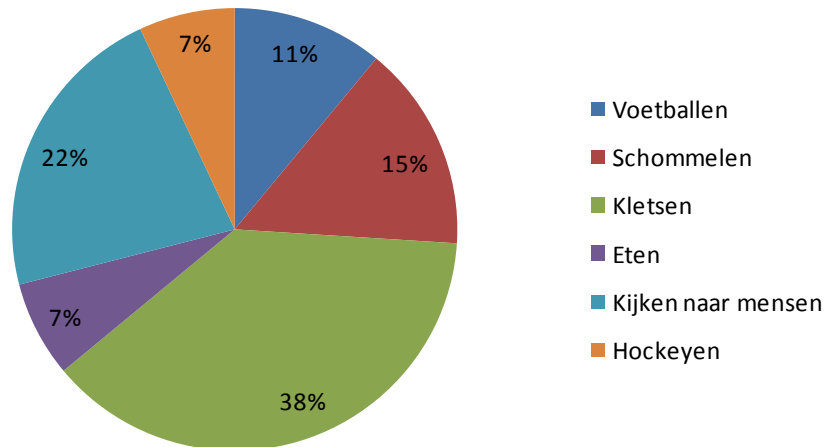
NB: De aspecten die maar door één persoon zijn genoemd zijn niet meegenomen in de figuur

7.5.1 Voorzieningen en activiteiten

Er is weinig onderzoek gedaan naar hoe meisjes de openbare ruimtes in hun woonwijk gebruiken en welke activiteiten zij daar het liefste doen. De studie van Kompan (2003) toont wel aan dat meisjes

het liefste schommelen. Verder is van jongeren over het algemeen bekend dat ze niet altijd meer de speelvoorzieningen gebruiken, maar vooral ook met elkaar willen kletsen. In tabel 7.2 kwamen de activiteiten per leeftijdsgroep al naar voren. Onderstaand cirkeldiagram toont de percentages van activiteiten die wel eens ondernomen worden op de plek van het interview.

Figuur 7.5: Percentages genoemde activiteiten die wel eens worden ondernomen

Kletsen is de activiteit die het vaakst wordt genoemd. Gevolgd door kijken naar mensen en schommelen. Kletsen is iets wat alle meisjes in dit onderzoek, ongeacht leeftijd of afkomst, graag doen in de buitenruimte. Schommelen kwam relatief vaak naar voren als activiteit, maar kan slechts op twee van de vier plekken gedaan worden. Waarschijnlijk was deze activiteit vaker genoemd als op alle vier de plekken schommels stonden.

Omdat er misschien ook activiteiten zijn die de meisjes graag zouden willen doen, maar die ze op de plek van het interview niet kunnen doen is ook gevraagd naar gewenste voorzieningen en activiteiten. De volgende gewenste voorzieningen worden door de participanten genoemd:

Tabel 7.6: genoemde gewenste speel- en afspreekvoorzieningen

Genoemde gewenste activiteiten en voorzieningen	
• Schommels	• Hindernisbaan
• Draaistoelen om te praten en draaien	• Bankjes rond het voetbalveld
• Afdak boven bankjes	• Bankjes met tafel
• Hockeygoals in plaats van voetbalgoals	• Klimrek
• Kunstgrasveld, zodat je ook kunt hockeyen	• Rekstok

Daarnaast mochten de deelnemers hun 'droomplek' beschrijven. Wat heel duidelijk naar voren kwam tijdens bijna alle interviews is dat meisjes voorzieningen willen waarbij je kunt praten en actief zijn tegelijkertijd. Een aantal schommels naast elkaar, draaistoelen, maar ook een rekstok zijn veelgenoemde voorzieningen waarbij ze deze twee activiteiten willen combineren. De combinatie van een beetje actief zijn en toch ook praten zou een overgangsfase kunnen zijn van kind naar volwassene. Om deze activiteit te typeren in deze thesis, is het begrip 'dynamisch kletsen' bedacht. De familieschommel in Zuiderpark in Rotterdam is een voorziening waarbij meisjes heel goed dynamisch zouden kunnen kletsen.

Figuur 7.7: Familieschommel in Rotterdam, voorbeeld van een plek waar meisjes 'dynamisch kunnen kletsen'

Bron: Van Gestel, 2010

De meeste meisjes blijken felle kleuren en veel groenvoorzieningen ook belangrijke voorwaarden te vinden voor hun droomplek. Verder worden bovenstaande voorzieningen genoemd en vinden alle meisjes het belangrijk dat er ook andere mensen aanwezig zijn, vooral spelende kinderen. Kleuren, groen en de aanwezigheid van anderen zijn aspecten die in bijna alle interviews genoemd worden.

Saskia, 14 jaar: "Mijn droomplek heeft meer schommels, zodat je kunt kletsen en schommelen met meer vriendinnen tegelijkertijd, bankjes tegenover elkaar, een hockeyveldje. Hm, misschien iets minder struiken en iets meer bomen, want die struiken zijn lelijk. En verder ook een groter klimrek voor de kleine kinderen met een grotere glijbaan en niet van hout. Hout is saai."

Opvallend is dat de meeste participanten duidelijk ook aan anderen denken als ze aangeven hoe de ideale openbare ruimte er voor hen uit zou zien. Er moet bijna altijd wel een voetbalveld komen, ook al gebruiken ze dat zelf niet. De meeste meisjes vinden het namelijk wel leuk om naar voetballende jongens te kijken. Daarnaast vinden veel participanten dat klimrekken groter of leuker zouden moeten zijn voor de kinderen.

Er zijn natuurlijk ook voorzieningen waar geen gebruik van wordt gemaakt. Veel participanten vinden dat ze 'te oud zijn' voor bepaalde dingen, zoals het klimrek. Van het voetbalveld wordt ook vaak geen gebruik gemaakt. Dat wordt door de meeste meisjes een jongensactiviteit gevonden. Wel geeft een aantal jongere meisjes aan, dat ze wel graag hockeyen.

Claudia, 12 jaar: "Voetballen? Nee, dat is meer iets voor jongens. Het is wel leuk om ernaar te kijken, maar niet om het te doen. Ik hockey liever."

Veel meisjes vinden het lastig aan te geven wat typische meisjesactiviteiten zijn. Meestal worden kletsen en schommelen als antwoord gegeven, maar een aantal jongere meisjes vindt dat er niet echt typische meisjesactiviteiten zijn. Volgens hen doen meisjes hetzelfde als jongens. Dat het lastig wordt gevonden aan te geven wat meisjes nu precies doen in de openbare ruimte komt overeen met de literatuur. Toch geeft de combinatie van daadwerkelijk gebruik en gewenst gebruik wel een beeld van geschikte voorzieningen voor meisjes.

Schommels zijn erg populair, maar ook andere voorzieningen die met 'dynamisch kletsen' te maken hebben. Verder blijkt ook dat meisjes liever hockeyen dan voetballen. Als de voetbalgoals vervangen zouden worden door hockeygoals zou een aantal meisjes hiermee al erg tevreden zijn. De oudere meisjes willen alleen kletsen met elkaar. Dat kan schommelend, maar het mag ook gewoon op bankje. Een aantal oudere participanten stelt daarom een tafel tussen de bankjes of een afdak voor.

Plek 3 aan de Epelenberg is, als gekeken wordt naar het daadwerkelijke gebruik en de wensen van de meisjes, een plek die relatief goed voldoet aan de wensen van de meisjes. Er is een zitplek met overkapping en tafel (de jongerenontmoetingsplek) en daar vandaan kan naar de spelende kinderen en voetballende jongens worden gekeken. Ook is er een grote rubberen band waar je met twee of drie tegelijk op kunt schommelen en praten. De speelplek aan de Rietsemalaan heeft ook twee schommels, maar verder missen de plekken 1, 2 en 4 of een gezellig zitgedeelte of een deel waar naar spelende kinderen gekeken kan worden. Op de plekken 1 en 4 kan ook niet 'dynamisch gekletst' worden. Vandaar dat deze plekken minder voldoen aan de behoeftes van de meisjes.

7.5.2 Beheer en onderhoud

Ook beheer en onderhoud kunnen van invloed zijn op het gebruik en de beleving van openbare ruimtes. Vooral vrouwen blijken gevoelig te zijn voor slecht onderhouden plekken. Het kan er toe leiden dat ze zich onveilig voelen of er minder gebruik van maken. Omdat beheer een breed begrip is, is het voor dit onderzoek opgedeeld in *kapotte voorzieningen*, *graffiti* en *straatvuil*. Dit blijken de aspecten te zijn waaraan mensen zich vooral ergeren in de buitenruimte (Valentine, 1989). Uit dit onderzoek komt naar voren dat meisjes zich vooral storen aan straatvuil. Alle meisjes geven aan het vervelend te vinden als er veel straatvuil, zoals hondenpoep en afval ligt.

Fatima, 16 jaar: "Als er allemaal vuil op zo'n plek ligt en lege blikjes en chipszakken, dan denk je wel: wat is hier gisteravond gebeurd?"

De meeste geïnterviewde meisjes vinden het lastig een reden te geven waarom ze straatvuil vervelend vinden. Meestal wordt gezegd dat het *'gewoon fijner is als het schoon is'*. Een aantal anderen, zoals in het citaat hierboven, verbindt een vieze plek aan de mensen die het gedaan hebben. Zij vragen zich af wat voor mensen gebruik maken van een plek als hij zo vies is. Andere meisjes storen zich echter helemaal niet aan zwerfvuil. Zij vinden dat er weinig zwerfvuil aanwezig is op een plek, of kijken er omheen als het er ligt.

Na zwerfvuil storen de deelnemers zich het meest aan kapotte voorzieningen. Slechts de helft geeft echter aan zich hieraan te ergeren. Wat opvalt is dat dit alleen de meisjes betreft die geïnterviewd zijn op de speelplekken aan de Lage Kant en Epelenberg. Hier worden waarschijnlijk vaker dingen stuk gemaakt. Tijdens de gesprekken op de andere twee plekken wordt aangegeven, dat er bijna nooit iets kapot is of dat het niet uitmaakt dat een klimrek stuk is, omdat er toch geen gebruik van wordt gemaakt. Twee participanten zouden het wel vervelend vinden als de bankjes kapot zijn. Andere participanten geven aan dat ze het niet door hebben als er dingen kapot zijn, omdat alleen gebruik wordt gemaakt van bankjes of schommels.

Opvallend is dat bijna niemand van de participanten zich stoort aan graffiti. Dat komt niet overeen met de literatuur over dit onderwerp. De participanten geven aan dat graffiti juist echt iets voor jongeren is of dat er niet op gelet wordt.

Souad, 15 jaar: "Ik denk dat vieze plekken echt iets voor jongeren zijn. Dat willen ze toch? Ik vind het wel grappig als er veel graffiti is."

Twee deelnemers gaven aan dat ze de jongerenontmoetingsplaats leuker vonden toen er nog overall graffiti gespoten was, dan nu hij beschilderd is met eendjes. Graffiti wordt door deze groep geïnterviewden dus helemaal niet als een probleem gezien. Dit komt niet overeen met de literatuur over dit onderwerp.

Cosco en Moore (2002) geven in hun onderzoek aan, dat slecht onderhoud niet automatisch leidt tot minder gebruik, omdat er vaak geen alternatieve plekken zijn. Dit werd tijdens de interviews ook door een aantal meisjes aangegeven. Ze vinden het vervelend dat een plek vies is, maar er is vaak geen andere plek in de buurt waar ze heen kunnen, omdat andere plekken niet zo leuk zijn of te ver weg. Ongeveer de helft van de geïnterviewden geeft aan dat kapotte voorzieningen wel kunnen

betekenen dat ze minder gebruik maken van een ruimte, omdat ze zich onveilig voelen. Zwerfvuil leidt slechts bij een klein aantal meisjes tot minder gebruik of onveiligheidsgevoelens en graffiti leidt bij geen enkele participant tot minder gebruik of onveiligheidsgevoelens.

7.5.3 Woonomgeving

Toegankelijkheid en diversiteit zijn twee belangrijke aspecten die het gebruik van openbare ruimtes in de woonwijk beïnvloeden (Moore, 1986; Chawla, 2002; Kytta 2004). Toegankelijkheid is onderzocht door tijdens de interviews te vragen naar bereikbaarheid en veiligheid. Opvallend is dat de meeste meisjes bereikbaarheid uit zichzelf koppelen aan verkeersveiligheid. Een plek is volgens hen goed bereikbaar als ze op een veilige manier de plek kunnen bereiken. Een aantal anderen vindt een plek goed bereikbaar als je er snel kunt komen vanuit huis.

Alle meisjes vinden een goede bereikbaarheid, enerzijds in de vorm van verkeersveiligheid en anderzijds in de vorm van er snel komen, belangrijk. Dat kan er echter ook mee te maken hebben, dat het lastig is aan te geven waarom dit niet belangrijk zou zijn.

De meisjes die zijn geïnterviewd op de speelplek aan de Rietsemalaan geven allemaal aan, dat het veilig is. Dit kan er mee te maken hebben, dat de plek midden in een kleine buurt ligt waar maar 30 kilometer per uur gereden mag worden. Een aantal andere meisjes kan wel een voorbeeld geven van een onveilige verkeerssituatie als zij van hun huis naar de speel- of afspreekplek lopen of fietsen. Een drukke weg of moeilijke weg oversteken wordt in die gevallen genoemd als reden waarom de route onveilig is.

Anne, 12 jaar: "Ik moet die hele drukke weg hiervoor oversteken om er te komen. De auto's rijden hier echt heel hard en er is helemaal geen zebrapad in de buurt."

Verder wordt, door zowel de geïnterviewden van de speelplaatsen aan de Elandstraat als die aan de Lage Kant aangegeven, dat er geen zebrapaden zijn naar de plekken toe. De meeste meisjes geven aan dat ze een snel en veilig bereikbare plek wel belangrijk vinden, maar dat dit aspect niet van invloed is op het gebruik van de plek. Er wordt gezegd, dat er geen alternatieven in de buurt zijn of dat het geen zin heeft om naar andere plekken te gaan, omdat daar geen vriendinnen zijn.

Diversiteit is het andere aspect, dat onderzocht is ten aanzien van de woonomgeving. Dit aspect is voor dit onderzoek verdeeld in 4 delen:

- gebruik andere plekken,
- genoeg andere speelplekken in de wijk,
- informele speelplekken,
- plekken die niet bezocht worden

De meeste participanten geven aan dat ze meestal naar dezelfde plek gaan. Geen alternatief in de buurt, nabijheid van de plek en de aanwezigheid van vriendinnen zijn de belangrijkste redenen om telkens naar dezelfde plek te gaan. Twee jongere meisjes (12 en 13 jaar) geven aan, dat ze met hun ouders hebben afgesproken dat ze altijd naar die plek gaan. Beiden geven wel aan dat ze denken dat ze anders ook niet naar andere plekken zouden gaan. Drie oudere meisjes melden dat ze de jongerenontmoetingsplek en de speelplek aan de Epelenberg afwisselen. Verder spreken de oudere meisjes ook op informele plekken af, maar daarover volgt hieronder meer informatie. De jongere meisjes in dit onderzoek blijken dus vooral van 1 plek gebruik te maken, omdat zij vinden dat er geen alternatief is in de buurt, de plek dicht bij huis is en hun vriendinnen er ook komen, terwijl de oudere meisjes ook op andere plekken komen. Dit kan er mee te maken hebben, dat jongeren de wijk en stad langzaam meer willen verkennen en dat ze meer mogen van hun ouders naar mate ze ouder worden. Wellicht heeft het ook met zelfstandigheid te maken.

Het feit dat de meeste meisjes slechts één plek gebruiken roept de vraag op of er voldoende andere speel- of afspreekplekken zijn in de wijk. Een aantal van de jongere meisjes antwoordt wederom dat ze niet op andere plekken komen, dus dat ze niet weten of er andere plekken zijn in de wijk. De

meeste oudere participanten (15 en 16 jaar) vinden dat er op zich wel veel plekken zijn, maar dat deze niet altijd leuk zijn voor meisjes van hun leeftijd.

Chantal, 15 jaar: "Ik vind wel dat er veel speeltuinen zijn in deze wijk, maar die zijn niet altijd leuk voor ons. Er zijn dan op zich wel genoeg bankjes, maar alleen een bankje is zo saai. Het zou wel leuk zijn als er dan ook wat meer voorzieningen zouden zijn, zodat je ook een beetje kunt kijken naar dingen."

Zowel de oudere als de jongere meisjes die naar voren brengen dat er geen alternatieven zijn in de buurt, vinden dat er te weinig plekken zijn die voldoen aan hun behoeftes. De bevindingen uit paragraaf 7.5.1 tonen aan dat wat de meisjes zouden willen niet altijd lastig te realiseren is. De openbare ruimte zouden eenvoudig aangepast kunnen worden, met bijvoorbeeld een aantal schommels of een kleurrijk zitgedeelte, zodat het de meisjes beter aanspreekt.

Openbare ruimte in de woonomgeving bestaat niet alleen uit formele speel- of afspreekplekken, maar ook uit informele ruimte. Dit zijn plekken waar afgesproken of gespeeld wordt, maar die daar officieel niet voor bedoeld zijn. Dit kan bijvoorbeeld een braakliggend terrein zijn of een trapje waar altijd afgesproken wordt. In dit onderzoek blijken het vooral de oudere meisjes (15 en 16 jaar) te zijn die ook de informele ruimtes gebruiken als afspreekplek. Zowel de autochtone als allochtone oudere meisjes geven aan dat ze allemaal wel eens afspreken bij de plantenbakken voor de Albert Heijn op het grote winkelcentrum in de wijk. Dit stenen randje is volgens de meisjes ideaal om op te zitten en te kletsen met elkaar. Ook wordt vaak wat te eten gehaald bij de Albert Heijn.

Fatima, 16 jaar: "Na schooltijd spreken we vaak bij de Albert Heijn af. Dan gaan we eerst wat te eten halen en dan heb je elkaar heel veel te vertellen, dus dan blijven we meestal daar zitten."

Alle jongere meisjes geven aan dat ze alleen speelplekken gebruiken die daar ook voor bedoeld zijn. Als wordt gevraagd waarom zij alleen 'officiële' plekken gebruiken worden twee aspecten naar voren gebracht: op formele plekken is altijd iets te doen en vriendinnen gaan ook altijd naar formele plekken. De jongere meisjes vinden het belangrijk dat er voorzieningen aanwezig zijn zoals schommels, een klimrek of een voetbalveld. Op informele plekken ontbreken deze dingen. De oudere meisjes vinden het niet zo belangrijk waar ze afspreken als ze maar kunnen zitten en het er gezellig is.

Er zijn ook plekken in de wijk waar de deelnemers niet graag komen. Wat opvalt is dat alle deelnemers die zijn geïnterviewd op plek 2 (Rietsemalaan) aangeven dat ze de buurt rond en ten Zuidoosten van het grote winkelcentrum niet fijn vinden, omdat daar 'buitenlanders' wonen. De andere meisjes geven onder andere aan dat ze niet op de jongerenontmoetingsplek in het park zouden komen, omdat daar altijd oudere jongens zitten die dingen roepen. Ook wordt als reden gegeven dat er soms zwervers en vieze mannen zijn op andere plekken in de wijk. De antwoorden op deze vraag hebben dus allemaal te maken met de aanwezigheid van anderen. Het feit dat er jongens, zwervers, buitenlanders en vieze mannen gebruik maken van een plek kan voor sommige meisjes een reden zijn juist geen gebruik te willen maken van die plek. Dit komt overeen met de bevindingen in paragraaf 7.3.4, waarin hetzelfde werd geconcludeerd.

7.6 Beleving

In voorgaande paragrafen zijn nu en dan al bevindingen rondom beleving naar voren gebracht. Toch verdient dit begrip een aparte paragraaf, zodat de verschillende aspecten verder uitgewerkt en vergeleken kunnen worden. Eigenlijk hebben de meeste antwoorden en uitspraken die de meisjes hebben gedaan te maken met beleving: iets niet fijn, verveld, stom, eng of juist leuk vinden duidt op een bepaalde beleving van een plek. In sommige gevallen kan dit van invloed zijn op het gebruik van een ruimte.

Gedurende het interview zijn ook vragen gesteld over onveiligheidsgevoelens of enge situaties. Om een beeld te krijgen van wanneer de participanten iets eng of onveilig vinden zijn de teksten van de

gesprekken doorzocht op de woorden 'eng', 'angst' 'bang' en 'onveilig' en 'niet veilig'. Hieruit blijkt, dat deze woorden meestal worden gebruikt als het gaat om de aanwezigheid van jongens en mannen. 21 keer worden de vijf woorden in die context naar voren gebracht. De deelnemers aan dit onderzoek vinden de aanwezigheid van oudere jongens en mannen vaak eng of voelen zich onveilig als zij er ook zijn. Op de tweede plek komt verlichting. Woorden rondom angst en onveiligheid worden in deze context 15 keer gebruikt. Tijdens de vragen over veiligheid kwam erg vaak naar voren, dat de speel- en afspreekplekken slecht of helemaal niet zijn verlicht. De meisjes in dit onderzoek vinden goede verlichting een belangrijk punt en voelen zich onveilig als er weinig of geen licht is op een plek. Ten slotte werden de woorden 'eng', 'angst' 'bang' en 'onveilig' en 'niet veilig' 13 keer gebruikt in gesprekken rondom onderhoud. Het gaat dan vooral om zwerfvuil en kapotte voorzieningen. Verder worden de begrippen ook in verband met verkeersveiligheid genoemd.

De beleving van een ruimte kan ook positief zijn. Om te kijken welke elementen de beleving positief beïnvloeden is zijn de teksten doorzocht op de woorden 'fijn', 'leuk', 'gezellig' en 'sfeer'. De aanwezigheid van spelende kinderen wordt het meest genoemd in combinatie met één van de woorden: 12 keer. Bomen en bloemen worden ook een aantal genoemd in een positieve context. Opvallend is dat de aanwezigheid van voetballende jongens door sommige oudere meisjes wordt positief wordt gewaardeerd omdat ze het leuk vinden om naar te kijken. De aanwezigheid van jongens hoeft dus niet altijd negatief te zijn, maar kan ook positief zijn.

Soms kan een bepaalde beleving ook leiden tot minder gebruik van een ruimte. Bij de onderwerpen 'aanwezigheid van anderen' en 'onderhoud' is er expliciet gevraagd naar de invloed hiervan op het gebruik. Verder is de invloed van beleving op gebruik ook ter sprake gekomen bij gesprekken over verlichting. Als wordt gekeken bij welk onderwerp de deelnemers het meest aangeven dat ze minder gebruik van een ruimte zouden maken, blijkt dit de aanwezigheid van jongens te zijn. 13 van de 15 meisjes geven aan, dat het voorkomt dat zij geen gebruik maken van een plek als er jongens zijn. Voor 8 meisjes kunnen kapotte voorzieningen betekenen dat zij minder gebruik maken van een plek. Zwerfvuil leidt in 4 gevallen tot minder gebruik.

Onveilige verkeerssituaties, vrouwelijke volwassenen, kinderen en andere meisjes en graffiti leiden in geen enkel geval tot minder gebruik van de speel- of afspreekplek.

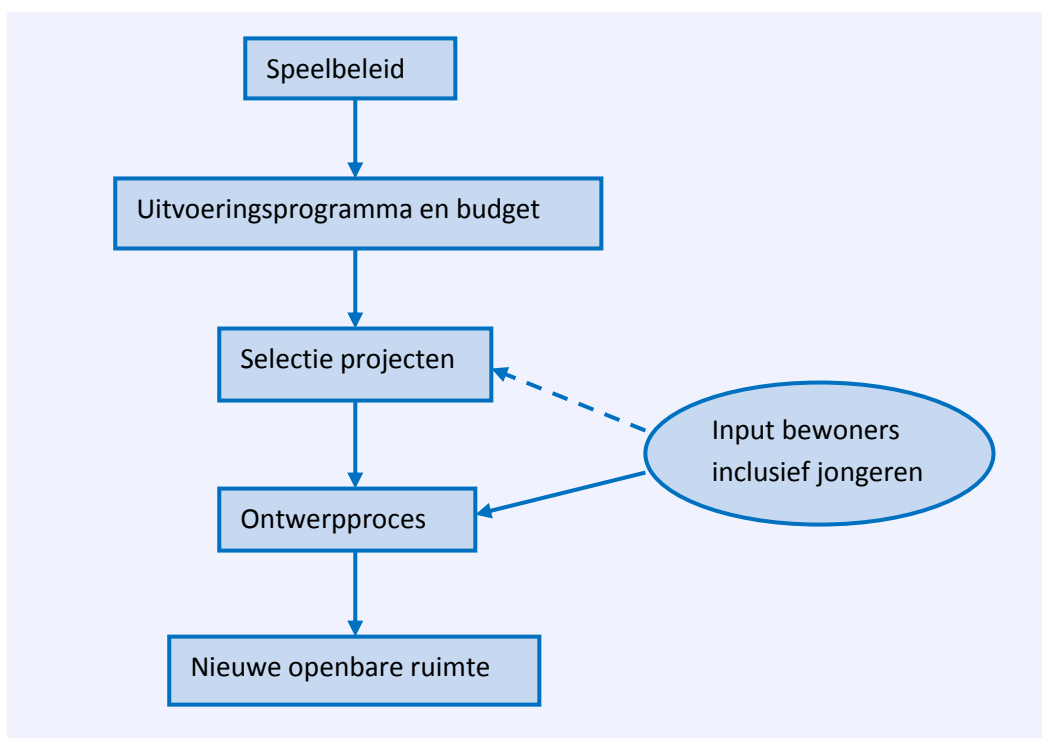
8 Botsend beleid?

8.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de visies en doelen van de gemeente Breda ten aanzien van meisjes in de openbare ruimte vergeleken met de wensen van de participanten in dit onderzoek. Om een beeld te krijgen van de visie van de gemeente zijn beleidsdocumenten en plannen geanalyseerd en twee medewerkers van de afdeling Buitenruimte geïnterviewd. Er is vooral gekeken of de *gebruikswensen* van de meisjes overeenkomen met de visie van de gemeente, zodat het onderzoek niet te breed wordt. Uit het vorige hoofdstuk komt een aantal wensen duidelijk naar voren. Vier van deze wensen zullen de leidraad vormen van dit hoofdstuk:

- Aanwezigheid van anderen
- Dynamisch kletsen
- Verlichting
- Genoeg plekken in de wijk, die voldoen aan de behoeftes van de meisjes

Het proces van beleid naar de keuze voor voorzieningen en de aanleg van de openbare ruimte kan ingewikkeld zijn. Toch is het interessant hierbij even stil te staan. Op deze manier wordt duidelijk hoe beleid binnen de gemeente leidt tot bepaalde keuzes voor de inrichting van de ruimte. Onderstaande figuur verduidelijkt het proces. Het speelbeleid wordt als uitgangspunt genomen, omdat daarin het meest wordt gezegd over jongeren in de openbare ruimte. Deze figuur schetst de ideale situatie.

Bron: Gebaseerd op interviews Gemeente Breda, 2010

In het speelbeleid komen vooral algemenere zaken met betrekking tot speel- en afspreekplekken naar voren. Ook worden doelstellingen aangekaart zoals het stimuleren van de fysieke en sociaal-emotionele ontwikkeling. Verder worden de basisvoorwaarden voor een speelplek benoemd (Gemeente Breda, 2005). In een ideale situatie wordt in het uitvoeringsprogramma per wijk gespecificeerd of er voorzieningen vernieuwd of bijgemaakt kunnen worden en wordt daar een budget aan gekoppeld. Op dit moment is dat niet zo en ontstaan nieuwe speelplekken op basis van initiatieven vanuit de wijk of als onderdeel van nieuwe woonbuurten. Als de projecten zijn

geselecteerd kan per plek begonnen worden aan het ontwerpproces. Bij dit onderdeel worden jongeren meestal betrokken, maar de hoedanigheid hangt af van het project. Tijdens de interviews met de gemeente kwam naar voren dat het eigenlijk ook wenselijk is jongeren al bij het selectieproces te betrekken, omdat zij zelf het beste kunnen aangeven welke plekken niet voldoen aan hun behoeftes. Dat gebeurt op dit moment echter te weinig. De gemeente geeft ook aan, dat onderzocht moet worden wat jongeren en andere groepen precies willen doen in de openbare ruimte. Er is weinig bekend over de specifieke wensen van jongeren. Veel nota's zijn gedateerd en in wijken waar nu veel kinderen wonen, zijn over 5 jaar extra jongerenvoorzieningen nodig. De gemeente Breda geeft echter zelf al aan, dat niet altijd duidelijk is wat de behoeftes van jongeren zijn:

“Veranderende behoeften: Een ander aandachtspunt is het gegeven dat burgers, ondanks de toename van het aantal speelvoorzieningen, vaak niet tevreden zijn. Voor kinderen is er te weinig afwisseling en uitdaging en voor jongeren zijn er te weinig mogelijkheden. Men wil steeds vaker andere voorzieningen. Onbekend is echter wat er precies leeft. Om toch betere speelvoorzieningen aan te kunnen leggen wil het college die behoeften gaan onderzoeken.” Website gemeente Breda, 2010

“Jeugd tussen de 12 en 18 jaar is voor veel verschillende beleidsvelden binnen deze gemeente een blinde vlek. Bij jeugd denkt men eerst en vooral aan basisschoolkinderen. De middelbareschooljeugd is niet echt een doelgroep voor veel beleidsvelden.” Interview met mevrouw Van Gestel, Afdeling Buitenruimte.

Een beter inzicht in wat meisjes nu eigenlijk willen en niet willen doen in de openbare ruimte kan de gemeente Breda wellicht helpen ter ondersteuning van toekomstige projecten. Wanneer de gebruikswensen van de meisjes en de visie van de gemeente Breda ten aanzien van dit onderwerp meer overeenkomen, zullen meisjes hun leefomgeving positiever beoordelen en wordt het buitenspelen en afspreken aantrekkelijker. De *Spatial Triangle* (figuur 2.2) van Henri Lefebvre (1991) zal meer in evenwicht zijn. Het doel is overigens niet dat alléén met meisjes rekening wordt gehouden bij (her)inrichting van buitenruimte, maar dat er óók met meisjes rekening wordt gehouden. Dat eerste zou kunnen leiden tot problemen met andere gebruikersgroepen.

8.2 Wensen en beleid vergeleken

Goede openbare ruimtes voor jongeren creëren is lastig. Zeker als niet precies duidelijk is wat hun wensen zijn. Uit de twee interviews met de gemeente blijkt dat omwonende jongeren vaak wel betrokken worden bij het inrichten van plekken in de wijk. Meestal gebeurt dit tot en met niveau 6 van de participatieladder; *adviseren*. Het probleem hierbij is wel dat jongens vaak in de meerderheid zijn op dit soort bijeenkomsten. Als de gemeente wil weten wat de wensen van meisjes en jongeren in het algemeen zijn zal er, naast onderzoek over hun wensen, ook nagedacht moeten worden over hoe je meisjes het beste kunt betrekken bij gesprekken over nieuw in te richten ruimtes. Het ontwerpproces van een ruimte begint echter al bij de nota's visies en beleidsstukken die door de gemeente zijn opgesteld, zoals gesteld in de vorige paragraaf.

Het beleid dat zich binnen de Gemeente Breda met name richt op jongeren in de openbare ruimte is het speelbeleid, dat deel uitmaakt van het buitenruimtebeleid. Hierin komen doelstellingen naar voren, zoals het bevorderen van de sociale ontwikkeling van kinderen en jongeren. Verder wordt ook aangegeven welke voorzieningen voor welke leeftijdsgroep zijn bedoeld. Opvallend is dat de 'speelplekken', zowel de kleine als de grote, gericht zijn op kinderen van 6 - 12 jaar zijn. Voor de leeftijdscategorie 12 - 18 jaar wordt enkel gesproken van 'sportvoorzieningen gecombineerd met een jongerenontmoetingsplek' (Gemeente Breda, 2003). Dit aspect komt niet geheel overeen met de wensen van de meisjes wat betreft de aanwezigheid van anderen. De meeste van de 15 geïnterviewde meisjes vinden het fijn en gezellig als er kinderen aanwezig zijn. Op de jongerenontmoetings- en sportplekken zullen echter weinig spelende kinderen aanwezig zijn. Wel zijn er voetballende jongens en dat wordt op prijs gesteld door met name de oudere geïnterviewde meisjes. Een ander nadeel aan de jongerenontmoetingsplekken is dat ze in veel gevallen aan de rand

van de wijk worden geplaatst of zoals plek 4 in dit onderzoek aan de rand van een groot park. Op die manier hebben andere mensen weinig last van de luidruchtige jongeren, maar de meeste meisjes uit dit onderzoek stellen die aanwezigheid juist op prijs, vanwege de veiligheid en gezelligheid. Dus zowel de locatie als de inrichting van de plekken die zijn bedoeld voor jongeren voldoen niet altijd aan de wensen van de meisjes.

In de huidige visie *Openbare Ruimte 2020: 'Gedeeld, Herkenbaar, Duurzaam'* is de gedeelde ruimte één van de speerpunten. De idee is, dat ruimtes gebruikt moeten kunnen worden door iedereen. Deze strategie bevordert sociaal gedrag en ontmoetingen. Deze doelstelling komt helemaal overeen met de wensen van de 15 geïnterviewde meisjes. Zij vinden het gezelliger en veiliger als er kinderen, vrouwelijke volwassenen en voetballende jongens aanwezig zijn.

In het vorige hoofdstuk werd duidelijk, dat de meeste meisjes het leuk vinden om te kletsen en actieve dingen te doen tegelijkertijd. Bijvoorbeeld schommelen en kletsen, rekstokken en kletsen of draaien en kletsen; omschreven als 'dynamisch kletsen'. Op de jongerenontmoetings- en sportplekken is over het algemeen geen mogelijkheid deze twee activiteiten te combineren. Daarnaast bestaat het grootste gedeelte van de sportplekken in Brabantpark uit een voetbalveld, terwijl de meeste meisjes in dit onderzoek juist aangeven dat ze nooit of zelden voetballen. Ze vinden het in sommige gevallen wel leuk naar voetballende jongens te kijken, maar een plek waar andere kinderen én voetballende jongens aanwezig zijn of een hockeyveldje, sluit volgens het onderzoek meer aan bij hun behoeften. Uit een van de interviews met de gemeente blijkt wel dat als speelplekken worden (her)ingericht in een buurt waar ook veel jongeren wonen, er vaak ook met jongeren wordt gesproken over gewenste voorzieningen. Daarnaast wordt er tegenwoordig gewerkt met modulaire toestellen, waarbij je gedeeltes kunt vervangen en hergebruiken in andere wijken. Als kinderen ouder worden of de toestellen beu zijn kan gemakkelijk en goedkoop gekozen worden voor een ander soort voorziening. In verschillende projecten wordt dus wel met jongeren samengewerkt om hun wensen naar voren te brengen. Meisjes zijn op dit soort bijeenkomsten echter vaak in de minderheid. Ze laten hun stem minder vaak horen, terwijl, zo blijkt, ze het wel belangrijk vinden dat er genoeg te doen is. Als er binnen de gemeente niemand is die opkomt voor de belangen van de tienermeisjes wordt het al snel een vergeten groep. Door te proberen de gesprekken met omwonenden echt te houden met een gemixte groep van jongens en meisjes kunnen alle wensen naar voren worden gebracht. Dat meisjes zich minder uitspreken en minder vaak aanwezig zijn bij dat soort gesprekken tussen gemeente en bewoners betekent niet dat zij geen wensen hebben. Ook bij dit proces van bewonersparticipatie zou men zich bewuster kunnen worden van het feit dat het belangrijk is ook de 12- tot en met 16-jarige meisjes hierbij te betrekken.

Opvallend is ook dat de gemeente wel een Jeugdtafel heeft opgericht waarin door verschillende organisaties over beleid en projecten ten aanzien van jongeren wordt gesproken, maar dat in dit inspraakorgaan geen jongeren zitten. Om te onderzoeken wat de wensen van meisjes op grotere schaal of in andere wijken naar voren te brengen zou een jongerenraad opgericht kunnen worden. Veel gemeentes hebben al zo een raad, waarin jongeren zelf advies geven over jeugdzaken. Tijdens de twee interviews kwam ook naar voren dat er weinig besef is binnen de gemeente van de specifieke wensen van tienermeisjes. Toch vonden beide medewerkers van de afdeling buitenruimte dat er best iets geschreven zou mogen worden over hun behoeftes in de nota's en visies. Een zin als: "denk ook aan de behoeftes van tienermeisjes" kan al genoeg zijn om mensen hierover te laten nadenken. En aangezien hangjongeren ook vaak als aparte doelgroep benoemd worden is het helemaal niet zo vreemd, als de specifieke behoeftes van meisjes in de toekomst ook beschreven zouden worden.

Uit de interviews met de meisjes kwam naar voren, dat de meeste van hen het vervelend vinden dat de speel- en afspreekplekken in de wijk slecht verlicht zijn. Zij voelen zich hierdoor onveilig of kunnen als het donker is niet meer afspreken op de plek. De gemeente blijkt speelplekken bewust slecht te verlichten, omdat kinderen thuis horen te zijn als het donker is. De wat oudere meisjes geven echter aan, dat ze ook wel eens 's avonds willen afspreken en sommige ruimtes worden door hen ook als

doorgaande route gebruikt. De jongerenontmoetingsplekken in de stad worden vaak wel goed verlicht, maar zoals al blijkt uit de interviews maakt maar een klein deel hier gebruik van. Goed verlichte plekken kunnen er ook voor zorgen dat er minder kapot wordt gemaakt (Painter & Farrington, 1999). Aangezien een aantal meisjes ook naar voren brengt het vervelend te vinden dat voorzieningen kapot worden gemaakt op de plekken waar zij geïnterviewd zijn, zou extra verlichting ook hiertegen kunnen helpen.

Uit meerdere visies en rapporten over de wijk Brabantpark blijkt dat er een tekort aan buitenruimte voor jongeren is. Jongeren worden in beleidsdocumenten alleen genoemd als het gaat om overlast en een tekort aan voorzieningen voor hen. Hieronder een aantal citaten uit beleidsrapporten met betrekking tot jongeren in de openbare ruimte in Brabantpark:

“Op het gebied van de leefbaarheid behoeft de situatie van de jongeren specifieke aandacht (vrijtijdsbesteding van jongeren in de leeftijd van 12 tot 16 jaar). Uit het rapport ‘Leefbaarheid in Breda’ blijkt dat de leefbaarheid nu en in de toekomst in delen van Brabantpark onder druk staat” (Gemeente Breda, 2009).

“Jongeren tussen 12 en 20 jaar hebben weinig vertier in de wijk. (.....) Een eerste positieve stap in de goede richting wordt de aanleg van een voetbalveldje met kunstgras” (Wijkmonitor Brabantpark, 2009).

Zwaktepunt in de SWOT-analyse van de wijk: *“Tekort aan ontspanningsmogelijkheden voor 12-20jarigen.” (Gemeente Breda, 2009).*

Dit komt overeen met het beeld dat de meeste meisjes geven van de wijk; er is niet genoeg buitenruimte die voldoet aan hun gebruikswensen. Tijdens een van de interviews met de gemeente werd aangekaart dat het doel de afgelopen jaren voornamelijk is geweest het aantal plekken te vergroten, waarbij de kwaliteit minder van belang was. Veel buurten hebben daardoor veel kleinere plekken met alleen een klimrek of een wipkip. In het nieuwe jeugdbeleid dat begin 2011 zal worden gepresenteerd wordt de nadruk juist gelegd op meer kwaliteit. Er zal meer aandacht worden besteed aan de (her)inrichting van de grotere speel- en afspreekplekken en minder nadruk op het creëren van zoveel mogelijk plekken.

De vier wensen die hierboven zijn vergeleken met de visie van de gemeente vormen slechts een klein onderdeel van de botsingen die kunnen bestaan tussen gebruik en beleid. Toch geeft deze analyse wel aan dat het niet lastig hoeft te zijn te voldoen van de wensen van de meisjes. Een extra lamp of een gezellig kletshoekje kan al veel schelen. Door de wensen van de meisjes mee te nemen in toekomstig beleid en (her)inrichting van openbare ruimtes zal deze groep optimaler van speel- en afspreekplekken gebruik kunnen maken.

9. Conclusies en discussie

9.1 Inleiding

Het gebruik en de beleving van openbare ruimtes in de wijk Brabantpark in Breda door meisjes tussen de 12 en 16 jaar hebben centraal gestaan in deze thesis. Daarnaast is ook onderzocht of gemeentelijk beleid en visies aansluiten bij de wensen van de meisjes. In dit laatste hoofdstuk zullen de belangrijkste resultaten worden beschreven om beide onderzoeksvragen te beantwoorden. Ter verduidelijking volgen hieronder beide onderzoeksvragen nogmaals:

1. *Hoe beleven en gebruiken meisjes tussen de 12 en 16 jaar de openbare ruimtes in Brabantpark en hoe kan dat verklaard worden door sociale en fysieke factoren?*
2. *In hoeverre houdt de gemeente Breda in beleid en visies rekening met de gebruikswensen van tienermeisjes ten aanzien van openbare ruimtes.*

In de laatste paragraaf van dit hoofdstuk volgt de discussie waarin wordt gereflecteerd op het onderzoek en aanbevelingen worden gedaan voor vervolgstudies.

9.2 Conclusies

De eerste onderzoeksvraag richt zich op gebruik en beleving van openbare ruimtes. Deze twee aspecten zijn onderzocht aan de hand van zowel fysieke als sociale factoren en ook vrije tijd speelt hierbij een rol. Tijdens het onderzoek, dat kwalitatief van aard was, zijn 15 meisjes geïnterviewd op door hen zelf uitgekozen plekken in de Bredase wijk Brabantpark. Uiteindelijk vonden de interviews plaats op vier verschillende plekken in de wijk; Epelenberg, Lage Kant, Rietsemalaan en in het park Brabantpark. De meeste meisjes bezoeken slechts één plek in de wijk, omdat andere vriendinnen daar ook altijd naartoe gaan of omdat het dichtbij is. Alleen de oudere meisjes van 15 en 16 jaar komen soms ook op andere plekken in de wijk.

De participanten komen gemiddeld 3,4 keer per week buiten en geven aan dat ze buiten afspreken, omdat het druk is thuis, ze alleen willen zijn met vriendinnen en het fijn is om buiten te zijn. Meisjes die geen vaste activiteiten doen blijken vaker buiten te komen dan meisjes die wel vaste activiteiten doen. Dat komt overeen met de verwachtingen uit de literatuur.

Sociale factoren

De sociale factoren die zijn onderzocht zijn: afkomst, aanwezigheid van anderen, leeftijd en geslacht. Ook al was er tussen de oudste en de jongste meisjes in dit onderzoek slechts een verschil van vier jaar; er bleken toch verschillen te bestaan tussen de oudere (15 en 16 jaar) en jongere meisjes (12-14 jaar). De jongere meisjes ondernemen veel vaker nog actieve dingen in de openbare ruimte, zoals skeeleren, voetballen, hockeyen en gebruik van het klimrek. De oudere meisjes willen met name kletsen, maar ook aan dat ze het leuk vinden om iets actiefs te doen tegelijkertijd, zoals schommelen. Om het kletsen en actief doen tegelijkertijd korter en beter te omschrijven is de term '*dynamisch kletsen*' geïntroduceerd in dit onderzoek. De jongere meisjes vinden ook dat er voor jongens en meisjes evenveel te doen is op de plek van het interview, terwijl de oudere meisjes aangeven dat ze vinden dat er meer te doen is voor jongens dan voor meisjes. Dit komt overeen met voorgaande bevinding, omdat op speel- en afspreekplekken vaker actieve dingen te doen zijn, waar de oudere meisjes minder gebruik van maken.

De deelnemers aan dit onderzoek van Turkse en Marokkaanse afkomst gebruiken en beleven de openbare ruimtes in Brabantpark enigszins anders dan de Nederlandse deelnemers. Ze komen vaker op informele plekken en doen weinig actieve activiteiten, terwijl de Nederlandse meisjes van die leeftijd (15 en 16 jaar) aangeven dat ze dat nog wel eens doen. Verder denken de Nederlandse meisjes dat ze speel- en afspreekplekken anders gebruiken dan Turkse en Marokkaanse meisjes, omdat ze denken dat Turkse en Marokkaanse meisjes minder mogen van hun ouders en minder

actieve dingen doen. De Turkse en Marokkaanse meisjes denken omgekeerd, dat Nederlandse meisjes meer mogen van hun ouders.

Uit de literatuur komt naar voren dat de aanwezigheid van anderen van invloed kan zijn op hoe ruimtes worden gebruikt en beleefd. Verwacht werd dat meisjes zich onveiliger zouden voelen als er jongens aanwezig zijn, maar dat de aanwezigheid van andere mensen in sommige gevallen ook positief kan zijn. Deze verwachtingen blijken met de bevindingen in dit onderzoek overeen te komen. Alle deelnemers storen zich wel eens aan oudere jongens. De meesten voelen zich ook wel eens onveilig als zij aanwezig zijn. De aanwezigheid van jongens is zelfs het meest genoemde aspect met betrekking tot onveiligheidsgevoelens. Voor een deel van de participanten betekent de aanwezigheid van jongens ook dat ze minder gebruik maken van de plek. Soms vinden de meisjes de aanwezigheid van jongens echter ook fijn. Vooral de oudere meisjes geven aan dat ze het leuk en gezellig vinden als er voetballende jongens aanwezig zijn, zodat ze daar naar kunnen kijken. Turkse en Marokkaanse meisjes storen zich soms ook aan volwassenen en andere (Nederlandse) meisjes. Verder wordt de aanwezigheid van spelende kinderen door alle meisjes fijn en gezellig gevonden. Ook de aanwezigheid van vrouwelijke volwassenen en voetballende jongens ervaren de meisjes als positief. Door de aanwezigheid van deze groepen voelen ze zich veiliger en daarnaast vinden ze dat het sfeer creëert als er andere mensen aanwezig zijn. Enerzijds wordt de aanwezigheid van (voetballende) jongens dus fijn gevonden, terwijl anderzijds de aanwezigheid van (oudere) jongens soms ook eng en vervelend wordt gevonden.

In de aanleiding van deze thesis kwam naar voren dat het interessant is een onderzoek te doen naar meisjes, omdat veel ruimtes op de gebruikswensen van jongens zijn gericht. De deelnemers aan dit onderzoek blijken het eens te zijn met het feit, dat er meer te doen is in de openbare ruimte voor jongens dan voor meisjes. Vooral omdat er altijd wel een voetbalveld aanwezig is. Ook stellen de meisjes, dat jongens meer gebruik maken van de plek dan meisjes, omdat jongens altijd wel kunnen voetballen en überhaupt vaker buiten zijn.

Fysieke factoren

Naast een aantal sociale factoren, is ook de invloed van fysieke factoren onderzocht ten aanzien van het gebruik en de beleving van openbare ruimtes in de wijk Brabantpark: voorzieningen en activiteiten, beheer en onderhoud en de woonomgeving.

Kletsen, mensen kijken en schommelen zijn de populairste activiteiten. Verder wordt er ook regelmatig gevoetbald en gehockeyd. 'Dynamisch kletsen' is een veelgenoemde gewenste activiteit. Een afdak boven de bankjes en hockeygoals in plaats van voetbalgoals zijn gewenste voorzieningen die worden genoemd.

Beheer en onderhoud zijn ook van invloed op gebruik en beleving. Vuil, zoals afval en hondenpoep, blijkt iets waar de meeste meisjes zich aan ergeren. Sommigen voelen zich door de aanwezigheid ervan onveilig, hetgeen kan leiden tot minder gebruik van een ruimte. Een aantal deelnemers stoort zich ook aan kapotte voorzieningen. Voor deze meisjes betekent het ook dat ze zich onveiliger voelen als dingen kapot zijn. En dat kan ertoe leiden dat ze minder gebruik maken van een ruimte. Opvallend genoeg en tegen de resultaten van de literatuur in stoort bijna niemand zich aan graffiti. Geen enkele deelnemer voelt zich er onveilig door of maakt minder gebruik van een ruimte door de aanwezigheid van graffiti. Sommigen geven zelfs aan dat het echt iets voor jongeren is.

Goede verlichting is wel een belangrijk punt voor de meisjes. De meesten vinden dat er te weinig verlichting is op de plekken waar zij komen. Te weinig verlichting is, na de aanwezigheid van jongens, het punt waarbij de meisjes zich het vaakst onveilig voelen.

Ook de woonomgeving is van invloed op gebruik en beleving. Alle meisjes vinden een goede bereikbaarheid van de ruimte, enerzijds in de vorm van verkeersveiligheid en anderzijds in de vorm van er snel komen, belangrijk. Sommigen vinden de weg van hun huis naar de plek van het interview niet veilig, omdat zij bijvoorbeeld een drukke straat moeten oversteken en er geen zebrapad is. De deelnemers blijken niet vaak op andere plekken in de wijk te komen. Ze kiezen vaak voor dezelfde plek die dicht bij huis is en waar ook andere vriendinnen komen. Alleen een aantal oudere

meisjes spreekt ook af op informele plekken, zoals op het randje van de plantenbakken voor de Albert Heijn, om er wat te eten, te kletsen en naar mensen te kijken.

Samengevat zijn de jongere meisjes wat actiever dan de oudere meisjes en de Turkse en Marokkaanse meisjes worden door hun ouders iets meer beperkt in hun gebruik. Kletsen en schommelen zijn de activiteiten die de meisjes het liefste doen, vaak ook in combinatie met elkaar. De aanwezigheid van kinderen en verlichting is erg belangrijk, terwijl de aanwezigheid van zwerfvuil en oudere jongens vervelend wordt gevonden.

Visie gemeente versus gebruikswensen meisjes

In het tweede gedeelte van het onderzoek zijn visies en beleid van de Gemeente Breda vergeleken met de gebruikswensen van de meisjes. Uit de literatuur van onder andere Lefebvre (1991) kwam naar voren dat er sprake kan van zijn frictie als de visie van beleidsmakers niet overeenkomt met de wensen van de gebruiker van de stad. Hierop is de tweede onderzoeksvraag gebaseerd. Ook binnen het rationele denken wordt gesteld, dat allerlei visies en processen samen de stad creëren. Het daarom belangrijk te luisteren naar de wensen van alle gebruiksgroepen, zodat de stad door iedereen positief beleefd wordt (Graham & Healey, 1999). Jongeren blijken vaak een blinde vlek bij de verschillende beleidsvelden en meisjes worden ook niet specifiek genoemd in het beleid van de gemeente Breda ten aanzien van buitenruimte. De gemeente geeft zelf ook aan, dat meer onderzoek moet worden verricht om inzicht te krijgen in de behoeftes van jongeren en meisjes specifiek, zodat bij (her) inrichting van ruimtes ook rekening gehouden kan worden met deze groep.

Om te kijken of het beleid en het feitelijke ontwerp van openbare ruimtes overeenkomen met de gebruikswensen van tienermeisjes is gekeken naar vier specifieke wensen, die tijdens de interviews duidelijk naar voren zijn gebracht: aanwezigheid van anderen; kletsen en actief doen tegelijkertijd; verlichting en tot slot genoeg plekken in de wijk, die voldoen aan de behoeftes van de meisjes.

De meisjes blijken het fijn te vinden als er spelende kinderen of voetballende jongens aanwezig zijn. Dat vinden ze gezellig, veiliger en het creëert een sfeer. Dit komt overeen met een van de hoofddoelstellingen die door de gemeente Breda geformuleerd is in de visie openbare ruimte 2020: het bevorderen van ontmoetingen en ruimtes voor iedereen; de gedeelde openbare ruimte.

Toch komt het vaak voor dat de gemeente plekken alleen voor jongeren creëert, liefst aan de rand van de wijk, zodat andere mensen er weinig last van hebben. Dit komt niet overeen met de wensen van de meisjes. Op dat soort plekken komen vaak alleen maar jongeren en de meisjes voelen zich veiliger als er spelende kinderen, vrouwelijke volwassenen of voetballende jongens aanwezig zijn. Tijdens de interviews bleek dat eigenlijk alle meisjes het leuk vinden om te kletsen en tegelijkertijd iets actiefs te doen: dynamisch kletsen. Op de vier onderzochte plekken in Brabantpark zijn hiervoor weinig mogelijkheden. Slechts twee van de vier plekken hebben schommels en verder zijn er helemaal geen opties om dynamisch te kletsen.

Meer verlichting is ook een wens van veel meisjes. De onderzochte plekken worden volgens hen 's avonds niet of te weinig verlicht. Volgens de gemeente Breda horen kinderen thuis te zijn als het donker is, dus vandaar dat speel- en afspreekplekken bewust vaak slecht verlicht worden.

Jongerenontmoetingsplekken worden wel altijd goed verlicht. Toch geven de meisjes aan, dat ze het wel fijn zouden vinden als ze er 's avonds ook zouden kunnen zitten of de plek als doorgaande route zouden kunnen gebruiken.

Ten slotte is ook gekeken of de gemeente überhaupt rekening houdt met tienermeisjes als specifieke gebruikersgroep. De 15 onderzochte meisjes geven aan dat zij vinden dat er te weinig of zelfs helemaal geen ruimtes in de wijk zijn die voldoen aan hun gebruikswensen. De gemeente geeft aan dat de afgelopen jaren vooral aandacht is besteed aan de kwantiteit en niet aan de kwaliteit van voorzieningen in de openbare ruimte, waardoor vooral heel veel kleine plekken zijn bijgemaakt. In het nieuwe jeugdbeleid dat begin 2011 zal uitkomen ligt de focus vooral op het creëren van grotere plekken voor alle gebruikersgroepen.

De gemeente houdt nog geen rekening met de specifieke gebruikswensen van meisjes. Er wordt wel aangegeven dat meer onderzoek gedaan zou moeten worden om die behoeftes aan het licht te

brenge. Ook wordt gesteld dat in toekomstige visies en nota's de tienermeisjes best als specifieke gebruikersgroep genoemd mogen worden, zodat beleidsmakers en ontwerpers daar in het vervolg rekening mee kunnen houden.

9.3 Discussie

In dit onderzoek is getracht een eerste inzicht te geven in hoe meisjes openbare ruimtes gebruiken en beleven. In het theoretisch kader bleek al dat er weinig studies zijn gedaan naar dit onderwerp. Hopelijk kan dit onderzoek bijdragen aan nieuwe inzichten en meer begrip van dit fenomeen. In deze thesis zijn veel vragen beantwoord, maar er worden ook nieuwe vragen opgeroepen. Bijvoorbeeld wat dit nu betekent voor andere wijken en steden. Uit dit onderzoek kan worden geconcludeerd dat de deelnemers niet altijd tevreden zijn met de aanwezige voorzieningen. Dit zou zomaar ook het geval kunnen zijn in andere gemeentes. Door bewuster te worden van het feit dat meisjes een doelgroep zijn met aparte behoeftes, kan ook voor hen een plek worden gecreëerd in de openbare en kunnen doelstellingen zoals het bevorderen van sociale contacten ook voor hen worden gerealiseerd. De *Spatial Triangle* van Henri Lefebvre (1991) zal meer in evenwicht zijn, omdat de ruimte niet voornamelijk gecreëerd wordt door de visie van de gemeente, maar ook gebaseerd is op de wensen van de meisjes.

Verder zou in vervolgonderzoek de nadruk kunnen liggen op jongerenparticipatie en hoe meisjes (en jongens) beter bij dit proces betrokken zouden kunnen worden. Ook kan het interessant zijn dit afstudeeronderzoek in kwantitatieve vorm uit te voeren, zodat op grotere schaal gekeken kan worden hoe meisjes openbare ruimtes gebruiken en welke wensen zij hebben.

Een onderwerp dat bewust onderbelicht is gebleven in dit onderzoek is het fenomeen probleem- of hangjongeren. Dit onderwerp is erg complex en zou al voldoende onderzoeksmaterie opleveren voor een volledige thesis. Verder is minimale aandacht besteed aan jongerenparticipatie, omdat ook dit een breed en op zichzelfstaand onderwerp is. Tijdens het schrijven van een scriptie moeten keuzes gemaakt worden en er is nadrukkelijk voor gekozen niet te diep op participatie in te gaan, omdat deze thesis anders te groot en complex zou worden. Ook is bewust geen onderzoek gedaan naar de verschillen tussen jongens en meisjes, omdat op die manier minder diep op de materie ingegaan zou kunnen worden. Het kan echter wel interessant zijn dit aspect beter aan het licht te brengen tijdens een grotere vervolgstudie. De openbare ruimte wordt natuurlijk niet alleen gebruikt door meisjes van deze leeftijd en al heeft dit onderzoek zich hier wel opgericht, dat neemt niet weg dat het ook belangrijk is te kijken naar wat andere gebruikers willen. Openbare ruimtes zouden ten slotte gebruikt moeten kunnen worden door iedereen.

Dit onderzoek is geografisch van aard; het zou daarom interessant zijn meer integraal en ook vanuit andere disciplines naar meisjes en hun gebruik en beleving van de openbare ruimte te kijken. Pedagogen, psychologen en sociologen zouden interessante toevoegingen kunnen doen en vanuit hun visie het onderwerp kunnen belichten. Dit kan leiden tot een beter begrip van meisjes en jongeren in het algemeen.

Literatuurlijst

Abbott-Chapman, J & M. Robertson (2009). Adolescents' Favourite Places: Redefining the Boundaries between Private and Public Space. *Space and culture*, 12 (4), 419-434.

Algemeen Dagblad (2010). Roze verjaagt hangjeugd. 3 mei 2010.

Bell, P., T. Greene, J. Fisher & A. Baum (2001). *Environmental Psychology*. New York: The Dryden Press.

Beke, B., A. van Wijk & H. Ferwerda (2000). Jeugdcriminaliteit in groepsverband ontrafeld; tussen rondhangen en bendevoorming. Den Haag: WODC.

Bondi, L. (1998). Gender, class, and urban space: public and private space in contemporary urban landscapes. *Urban Geography*, 19 (2), 160-185.

Boeije, H. (2010). *Analysis in qualitative research*. London: Sage Publishers.

Carmona, M., C. de Magelhaes & L. Hammond (2008). *Public Space: the management dimension*. New York: Routledge.

Carr, S., M. Francis, L. Rivlin & A. Stone (1992). *Public Space*. Cambridge: Cambridge University Press.

Carpiano, R. (2009). Come take a walk with me: The "Go-Along" interview as a novel method for studying the implications of place for health and well-being. *Health & Place*, 15, 263-272.

Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) (2008). Veiligheid door samenwerking. Aanpak hangjongeren in gemeenten. Rijswijk: Artoos BV.

Centrum voor Maatschappelijke Ontwikkeling Groningen (2006). Speelruimte: de jongerenontmoetingsplek. Informatieblad Speelruimte nr. 11. [Online]
<<http://www.speeltuinwerkgroningen.nl/files/speelruimte%2011.pdf>>

Cevaal, A., D. Romijn, R. van der Meulen en K. Breedveld (2008). Eén jaar Cruyff Court FC Omniworld Veld. 's-Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut.

Chawla, L. (2002). *Growing up in an urbanising world*. London: Earthscan Publications Ltd.

Childress, H. (2004). Teenagers, Territory and the Appropriation of Space. *Childhood*, 11, 195-205.

Coleman, A. (1985). *Utopia on trial*. London: Hilary Shipman.

Cosco, N. & R. Moore (2002). "Our neighbourhood is like that!" in Chawla, L (editor), *Growing up in an Urbanising World*. London: Earthscan Publications Ltd.

Cotterell, J. (1990). Tracking teenagers in time and space. *Youth Studies*, 9 (4), 32-37.

Culp, R. (1998). Adolescent girls and outdoor recreation: A case study examining constraints and effective programming. *Journal of Leisure Research*, 30 (3), 356-377.

Cruyff Foundation (2010). Definitie Cruyffcourts. [Online] <<http://www.cruyff-foundation.org/smartsite.net?id=272>> Website bezocht op: 02-09-2010

Davison, K. & C. Lawson (2006). Do attributes in the physical environment influence children's physical activity? A review of the literature. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 3, 3-19.

Day, K. (1999). Introducing gender to the critique of privatized public space. *Journal of Urban design*, 4 (2), 155-178.

Dieleman, A. (2002). Individualisering en ambivalentie in het bestaan van jongeren. *Pedagogiek*, 20 (2), 91-111.

Doggen, M. (2008). Jongeren in de openbare ruimte. Een onderzoek naar jongerenontmoetingsplaatsen in Nijmegen. Masterscriptie. Nijmegen: Radboud Universiteit Nijmegen.

Elhadioui, I. (2006). Hoe 'buitenstanders' 'gevestigden' werden; kwalitatief onderzoek naar interculturele verhoudingen in de Burgermeesterwijk en de Steendijkpolder. Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam.

Emmelkamp, R. (2004). Een veilig avontuur; Alledaagse plaatsen en vrijetijdsbesteding in de verhalen van jongeren en ouders. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

Ferwerda, H. (1998). Criminele meisjes of 'femme fatale'. Arnhem: Bureau Beke.

Garcia-Ramon, M., A. Ortiz & M. Prats (1998). Urban planning, gender and the use of public space in a peripheral neighbourhood of Barcelona. *Cities*, 21 (3), 215-223.

Gehl, J. (1996). *Life Between Buildings*. New York: Van Nostrand Reinhold.

Gemeente Amsterdam (2008). Buitenruimte voor de jeugd 2008-2010. Speelruimteplan stadsdeel Centrum. [Online] <<http://www.bestuur.centrum.amsterdam.nl/Bestuursarchief/2008/Commissie%20WO/Stukken/WO-ST20080311JongAsdPlan.pdf>>

Gemeente Assen (2008) Raadsvergadering extra sport- en spelimpuls jongeren 12+. [Online] <www.assen.nl/dsresource?objectid=5129&type=org>

Gemeente Breda (2003). Elementplan speel- en jongerenvoorzieningen. Breda: Gemeente Breda.

Gemeente Breda (2005). Nota buiten spelen in Breda. Breda: Gemeente Breda.

Gemeente Breda (2007). Bredase jeugd in beeld. Inventarisatie gegevens jongeren in Breda. [Online] <http://www.vng.nl/praktijkvoorbeelden/RWMV/2007/Jeugd_breda_2007.pdf>

Gemeente Breda (2009) Visie Openbare ruimte 2020: Gedeeld, Herkenbaar, Duurzaam. [Online] <<http://www.breda.nl/document.php?m=1&fileid=129907&f=1b1b17f502e5fdcf5dacd2f6c8bd6bab&attachment=0&c=57620>>

Gemeente Breda (2009) Projectvoorstel gebiedsvisie Brabantpark. Nota van uitgangspunten. [Online] <http://www.wijkraadbrabantpark.nl/files/projectvoorstel_brabantpark.pdf>

- Gemeente Breda (2010). BreData. [Online] < <http://breda.buurtmonitor.nl/>>
- Gemeente Breda (2010). Nota Elementplan speel- en jongerenvoorzieningen. [Online] <<http://www.breda.nl/index.php?simaction=content&mediumid=1&fontsize=12&onderdeel=bri&stuid=6549>>
- Gemeente Brummen (2008). Brummen kiest voor CreActief! Structuurplan Spelen 2008-2015. [Online] <http://www.brummen.nl/Docs/Internet/Welzijn/Spelen/000%20-%20voorkant-voorwoord%20etc.pdf>
- Gemeente Utrecht (2007). Aanpak overlastgevende en criminele jeugd. Utrecht: Gemeente Utrecht [Online] <<http://www.nicis.nl/kenniscentrum/binaries/nicis/bulk/publicaties/2007/7/brief-commisie-bv.pdf>>
- Goedseels, E., N. Vettenburg & L. Walgrave (2000). Vrienden en vrije tijd. In: H. De Witte, J. Hooge & L. Walgrave (Eds.), *Jongeren in Vlaanderen; gemeten en geteld. 12- tot 18-jarigen over hun leefwereld en toekomst*, pp.149-183. Leuven: Universitaire Pers.
- Graham, S. & P. Healy. (1999). Relational concepts of place and space: issues for planning theory and practice. *European Planning Studies*, 7, (15), 623-646.
- Hall, T., A. Coffey & H. Williamson (1999). Self, space and place: Youth identities and citizenship. *British Journal of Sociology of Education*, 20 (4), 501-513.
- Hamel, R. (2005). Beleving van de stad is voer voor psychologen; Een inleiding in de omgevingspsychologie. *Het Landelijk Dagblad van de Nederlandse Vereniging voor Tuin- en Landschapsarchitectuur*, 7, (1), 30-32.
- Healey, P. (2008). *Urban complexity and spatial strategies: towards a relational planning for our times*. Oxon: Routledge.
- Hendry, L., I. Shucksmith, J. Love & A. Glendinning (1993) *Young Peoples Leisure and Lifestyles*. London: Routledge.
- Hendry, L., M. Kloep & S. Olsson (1998). Youth, lifestyles and society. A class issue? *Childhood*, 5, 133-150
- Het CCV (Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid), (2008). Aanpak hangjongeren in gemeenten. Handreiking voor gemeenten bij het vormgeven van de aanpak van hangjongeren.
- Holstein-Beck, S. (1995). Consistency and Change in the Lifeworld of Young Women. In: J. Fornas & G. Bolin, *Youth Culture in Late Modernity*, pp. 100-119. London: Sage.
- James, K. (1995). The perceived ownership of recreational space: Implications for participation of adolescent women. Proceedings of the 2nd ANZALS Conference (pp. 111-115). Lincoln University, Canterbury, New Zealand.
- Jenlink, P. (2007), Creating Public Spaces and Practiced Places for Democracy, Discourse, and the Emergence of Civil Society. *Systemic practice and action research*, 20 (5), 429-440

- Jones, P. (2003). Urban Regeneration's Poisoned Chalice: Is There an Impasse in (Community) Participation-based Policy? *Urban studies*, 40 (3), 581-601.
- Jonker, J. & B. Pennink (2004). *De kern van de methodologie*. Assen: Koninklijke Van Gorcum.
- Karsten, L., E. Kuiper en H. Ruebsaet (2001). *Van de straat? De relatie jeugd en openbare ruimte verkend*. Assen: Koninklijke Van Gorcum & Comp.
- Karsten, L. (2003). Children's use of public space: the gendered world of the playground. *Childhood*, 10 (4), 457-473.
- KOMPAN (2008). Nowhere to go. Geef jongeren de ruimte! Brochure.
- Kyttä, M. (2004). The extent of children's independent mobility and the number of actualized affordances as criteria for child-friendly environments. *Journal of Environmental Psychology*, 24, 179–198.
- Lefebvre, H. (1991). *The production of space*. Oxford: Blackwell.
- Lehtovuori, P. (2005). Experience and conflict. The dialectics of the production of public urban space in the light of new event venues in Helsinki 1993-2003. Helsinki: Centre for urban and regional studies publications.
- Liempt, I. van (2001). Ontmoetingen in de openbare ruimte. Een onderzoek naar het recreatiegedrag van Turkse en Marokkaanse vrouwen in een park in Amsterdam- Noord. Afstudeerscriptie, Universiteit Utrecht.
- Lindert, C. van, M. Frelie & D. Nielander (2009) Gebruik en effecten van openbare sport- en speelruimte gemeente Almere. 's-Hertogenbosch: W.J.H Mulierinstituut.
- Loukaitou-Sideris, A. (1995), Urban Form and Social Context: Cultural Differentiation in the Uses of Urban Parks. *Journal of Planning Education and Research*, 14 (2) 89-102.
- Malek, N & M. Mariapan. (2009). Visitors perception on vandalism and safety issues in a Malaysian urban park. *Theoretical and Empirical Researches in Urban Management*, 4 (13), 93-107.
- Malone, K. (1999). Growing Up in Cities as a model of participatory planning and "place-making" with youth. *Youth Studies Australia*, 18 (2), 17-23.
- Malone, K. (2002). Street life: youth, culture and competing uses of public space. *Environment and Urbanization*, 14 (2), 157-168.
- Matthews, H., M. Limb & B. Percy-Smith (1998). Changing Worlds: the Microgeographies of Young Teenagers. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 89 (2), 193-202.
- Matthews, H., M. Limb & M. Taylor (1999). Reclaiming the street: the discourse of curfew. *Environment and Planning A*, 31, 1713-1730.
- McCann, E. (1999). Race, protest and public space: contextualizing Lefebvre in the U.S. City. *Antipode*, 31 (2), 163-184

- Meire, J. & I. Vleugels (2004). Onderzoek betreffende de vervoersautonomie van kinderen. Fase 1: Literatuurstudie, over de kwalitatieve methodologie van onderzoek bij kinderen en over het onderzoek naar de mobiliteit van kinderen. Onuitgegeven rapport uitgevoerd door Onderzoekscentrum Kind & Samenleving en Langzaam Verkeer.
- Melik, R. van (2008). *Changing public space. The recent development of Dutch city squares*. Zeist: A-D druk.
- Merrifield, A. (1993). Place and space: a Lefebvrian reconciliation. *Transactions of the Institute of British Geographers New Series*, 18 (4), 516-531.
- Merrifield, A. (2000). The dialectics of dystopia: disorder and zero tolerance in the city. *International Journal of Urban and Regional Research*, 2, 459-472.
- Ministerie van Jeugd en Gezin (2007). Alle kansen voor alle kinderen. Programma voor Jeugd en Gezin 2007-2011. Den Haag: Programmaministerie voor Jeugd en Gezin. [Online] <www.rijksoverheid.nl/...2011/beleidsprogramma-2007-2011.pdf>
- Ministerie van VROM (2009). Catalogus basisregistraties adressen en gebouwen. Versie 2009. Den Haag: Ministerie van VROM.
- Moore, R. (1986). *Childhood's domain. Play and place in child development*. London: Croom Helm.
- Morris, N. (2003). Black and minority ethnic groups and public open space. Literature review. OPENspace Research Centre, Edinburgh.
- Mortelmans, D., V. van Assche & W. Ottoy (2002). Fijngehakt en voor u opgediend: tieners en vrije tijd. Onderzoeksrapport, Universiteit Antwerpen & Jeugdendienst Stad Antwerpen.
- NDO (1984). Spelen en spelen is twee; Een onderzoek naar de samenhang tussen het speelgedrag van kinderen en de 'speelkwaliteiten' van de woonomgeving. Brussel: NDO.
- Nebbeling, J. (2007). Langs Kindlint veiliger op weg. *Tuin en landschap*, 2, 27-29.
- Nio, I. (2002). Openbare ruimte: Bedreigingen en kansen. *Stedebouw & Ruimtelijke Ordening*, 83, 8-11.
- NUSO (2006). Spelen met ruimte. Handboek gemeentelijk speelruimtebeleid.
- Owens, P. (1988). Natural landscapes, gathering places, and prospect refuges: Characteristics of outdoor places valued by teens. *Children's Environments Quarterly*, 5 (2), 17-24.
- Pain, R. (2001). Gender, Race, Age and Fear in the City. *Urban Studies*, 38 (5), 899-913.
- Painter, K. & D. Farrington (1999). Improved street lighting: crime reducing effects and cost-benefit analyses. *Security Journal*, 12, 17-32.
- Participatieplaza (2010). De participatieladder. [Online] <<http://www.participatieplaza.nl/index.php/Participatieladder>>
- Pasaogullari, N & D. Naciye (2004). Measuring accessibility and utilization of public spaces in Famagusta. *Cities*, 21 (3), 225-232.

Passon, C., D. Levi & V. Del Rio (2008). Implications of Adolescents' Perceptions and Values for Planning and Design. *Journal of Planning Education and Research*, 28 (1), 73-85.

Percy-Smith, B. (1999). Multiple childhood geographies: giving voice to young people's experience of place. Unpublished PhD Thesis. Centre for children and youth, University College Northampton.

Percy-Smith, B. & H. Matthews (2001). Tyrannical Spaces: Young people, bullying and urban neighbourhoods. *Local Environment*, 6 (1), 49-63.

Project for Public Spaces, The (2010). What makes a successful place? Website bezocht op 29-10-2010.

Rishbeth, C. (2001). Ethnic minority groups and the design of public open space: an inclusive landscape? *Landscape research*, 26 (4), 351-366.

Rishbeth, C & N. Finney (2006). Novelty and nostalgia in urban greenspace : refugee perspectives. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 97 (3), 281-295.

Romero, A. (2005). Low-income neighborhood barriers and resources for adolescents' physical activity. *Journal of Adolescent Health*, 36 (3), 253-259.

Sabbe, K. (2008). Rondhangen: een betekenisvolle tijdsbesteding voor jongeren? Master scriptie. Gent: Universiteit gent.

Sandercock, L. & A. Forsyth (2000). A gender agenda: new directions for planning theory. In: *The City Reader*. (eds.) pp. 446-459. London: Routledge.

Sallis, J., R. Cervero, W. Ascher, K. Henderson, M. Kraft, J. Kerr (2006). An ecological approach to creating active living communities. *Annual Review of Public Health*, 27, 297-322.

Schiavo, R. (1988). Age differences in the assessment and use of a suburban neighbourhood among children and adolescents. *Children's Environments quarterly*, 5, 4-9.

SEV (2010). Otterpleinen: moderne stadsbiotopen. Op zoek naar sociale allure in de post-oorlogse wijk. Rotterdam: SEV.

Simpson, B. (1997). Towards the participation of children and young people in urban planning and design. *Urban studies*, 34 (5/6), 907-926.

Smithsimon, G. (2008). Dispersing the crowd: Bonus plazas and the creation of public space. *Urban Affairs Review*, 43, 325-351.

Spierings, F. (2004). Ruimte voor de jeugd: samenwerken aan kindvriendelijke buitenruimte. *Pedagogiek in praktijk*, 10 (18), 8-13.

SOAB, adviesbureau (2010). Kindlinten in Amsterdam Westerpark. [Online] <<http://soab.nl/uploads/Mobiliteit/Top%20projecten/Kindlint%20in%20Amsterdam-Westerpark.pdf>>

Socialistische Partij (SP) (2003). Agnes Kant dient wetsvoorstel in: minimal 3% speelruimte per wijk. [Online] < <http://www.sp.nl/nieuwsberichten/030729->

agnes_kant_dient_wetsvoorstel_in_minimaal_3_procent_speelruimte_per_wijk.html> Bezocht op: 26-11-2010.

Timperio A, Crawford D, Telford A, Salmon J. (2004). Perceptions about the local neighborhood and walking and cycling among children. *Preventive Medicine*, 38, 39-47.

Tucker, F & H. Matthews (2001). 'They don't like girls hanging around there': conflicts over recreational space in Northamptonshire. *Area*, 33 (2), 161-168.

Van Gils, J. (2008). Buiten spelen! Onderzoek m.b.t. de relatie tussen (on-)beschikbaarheid van bespeelbare ruimte, de mate van buiten spelen en de gevolgen daarvan op de fysieke, sociale, psychische en emotionele ontwikkeling van de Vlaamse kinderen en jongeren. Onderzoekscentrum Kind en Samenleving.

Valentine, G. (1989). The geography of women's fear. *Area*, 21 (4), 385-390.

Veen, A.C. van (2006). Gedist!?. Een onderzoek naar jongeren en straatcultuur in Utrecht. Bachelor thesis. Utrecht: Universiteit Utrecht.

Verweij-Jonker Instituut (2010). De staat van jeugdparticipatie in Nederland vanuit het perspectief van gemeenten. Quicksan onder 175 gemeenten. Utrecht: Verweij-Jonker Instituut.

Visscher, S. de (2003). De wijk op stoepniveau. Onderzoek naar speelweefsel in de wijk Rabot. Onderzoeksrapport, Stedelijke Jeugddienst Gent.

Voogd, K. & R. Engbersen (2005) *Kom naar buiten! Thuis op straat is er ook!* Rotterdam: De Knappe Man.

Watt, P. & K. Stansen (1998). The street: 'It's a bit dodgy around there'. Safety, danger, ethnicity and young people's use of public space. In: T. Skelton & G. Valentine (eds.) *Cool places: Geographies of youth cultures*, pp. 250-263. London: Routledge.

Weijers, I. (2001). *De creatie van het mondige kind. Geschiedenis van pedagogiek en jeugdzorg*. Amsterdam: SWP.

Wekerle, G. (1984). A woman's place is in the city. *Antipode*, 16 (3), 11-19.

White, R. (2001). Youth participation in designing public spaces. *Youth Studies Australia*, 20 (2), 18-26.

Whitten, C. & S. Thompson (2007). When cultures collide: planning for the public spatial needs of Muslim women in Sydney. Social City 2007, State of Australian Cities Conference.

Whyte, W. (1980). *The social life of small urban spaces*. New York: The Project for Public Spaces.

Wijkraad Brabantpark (2009). Wijkmonitor Brabantpark. Een wijk in beweging. [Online] <<http://www.wijkraadbrabantpark.nl/wijkraad-brabantpark/wijkmonitor.html>>

Women's Design Service (2007). What to do about women's safety in parks. London: WDS.

Zeijl, E., M. du Bois-Reymond & Y. te Poel (2001). Young adolescents' leisure patterns. *Society and Leisure*, 24 (2), 379-402.

Samenvatting

Speelplekken en andere openbare ruimtes in woonwijken lijken meer op jongens gericht, dan op meisjes. Voetbalveldjes, skatebanen en pannakooien zijn geen voorzieningen die met meisjes worden geassocieerd. Vandaar dat in deze thesis is onderzocht hoe meisjes tussen de 12 en 16 jaar de openbare ruimtes in de wijk Brabantpark in Breda beleven en gebruiken aan de hand van sociale en fysieke factoren. Ook is onderzocht in hoeverre de visie van de gemeente Breda ten aanzien van openbare ruimtes aansluit bij de gebruikswensen van de meisjes.

Uit de bestaande literatuur zijn vier sociale factoren –geslacht, leeftijd, afkomst en aanwezigheid van anderen- en drie fysieke factoren –voorzieningen en activiteiten, beheer en onderhoud en woonomgeving- gehaald, die van invloed kunnen zijn op hoe meisjes openbare ruimte gebruiken en beleven. Vervolgens is aan de hand van vijftien diepte-interviews onderzocht hoe vier plekken in de wijk Brabantpark worden gebruikt en beleefd. De visie van de gemeente Breda is onderzocht aan de hand van twee diepte-interviews en een analyse van beleidsdocumenten.

Meisjes blijken graag te willen kletsen, terwijl ze iets actiefs doen: *'dynamisch kletsen'* en ze willen vooral niet voetballen. De aanwezigheid van oudere jongens blijken ze vaak vervelend of eng te vinden en de aanwezigheid van kinderen juist gezellig en sfeervol. Veel verlichting en een veilig bereikbare ruimte zijn aspecten die ook belangrijk worden gevonden, terwijl de aanwezigheid van graffiti en kapotte materialen vaak geen probleem is.

Jongere meisjes (12-14 jaar) zijn actiever dan oudere meisjes (15-16 jaar) en de meisjes van Turkse en Marokkaanse afkomst worden door regels van hun ouders iets meer beperkt in het gebruik van de openbare ruimte. Ook vinden de participanten dat er voor jongens meer te doen is en stellen zij dat jongens meer gebruik van de vier plekken waar het onderzoek heeft plaatsgevonden.

De visie van de gemeente Breda sluit niet altijd aan bij de gebruikswensen van de meisjes. Jongeren blijken vaak een blinde vlek bij de verschillende beleidsvelden en meisjes worden ook niet specifiek genoemd in het beleid ten aanzien van buitenruimte. De gemeente geeft zelf ook aan, dat meer onderzoek moet worden verricht om inzicht te krijgen in de behoeftes van meisjes. Op het moment dat de visie van een gemeente beter overeen komt met de gebruikswensen van meisjes kan ook deze gebruikersgroep de openbare ruimte optimaal gebruiken.

Bijlage 1 Topic- en vragenlijst meisjes

Introductie

- Hoe oud ben je?
- Welk niveau van de middelbare school doe je?
- Dit plein/park/deze speeltuin waar we nu staan heb je gekozen als de plek waar je het liefste komt. Waar ligt deze plek? Waarom heb je deze plek gekozen?

Sociale factoren

Vrije tijd

- Hoe vaak per week spreek je buiten met vrienden af of speel je buiten in deze wijk?
- Waarom spreek je ook buiten af en niet altijd binnen?
- Zit je op een sport of doe je andere activiteiten, zoals muziekles of scouting?
- Besteed je meer vrije tijd in huis of buiten?
- Mag je van je ouders ook als het donker is buitenspelen of afspreken met vrienden?

Geslacht

- Denk je dat er meer meisjes tussen de 12 en 16 jaar of jongens tussen de 12 en 16 jaar gebruik maken van deze plek?
- Spreek je vaker af met meisjes of ook wel met jongens?

Afkomst

- Denk je dat jij speelplekken anders gebruikt dan meisjes van (afkomst kiezen: Nederlandse of Marokkaanse/Turkse) afkomst?
- Kun je beschrijven wat ze dan anders doen en waarom denk je dat dat komt?

Aanwezigheid anderen

- Stoor je je aan anderen als je buiten afspreekt met vriendinnen? Wie/Waarom? Kun je hier een voorbeeld van geven?
- Stoor je je wel eens aan andere groepjes meisjes? Waarom?
- Vind je het vervelend als er ook groepjes jongens aanwezig zijn? Waarom?
- Vind je het vervelend als er jongeren van een andere afkomst aanwezig zijn? Waarom?
- Vind je het vervelend als er volwassenen aanwezig zijn? Waarom?
- Vind je het ook wel eens eng als er andere mensen aanwezig zijn? Waarom? Kun je hier een voorbeeld van geven of een situatie beschrijven?
- Als er andere groepen aanwezig zijn waar je je aan stoort betekent dat ook dat je minder graag gebruik maakt van deze plek?
- Kan het ook zijn dat je het juist fijn vindt als er andere mensen aanwezig zijn? Waarom wel/niet?

Fysieke factoren

Voorzieningen

- Wat doe je het liefst op deze plek?
- Wat doe je als je hier bent en welke dingen gebruik je dan (bijvoorbeeld bankjes, speeltuin, voetbalveld)? Waarom?
- Waar maak je geen gebruik van (bijvoorbeeld bankjes, speeltuin, voetbalveld)? Waarom?
- Welke dingen zou je graag willen doen, die je hier niet kunt doen? Waarom?
- Wat vind jij dat typische meisjesactiviteiten zijn? Ofwel, wat denk jij dat meisjes over het algemeen graag doen buiten? Bij jongens denk je aan voetballen en bij meisjes denk je aan...
- Vind je dat hier meer te doen is voor jongens of meisjes of is het voor allebei gelijk? Waarom?
- Vind je dat er in deze wijk genoeg voor meisjes te doen is?

- Welke openbare plek in Breda heeft volgens jou de leukste dingen te doen voor meisjes?
- Als je deze plek zelf zou mogen inrichten, wat zou je hier dan neerzetten? Ofwel, hoe ziet jouw droom speel- of afspreekplek eruit?

Beheer

- Stoor je je wel eens aan straatvuil op deze plek? (Hondenpoep, blikjes) Waarom wel/niet?
- Stoor je je wel eens aan graffiti op deze plek? Waarom wel/niet?
- Stoor je je wel eens aan voorzieningen die kapot zijn op deze plek? Waarom wel/niet?
- Als je je stoort aan graffiti of straatvuil of kapotte dingen betekent dat dan ook dat je liever geen gebruik maakt van een plek?
- Vind je het ook wel eens eng als een plek slecht onderhouden is?

Woonomgeving

- Vind je het belangrijk dat een speel- of afspreekplek goed bereikbaar is?
- Kun je omschrijven 'goed bereikbaar' voor jou inhoudt?
- Vind je de weg van je huis naar deze plek veilig?
- Vind je dat er genoeg speelplekken voor meisjes zijn in deze wijk?
- Speel je of spreek je ook wel eens af op plekken die hier eigenlijk niet voor bedoeld zijn? Industrierrein bijvoorbeeld. Kun je hier een voorbeeld van geven?
- Zo ja, waarom?
- Zo nee, waarom spreek je dan vooral op plekken af die ervoor bedoeld zijn?
- Zijn er ook andere speel- of afspreekplekken in deze wijk waar je ook wel eens komt?
- Waarom kom je daar ook graag/ waarom kom je niet op andere plekken dan hier?
- Zijn er plekken in deze wijk waar je nooit of niet vaak komt? Welke plekken zijn dit en kun je aangeven waarom je hier niet graag komt?
- Zijn er ook andere plekken in Breda waar je wel eens komt? Welke plekken zijn dit en kun je aangeven waarom je daar ook graag komt?
- De gemeente heeft de afgelopen jaren twee plekken speciaal voor jongeren gemaakt: een jongerenontmoetingsplek bij de elandstraat en een in het brabantpark. Kom je wel eens op deze plekken? Waarom wel/niet?

Veiligheid

- Voel je je wel eens onveilig op deze plek? Waarom wel/niet? Voorbeelden?
- Hoe zou je deze ruimte veiliger maken?

Wensen en verbeterpunten

- Noem de 3 belangrijkste dingen die je goed vindt aan deze plek
- Waarom vind je deze punten goed?
- Noem de 3 belangrijkste dingen die je slecht vindt aan deze plek
- waarom vind je deze punten slecht?
- Welke activiteiten, die je hier nu nog niet kunt doen zou je hier graag willen doen?
- Welke dingen zou je aan deze plek veranderen, zodat hij heel aantrekkelijk wordt voor meisjes

Bijlage 2 Topic- en vragenlijst Gemeente Breda

Beleid

- In hoeverre worden jongeren betrokken bij besluitvorming over en de inrichting van openbare ruimtes?
- Kunt u een aantal manieren noemen waarop gemeenten beleid kunnen voeren ten aanzien van jongeren in de openbare ruimten? Bijv. beleid meer gericht op hangjongeren, participatiebeleid.
- Breda heeft (als ik het goed heb) geen vast inspraakorgaan voor jongeren, zoals bijvoorbeeld een jeugdraad. Worden de jongeren dan per project benaderd om mee te werken aan projecten?
- Hoe werkt dit precies?
- Kent u de participatieladder? (Zo nee, eerst uitleg)
- Kunt u aangeven op welk(e) niveau's u denkt dat jongeren in de gemeente Breda betrokken worden bij besluitvorming? Bent u het met dit niveau eens of zou u liever een ander niveau nastreven?
- Welke doelen streeft de gemeente Breda na bij het inrichten van de openbare ruimte voor jongeren? Zijn er bijvoorbeeld leerdoelen of bewegingsdoelen zoals obesitasvermindering, sociale contacten opdoen?
- Hoe wordt besloten welke voorzieningen er op een speelplek aanwezig moeten zijn en voor wie de speelplek bedoeld is?

Meisjes en beleid

- In de meeste (zo niet alle) nota's over speelvoorzieningen en openbare ruimte wordt geen onderscheid gemaakt tussen jongens en meisjes. Kunt u uitleggen waarom niet?
- Uit onderzoeken komt naar voren dat meisjes hele andere dingen willen doen dan jongens. Vindt u dat er ook beleid moet komen dat gericht is op meisjes specifiek of juist niet?
- Zijn er projecten die zich specifiek richten op meisjes tussen de 12 en 16 jaar in de openbare ruimte? Bijvoorbeeld door het organiseren van activiteiten op speelplekken?

Sociale factoren

- Wordt er in beleid rekening mee gehouden dat Marokkaanse en Turkse meisjes de openbare ruimte anders kunnen gebruiken dan autochtone meisjes? Bijvoorbeeld daar rekening mee gehouden in het beleid?
- Uit meerdere interviews blijkt dat meisjes bang zijn voor rondhangende jongens en dit leidt er soms zelfs toe dat ze minder gebruik maken van een speel- of afspreekplek. Is hier een oplossing voor te bedenken? En wordt daar op dit moment misschien al iets aan gedaan?
- Meerdere meisjes die mee hebben gedaan aan de interviews vinden dat er te weinig verlichting is op de speelplekken waar zij afspreken. De speelplek aan de Lage Kant heeft bijvoorbeeld maar 2 lantaarns, waarvan er 1 al een paar maanden kapot is. Dat soort dingen zijn niet bevorderlijk voor de sociale veiligheid. Wat doet de gemeente om sociale veiligheid in woonwijken te verbeteren? En weet u of er een reden is waarom speelplekken slecht verlicht worden?
- Wat vindt u van een speelplek die in principe speciaal voor meisjes is ingericht? (Jongens mogen er natuurlijk wel komen). Er zijn namelijk ook veel plekken die meer op jongens lijken te zijn gericht, zoals bijvoorbeeld de voetbalvelden en skatebanen.

Fysieke factoren

- Zijn er bij de gemeente Breda richtlijnen voor voorzieningen voor jongeren. Dus als er in een wijk veel jongeren wonen dan ontwerpen we in ieder geval dit en dit...
- Kunt u voorbeelden geven van buitenvoorzieningen in Breda die ook geschikt zijn voor jongeren?
- Vindt u deze voorzieningen ook geschikt voor meisjes? Waarom wel/niet?
- Er zijn in de wijk Brabantpark de afgelopen jaren twee plekken bijgekomen die ook specifiek op jongeren zijn gericht, namelijk een jongerenafspreekplek in het Brabantpark en er komt een

kunstgrasveldje aan de Elandstraat. Vindt u dat daarmee ook in de behoeften van meisjes wordt voorzien?

-Uit de interviews tot nu toe blijkt, dat meisjes vooral gezellig willen praten. Een overkapping, veel kleuren en aanwezigheid van spelende kinderen zijn daarbij belangrijk. Daarnaast houden veel van de meisjes ook van actieve dingen doen, zoals schommelen, skeeleren of een hindernisbaan. Vindt u deze wensen moeilijk realiseerbaar?

Wensen en beleid

-Er wordt gezegd dat het erg lastig is om voor meisjes te ontwerpen, omdat niet precies duidelijk is wat ze willen doen. Het zijn niet altijd concrete dingen, zoals gezellig praten bijvoorbeeld. Bent u het ermee eens dat het lastig is om voor meisjes te ontwerpen?

-Denkt u dat de huidige visies en doelen die de gemeente Breda nastreeft ten aanzien van meisjes in de openbare ruimte aansluit bij de wensen die de meisjes hebben? Waarom wel/niet? Zo nee, wat zou er dan gedaan moeten worden, zodat dit wel op elkaar aansluit?

Bijlage 3 Coderingsschema

Beleving

- Beleving van de wijk
- Sfeer en gezelligheid
- Oplossingen voor verbeteren veiligheid
- Sociale veiligheid

Wensen en verbeterpunten

- 3 goede punten aan plek
- 3 slechte punten aan plek
- Ruimte veiliger maken

Woonomgeving

- Waarom plek gekozen
- Reden altijd deze plek
- Geen alternatief, dus dan maar hier
- Genoeg voor meisjes in Brabantpark?
- Jongerenontmoetingsplekken
- Andere plekken in de wijk
- Andere plekken in Breda
- Plekken waar je niet graag komt?
- Afspreken op plek die daar niet voor bedoeld is
- Genoeg plekken voor jou en andere jongeren in wijk?
- Goed bereikbaar belangrijk
- Weg naar plek veilig?

Onderhoud

- Eng/onveilig door slecht onderhoud
- Vuil en vies
- Grafitti
- Kapot
- Minder gebruik door slecht onderhoud

Aanwezigheid anderen

- Storen kleinere kinderen
- Storen andere afkomst
- Storen volwassenen
- Storen andere meisjes
- Storen jongens
- Minder gebruik door aanwezigheid anderen?
- Eng aanwezigheid anderen
- Aanwezigheid fijn

Afkomst

- Anders gebruik

Geslacht

- Gebruik plek: jongens meisjes
- Afspreken: meer jongens of meisjes

Vrije tijd

- Afspreken: hoe vaak/hoe lang
- Waarom buiten afspreken
- Regels ouders
- Vaste activiteiten
- Meer binnen of buiten

Activiteiten

Meer activiteiten voor jongens of meisjes op deze plek

Activiteiten die je NIET doet

Waarom niet voetballen

Wat doen meisjes?

Gewenste activiteiten en voorzieningen

Activiteiten andere plekken

Activiteiten deze plek